

România literară

Apare săptămînal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

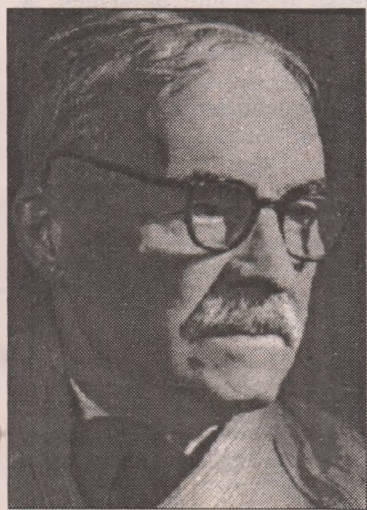
9-15 iulie 1997

(Anul XXX)

27

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

TUDOR ARGHEZI - mic dicționar onomastic

(pag. 12-13)

DIAGONALE de Monica Lovinescu

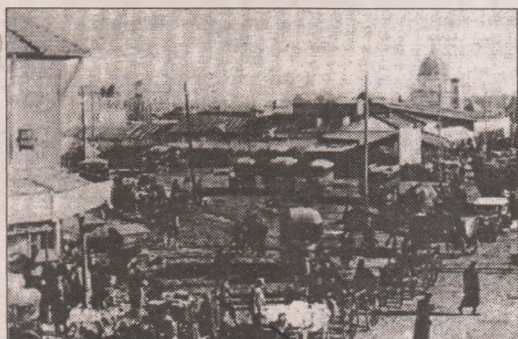
Un manual de demistificare

(pag. 7)

Scrisoare deschisă către statul român

O mîină de fier cu degete lipsă

(pag. 3)

Prin tîrgurile bucureștene

(pag. 14)

Amorul la vremea bătrîneții

(pag. 20)

François Mauriac recitit de Ilie Constantin

(pag. 21)

Din viața scriitorilor polonezi

(pag. 23)

Posteritatea lui Arghezi

LA 14 IULIE s-au împlinit treizeci de ani de la moartea lui Tudor Arghezi. Avea, cînd a trecut pragul, vîrsta patriarhilor. Se apropia de nouăzeci de ani. Artistic, era încă viguros. În ultimii cîțiva ani de viață i-au apărut numeroase cărți noi de poezie, într-un ritm neobișnuit de una sau două pe an. Cu titluri simple și cîteodată misterioase, mai ales dacă avem în vedere epoca: *Frunze*, *Cadente*, *Noaptea*, *Litanii*. Nici condițiile tipografice nu erau acelea curențe la începutul anilor '60. Fiecare poezie stătea singură pe pagina ei, tipărită cu o literă clară și perfect lizibilă. Nu erau mai mult de douăzeci în fiecare plachetă. Un anume aer desuet-aristocratic se degaja din aceste cărți elegante, sobre, ale căror coperte, toate la fel, păreau a purta ele înseși pecetea personală a poetului.

Nu era ușor să le comentezi. După aproape deceniul de pauză de după 1947, odată revenit pe scena literară, Arghezi se bucura de toate privilegiile nomenclaturii culturale a vremii, inclusiv de intangibilitate critică. Articolele consacrate *Cîntării omului* fuseseră encomiastice. T. Vianu însuși dedicase relativ modestului poem o monografie. E adevărat că, în raport cu producția literară curentă la sfîrșitul anilor '50, opera lui Arghezi făcea deliciul exegeților. Ca să nu mai vorbesc despre plachetele de la începutul anilor '60, la care m-am referit mai sus. Ele conțineau, pentru prima oară după război, poezie de cea mai bună calitate. Și, în plus, onestă: Arghezi nu mai filosofa pe teme generale (și comandate), ca în *Cîntare omului*, ci își confesa frica de moarte și tristețea longevității ori căuta cheile dialogului său dintotdeauna cu Dumnezeu. Am scris la două sau la trei dintre aceste cărți. Recitindu-mă firziu, mi-am dat seama că recenziile n-aveau nici o spontaneitate, nici o plăcere, erau solemne și emfaticе. Sigur, mă aflam la debutul meu de cronicar, abia trecusem de douăzeci de ani. Dar îmi amintesc perfect de dubla presiune exercitată asupra scrisului nostru: o presiune a geniului, care era neîndoielnic Arghezi, a spaimei de a nu greși ori de a nu fi ireverențios cu octogenarul cel mai celebru din tot secolul literar românesc; și o presiune a conducerii *Contemporanului*, mediind-o probabil pe aceea a "forurilor", menită a-l cruța pe marele poet de critică.

Îndată după 1967 s-a produs căderea: ani buni, Arghezi a stat în umbră. Despre el nu s-au scris nici pe departe așteptate cărți sau studii ca despre Bacovia ori Blaga. O vădită lipsă de simpatie a însoțit posteritatea imediată a celui mai mare poet român din acest veac. Bacovia, redescoperit, a stîrnit o vie emulație. Blaga a fost idolatrizat (temeinic, ardeleneste, aș spune). Influența lor asupra generațiilor noi de poeți a condus deseori la mimetism tematic sau stilistic. Influența lui Arghezi, acolo unde n-a fost pastişă stilistică, a fost cu mult mai puțin evidentă, dar a fost: difuză și catalizatoare. Nu poți pune degetul pe arghezianismul urmașilor ca pe o rană: dar arghezianismul e, ca divinitatea pascaliană, peste tot și nicăieri.

Posteritatea firzie îi va face dreptate lui Arghezi. Sînt, de prin anii '80, destule semne de redeșteptare a unui interes major pentru opera lui.

SUTANA MARȚIALĂ

(pag. 2)

CONTRAFORT

de *Mircea Mihailescu*

Sutana marțială

ASEMENI înainte-mergătorului Voican-Voiculescu, fiecare avem perplexitățile noastre. În ce mă privește, rămân absolut siderat ori de câte ori citesc despre popularitatea, credibilitatea, autoritatea etc. de care se bucură printre români, la fiecare sondaj, două instituții: Armata și Biserica. Îmi voi măsura bine cuvintele, pentru că, deși vajnice bugetofage, organismele cu pricina sunt și lesne iritabile. Spre a nu lăsa loc nici unui dubiu, spun de la bun început că le consider, în principiu, instituții încă utile în statul modern, cu condiția să știm clar care le sunt îndatoririle și drepturile. Pe de altă parte, îmi repugnă în egală măsură ideea unui stat militar, ca și aceea a unui religios-fundamentalist. Consider că ambele experimente sunt nefaste - și e suficient să aruncăm o privire pe harta actuală a lumii pentru a culege exemplele.

Nu-mi pot, însă, reprimă întrebarea ce-o fi în mintea românilor atunci când își manifestă entuziasmul, zgomotos și constant, față de aceste instituții și nu față de altele. De ce nu Parlamentul, de pildă? Sau Poliția? Sau Justiția? Sau Guvernul? La ce fel de stimuli răspund românii atunci când votează fără să clipească pentru două instituții în uniformă? Întrebarea nu e plăcută, răspunsurile nu sunt ușor de dat. Dacă încercăm să aflăm impactul lor asupra vieții de fiecare zi a cetățeanului, lucrurile devin încă mai enigmatice.

În ciuda basmelor despre trecutul glorios sădite în tineri la lecțiile de istorie (simple anexe ale propagandei oficiale), tristul adevăr e că noi, românii, n-am prea excelat la capitolul vitejie. Sau, pentru a îndulci exprimarea, vitejia noastră a funcționat cam inegal și în salturi. După momente de glorie în luptă au urmat întotdeauna lungi răstimpuri de letargie, în care cotoriporii au făcut cu noi ce-au vrut. Ca să nu mai vorbesc de misteriosul paradox că de fiecare dată când Alexandru cel Bun, Mircea ori Ștefan le administrau turcilor câte o chelfăneală zdravănă, imediat începeau să le plătească și tribut!

Pe de altă parte, nu mă număr printre cei care cred că bătăliile istoriei sunt câștigate ori pierdute o dată pentru totdeauna. E prea puțin important că grecii învingeau, acum patru-cinci mii de ani, pe toată lumea, dacă astăzi mulți dintre ei fac pe hamalii prin porturile lumii. Nu mă impresionează nici splendoarea armatelor arabe din antichitate, când, în războiul Golfului, imaginile de televiziune transmiteau rușinoase scene în care urmașii lui Darius și Xerxes cerșeau, ingenuncheați, milă în fața unor soldați yanchei în vinele cărora curgeau doar câteva decenii de istorie. Trecutul trebuie cucerit și recucerit mereu.

Ceea ce contează cu adevărat e istoria ultimului secol. Istoria care ne afectează în mod direct și dureros. Din păcate, și la acest capitol stăm extrem de prost. După luptele de la Mărășești (în care, să nu uităm, am câștigat o bătălie, nu războiul!), nimic glorios legat de faptele de arme ale nației. Înfrângeri cam peste tot, alungări rușinoase și dinspre est, și dinspre vest. Dacă lăsăm de-o parte faptul că cele mai mari tragedii din istoria modernă a țării (cedarea Ardealului și a Basarabiei) au avut loc fără ca armata să tragă o singură dată sabia din teacă, peisajul e deprimant de tot.

Despre istoria armatei în timpul comunismului, ce să mai vorbim? Simplă organizație ideologică în mâna dictaturii, ea a avut mai degrabă un rol represiv, de înăbușire a oricărei încercări de a scoate din obscurantismul bolșevic națiunea. S-au uitat cam repede miile de tineri pe care ofițeri și soldați ai armatei române i-au lichidat fără milă la frontiere. A trecut în uitare și rolul nefast, asasin, jucat de armată în timpul colectivizării, al deportărilor din Bărăgan și ori de câte ori a fost necesar să se bage groaza în populație.

Nu mă mai miră, în aceste condiții, că

s-a șters cu buretele tragica implicare a armatei în evenimentele din decembrie 1989. Cot la cot cu Securitatea, armata a tras cu cinism în români, apărând cauze cu totul străine de idealul național pe care, pe de altă parte, îl exultă la modul isteric. Dar poate că acesta e blestemul poporului român: să jubească pătimas pe cel care îl chinuie cu bestialitate! Amintiți-vă că milioane de patrioți au intrat fără să clipească într-un partid care numai interesele României nu le servea!

Nici cu Biserica Ortodoxă, devenită prin scamatorie politică biserică națională, adică de stat, lucrurile nu stau mai bine. Beneficiari ai marii ticăloșii provocate de bolșevici prin scoaterea în afara legii a Bisericii Greco-catolice, ierarhii ortodocși au jucat, o jumătate de veac, tontoroiiul politic de gât cu asasinii poporului român. În Biserica Ortodoxă Română, și nu în cine știe ce catacombe satanice, erau proslăviți, zi de zi, până la greață, „conducătorii Republicii Socialiste România”. Biserica ortodoxă, în frunte cu fostul și actualul ei primstător, a privit cu indiferență la dărâmarea de către demonul pe care-l adora cotidian a sutelor de biserici și lăcașe de cult. Cu ce drept, acum, preacinstitutele fețe bisericesti ies în haită, ca la un semnal, pentru a apăra, arrogant, niște proprietăți pe care le-au dobândit prin abuz și crimă?

E extrem de înfrigorant că mitropolii și episcopii noștri nu dovedesc mai multă smerenie când e vorba de cele lumești. După ce, încă din ianuarie 1990, au luat fără să ezite locul activiștilor de partid (Vă mai amintiți? Nimic nu mișcă în România iliesciană fără ca vreun sobor de preoți să nu aterizeze, asemeni unui comando, și să cădelnițeze militáros), cenzurând sau aprobând lucruri cu care, în mod normal, nu ar fi trebuit să se amestece, înalții prelați au devenit din ce în ce mai vocali (sau gureși), dând la iveală suspecte înclinații marțiale. Cu excepția notabilă și luminoasă a mitropolitului Nicolae al Banatului, oricare dintre capii bisericii ortodoxe actuale ar fi plaubiliz în postura de comandant militar.

Această stranie inversare a simbolurilor (mistica în care e învăluit orice gest, cât de mărunț, al Armatei și militantismul ostășesc, răgușit, al Bisericii) nu pot să nu pună pe gânduri. Întotdeauna și pretutindeni, dictaturile și fundamentalismele au pornit de la aceste instituții, ori le-au avut alături. Într-o societate derutată, în care adevăratele valori sunt sistematic anihilate, nu poate fi primejdie mai mare decât exacerbarea imaginii unor instituții care nu funcționează pe bază de democrație, ci pe ascultare oarbă. (Se uită, indeobște, că jurământul monahal e sinonimul perfect al celui militar. Or, capii bisericii se recrutează tocmai din rândul călugărilor!)

Agresivitatea din aceste momente a mai-marilor Bisericii își are, cred, originea și în discreta incurajare venită dinspre președintele Constantinescu. Nu vreau să spun că actualul conducător al României este un cripto-fundamentalist. Nici vorbă de așa ceva. Constat doar că semnalul pe care l-a dat atunci când a introdus în campania electorală dimensiunea mistică, prin invocarea (kitsch până la Dumnezeu) a călugărului Vasile a fost entuziast receptată de soldații noștri în sutană.

Cât privește metafizica armatei române, ea poate fi ușor cuantificată. În ciuda laudelor deșănțate pe care și le aduc unii altora generalii (iar tuturor pasagerii miniștri ai apărării), iată că invincibilitatea ei multiseculară nu i-a putut convinge pe liderii NATO că soarta Europei se joacă aici, la grilele Dunării. Poate pentru că generalii noștri, în sutană ori în uniformă, refuză să priceapă că vremea popoarelor migratoare, când cădelnița și spada erau interșanjabile, a apus de mult.

POST-RESTANT

de *Constanta Buzea*

FRMOS, în absolut, gestul colegial de recomandare a unui tânăr, publicat de Orizont, și Tribuna, și căruia i-au fost până la finele lui '96 tipărite, la Deva, două plachete cu versuri și notații lirice în proză. Am rămas atentă însă la acest semnificativ „poate găsiți ceva demn de publicat în grupajul alăturat”, remarcând lipsa, totuși, a entuziasmului celui care recomandă ca și când s-ar achita cu delicatețe de o obligație. Fapt ce dizolvă cu brio momentul meu de reală jenă când îmi formulez dezolată refuzul. (*Radu Ciobanu*, Deva) ● Vechea noastră amicitie, n-aș încerca, stimată doamnă, în nici un fel s-o descurajez, dacă plicurile prolificiei și generoasei autoare care sunteți n-ar trebui prin forța lucrurilor să aștepte luni și luni de zile. Recunoașteți că tot ce era de spus și de înțeles s-a spus și s-a înțeles demult. Rămâne cu siguranță plăcerea copilărească de a împărtăși, de a comunica, așa cum bine recunoașteți: „Sunt precum copiii mei de la grădiniță. Cum desenează ceva vin repede la mine și mă întreabă...” Sper ca între timp manuscrisul volumului dv. să fi ajuns pe masa d-lui Motoc! (*Ana Ardeleanu*, Mangalia) ● Cu versuri precum acestea „Pe strada vieții trec și eu/ Nu-i pasă nimănui ce sunt/ Și uneori mi-e pasul greu” și „S-a ciobit clepsidra/ Și sângele timpului tău/ Mi-a înrămurit în palme” e greu de imaginat un debut chiar și într-o revistă școlară. (*Cornelia Stănculescu*, București) ● Ce tâlc anapoda o fi căpătând în mintea dv. verbul *a intuit*? Îl preferați altora ce v-ar servi mai exact interesele. Efectul e hilar când spuneți: „Ai început să intuiești ce-ți mai lipsea/un fluture pe-o floare/ o frunză palidă într-un colț/ de toamnă;/ venise iarna și încă nu intuiisei fulgii!/ deci niște fulgi de nea, ici-colo un copac/ (în care, atunci când crivățul batea cumplit/ se-nsenina o cruce)/ și ca să nu fie natura moartă,/ ai intuit o fecioară/ c-un prunc/ (nimeni n-a fost mai genial și mai original/ pe lumea asta,/ decât fecioara cu pruncul;/ doar e în stil dumnezeiesc, nu?)/ ehei, și după ce făcuși/ și trebușoara asta,/ se pare că-ți pierise cheful/ de lucruri serioase;/ ai mai intuit un liliac...” Deocamdată mă abțin de la orice comentariu în legătură cu calitatea versurilor. (*Dana Andronache*, Medgidia) ● Ar fi ceva nou și poate de preț în viziunile dv. ușor trănzite, dacă n-ar fi mai puternic fiorul aiuritor al bramburelii. Se vede că un soi de euforie frenetică vă ofilește spiritul de organizare și selecție, de unde și până unde ține farmecul și când se destramă el în banalitate se răstoarnă și vitrina cu bijuterii fragile. Ar fi ceva, spun, și iată, chiar începe să fie mai bine încheșat în piesele scurte: „mi-am îmbolnăvit apele și iernile cu/ tâlc de-atâta febră năvălită în silabe/ mi-am intrat în unele și-am ieșit din/ altele m-am incolăcit cu ploile de/ fulgi și m-am înveșmântat în puf de nouri/ dar am ținut buzele strânse în fântâni de/ stele plânse ca să nu-ți aud pașii în ger/ mi se infunda în colțul gurii moartea. (*Degerăm*). Chestiune de obișnuință, de adaptare și de simpatie ce se instalează solid pe măsură ce vă citesc și restul poemelor? *Strada mutilaților*, fără ultima terțină, însă, care pică explicativ și fără nici un haz. Poema cere și merită alt final. (*Ionela Andrade Dobrei*, Deva) ● Nici nu se putea mai exact defini. Nu vă lipsește spiritul autocritic, vă cunoașteți locul, cu micul și fierbinte punct la capăt, care pare să stăvilească orgoliul. Într-adevăr, este trânt intens deliciul delictului de exprimare. Febra asta va trece, din păcate. Cum nici publicul dv. de astăzi nu vă va mai fi pe plac în curând. Deocamdată măsura este cam aceasta: „Ieri m-am suit într-un copac. O ascensiune de-o șchioapă. Numai că, așa cum *potopul de-o șchioapă* sorescian înghitea totul în virtutea ideii de potop, înălțimea mea pitică se lăbărta până la cer în virtutea ideii de escaladă a infinitului... M-am dat jos, în virtutea inerției”. (*Bogdan Gheorghiță*, cl. XII, București) ● Nu este deloc de lepădat să greșești exersând pe forme fixe până când cadența, ritmul și accentele colaborează perfect, iar la numărătoare silabisirea fără schiopătare și fără nici o călcătură moale se arată. Pretențios sonetul, dar merită încercarea de a-l mulțumi, chiar dacă la început tinerii autori nu-i simt gustul, nu-i văd rostul, și-l abandonează pentru desfășurări mai lesnicioase de cuvinte. (*Mihaela Oana Irimiea*, Suceava) ● Dacă n-ar fi atât de multe la vedere greșelile de ortografie, ar triumfa cu siguranță grația înăscută a autorului care la tot pasul vibrează, trimite mesaje și primește răspuns într-un dialog perfect cu marea natură. (*Vasile Cosma*, Arad).

România literară

Editată de:

● *Fundația "România literară", cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă.*

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanta Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Nina Pruteanu (corectură).

Colaboratori permanenți: Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Ruxandra Dinu, George Șipoș (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Tudor Olteanu (Amsterdam), Leons Briedis (Riga).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireșcu (secretar de redacție), Mihaela Ivan. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Mihai Pascu (director executiv), Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducas (secretariat), Ionela Stanciu (asistent difuzare), Mihai Minculescu, Victor Ciupuliga (fotoreporter).

E-MAIL: romlit@buc.soros.ro și romlit@romlit.sfos.ro

HTTP://ROMLIT.SFOS.RO
HTTP://WWW.SFOS.RO/NEWS/ROMLIT
HTTP://WWW.KAPPA.RO/NEWS/ROMLIT

Scrisoare deschisă către statul român

O mână de fier cu degete lipsă

PRIN fire și prin educație sunt întotdeauna „de partea” statului. Susțin în orice împrejurare organizarea, nu debandada. Îi simpatizez pe organizatori și îi repudiez pe „bagabonți” și „coate-goale”. Am și scris o dată: „Jupân Dumitrache c'est moi.”

(Într-o societate normală așa fi, când ar fi cazul, „turnător”. M-aș adresa serviciilor secrete sau poliției ori de câte ori mi s-ar părea că este pusă în pericol siguranța țării ori a cetățeanului. În timpul lui Ceaușescu n-aș fi acceptat pentru nimic în lume să colaborez cu Securitatea, dar aceasta dintr-un singur motiv: pentru că Securitatea era o instituție odioasă, pentru că era, de fapt, o falsă instituție. Dar dacă în România s-ar fi trăit după reguli democratice și dacă Securitatea ar fi funcționat ca un instrument de apărare a unei colectivități organizate, așa fi susținut-o, când situația ar fi cerut-o. Într-o lume civilizată, cuvântul „turnător” face parte, de altfel, din limbajul infractorilor: numai ei îl incriminează pe cel care colaborează cu forțele de ordine.)

După 1989 am sperat că pot deveni, în sfârșit, un cetățean care respectă statul, în conformitate cu vocația mea. Dar statul a rămas ceea ce a fost în deceniile anterioare: un mijloc de menținere la putere a unui dictator. Cu singura deosebire că locul dictatorului energic și cam nebun a fost luat de unul slab și aparent afabil, capabil să simuleze o atitudine democratică. Ați studiat vreodată un păianjen? Are un corp moale și zemos și picioare ațoase, gata mereu, parcă, să se rupă sau să se încălcească între ele. Dacă îl strivești nu rămâne din el decât o foarte mică pată de umezeală. Și totuși, așa inexistent cum pare, păianjenul aleargă repede-repede, cu pași mari, țese pânze-capcană și le reface operativ ori de câte ori ele se rup.

Cu această eficiență de vietate flască a prins Ion Iliescu în plasa lui chitinosul stat român. Totul a devenit repede al lui. De multe ori nici nu a fost nevoie să ceară ceva în mod explicit. Dintr-un reflex al obedienței, funcționarii îi ofereau, iar el primea, surâzând larg. Dacă vreun cetățean i se plângea că se simte persecutat în propria lui țară, că statul îi este ostil, Ion Iliescu ridica din

umeri, declarând demagogic că el nu poate interveni, fiind paralizat de grija de a nu-și depăși prerogativele. În schimb, când a apărut primejdia de-a i se clinti *lui* un fir de păr, nu a ezitat să completeze forțele de ordine cu civili instigați la scenă deschisă și să treacă la reprimarea celor ce-l contestau.

În noaptea (de neuitat) când a câștigat alegerile Emil Constantinescu, l-am aclamat, plângând de bucurie, în Piața Universității. A fost prima oară în viața mea când l-am aplaudat pe un conducător al țării fără să-mi fie rușine că-l aplaud. Mi-am dat seama atunci, încă o dată, cât de mare nevoie am să fiu, fără umilință, dimpotrivă, cu mândrie, supusul cuiva. (Sau să am supuși, ceea ce, din punctul meu de vedere, este totuna: și ca subordonat, și ca șef simt că trăiesc într-o societate structurată rațional.)

Am crezut atunci, cu naivitate, că și statul român va deveni un stat autentic. Ca instituțiile lui vor funcționa, în sfârșit, ca expresii sintetice și inteligente ale voinței cetățenilor de a colabora, de a-și planifica viața, de a elimina enormele pierderi de timp specifice unei existențe haotice.

M-am înșelat. În zadar au venit la conducerea țării oameni de înaltă ținută morală ca Emil Constantinescu sau Victor Ciorbea. Ca o mașinărie hodorogită pe care nu mai poți s-o remediezi din cauză că, oriunde pui mâna, curentează, statul merge înainte, zgomotos și zgâlțâitor, ajutându-i întrucâtva pe oameni, dar mai mult incurcându-i, prin funcționarea lui defectuoasă.

Actualele instituții ale statului român se caracterizează în momentul de față prin cea mai păguboasă combinație de însușiri: autoritarism excesiv și lipsă de autoritate. Anumite zone ale existenței din România sunt pur și simplu blocate - și condamnate la mortificare - de controlul exercitat de stat cu o mână de fier. Altele, ignorate sau scăpate de sub control, seamănă cu o junglă.

Culmea este că statul român se poartă extrem de sever tocmai cu cetățenii cinstiți. Pe ei îi verifică la sânge, pe ei îi pedepsește drastic, cu ei face paradă de autoritate. Pe răufăcători îi lasă adeseori în pace sau - prin intermediul unor funcționari corupți - chiar îi favorizează.

Nu trebuie făcute prea multe investigații pentru a identifica acest dublu și scandalos comportament al autorităților românești. Sunt scene de viață cotidiană, care pot fi văzute oricând pe stradă. Un agent de circulație îl oprește bătos pe câte un ochelarist aflat la volanul unei nenorocite de Dacii, îl obligă să plătească o amendă strivitoare pentru cine știe ce fleac și îl mai și moralizează minute în șir, lovindu-și ritmic cu teancul de acte ținut în mână dreaptă palma mâinii stângi. Și chiar în acest timp, în spatele intransigentului agent de circulație, o haită de traficanți de valută se ocupă de escrocarea celor lipsiți de experiență. O mașină scumpă, cu un complice pe post de șofer, așteaptă alături pentru a-i face dispăruți pe răufăcători în momentul în care vor începe protestele victimelor. Când ea va demara în trombă, ca în filmele americane, poliștistul nici nu va întoarce privirea să vadă ce se întâmplă.

Am făcut greșea să înființez o editură particulară, crezând că statul român încurajează inițiativele de acest fel. Nu le încurajează. Am să scriu cândva o carte (neagră) despre ostilitatea, birocrăția și prostia de care m-am lovit ori de câte ori m-am adresat autorităților românești ca proprietar de editură. Acum vreau să povestesc un singur episod. Cu o lună în urmă am primit o adresă, redactată pe un ton ultimativ, de la Adrian Pantazescu, viceprimar al Primăriei sectorului 2, prin care mi se cerea ca în termen de 60 de zile să mă prezint al acest for cu „dovada autorizăției de mediu emisă de Agenția de protecția mediului”. „În caz de neconformare - se preciza ritos în respectiva adresă - veți fi sancționat contravențional conform Legii protecției mediului înconjurător nr. 137/1995”.

Adrian Pantazescu n-a venit niciodată să mă întrebe dacă mă poate sprijini cu ceva în inițiativa mea particulară, care aduce țării bani sub formă de impozite, locuri de muncă etc. În schimb, ca și cum m-ar cunoaște de mult ca pe un cetățean recalcitrant, se grăbește să mă amenințe cu sancțiuni în caz de nesupunere.

Cum să nu mă supun? Mă supun întotdeauna. M-am supus și de data aceasta. Și rău am făcut. Pentru că Adrian Pantazescu nu cunoaște legea. Nu știe că activitatea editorială, care este o muncă de birou, nu intră în vederile Legii protecției mediului. Practic, într-un apartament la bloc (și anume, în propriul meu apartament) eu și cu soția mea nu facem decât să citim manuscrise. Cu ce am putea prejudicia mediul înconjurător? Nici măcar de fumat nu fumăm. Am putea polua doar mediul cultural, publicând cărți proaste, dar această primejdie nu-l alertează pe viceprimar.

CONFORM indicațiilor sale, am fost la Primăria Municipiului București, la etajul III, și mi-am notat lista de acte de care am nevoie pentru a obține autorizația de mediu. Sunt în total 10! Ca să intru în posesia unei autorizații, trebuie să fac rost întâi de 10 autorizații! (printre care: autorizația de construcție, autorizația sanitară, autorizația veterinară, autorizația de gospodărire a apelor etc.; în special chestia cu autorizația veterinară m-a pus pe gânduri...). În ziua în care mi-am notat această listă, nu am reușit să vorbesc cu funcționarii de acolo, pentru că programul de două ore de relații cu publicul a expirat în timp ce stăteam la coadă. A trebuit să pierd deci încă o dimineață ca să aflu că n-am nevoie de autorizație de mediu. Dar că n-ar strica să obțin o dovadă că n-am nevoie de autorizație, depunând în acest scop o cerere însoțită și ea de un dosar cu acte. Cererea am scris-o pe coridor, așezând hârtia pe un perete zgrunțuros, întrucât în spațiul acelui coridor, în care toată lumea completează acte, nu există nici o masuță. Drept urmare, scrisul a ieșit „urât” și am avut parte de ironii din partea funcționarei care înregistrează dosarele.

Astfel am pierdut două dimineți din viața mea, două dimineți bune de lucru, numai din cauză că sunt cetățean cinstit și mă străduiesc întotdeauna să-mi îndeplinesc obligațiile față de stat. Ce bine o duc, în comparație cu mine, sutele de infractori, bețivi, și cerșetori din Obor, care se află tot în raza sectorului 2, deci tot în aria de competență a viceprimarului Adrian Pantazescu! Ei dau foc la ambalaje, își lasă excrementele pe la colțuri, alimentează cu tot felul de resturi alimentare un veșnic proces de putrefacție și totuși - sunt sigur - n-au parte de mesaje ultimative din partea viceprimarului.

Datorită atitudinii statului român, este tot mai neconvenabil, în România să fii cetățean cinstit. Unii se recalifică, devenind necinstiți. Dar ce să facă cei care nu mai pot să se schimbe?

Alex. Ștefănescu

România literară 3

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

ACUARELĂ

ÎN AMBIANȚA elegantă a galeriei londoneze Sotheby's s-a consumat, în ultimele zile ale lui iunie, una dintre acele scene triste și impudice, care trec însă neobservate pentru că sînt prea dese: o acuarelă de Van Gogh (simplă acuarelă deci, nu pictură în ulei) a fost achiziționată de un particular pentru suma de 14 milioane de dolari. Plătită pe loc, de față cu toată lumea, fără ca noul proprietar să se facă cunoscut. Era aproape un chilipir. Pentru că tablourile pictorului sînt acum în afara oricărui preț posibil. Nu se mai vind. În întreaga lume, nu mai există nici un singur om suficient de bogat pentru a le putea cumpăra.

Oare cîți dintre miliardele de ascultători, cititori și spectatori TV care au urmărit de la distanță împlinirea prin intermediul mass media realizează dimensiunile acestui act mai degrabă jenant, în care întreaga umanitate - prin reprezentanții ei autorizați - își dă ei înseși în public o palmă sonoră și usturătoare? Oare cîți își dau seama ce înseamnă o astfel de costisitoare achiziție legată de numele lui Van Gogh?

Venit la Paris din sătucul olandez natal la vîrsta de 21 de ani, Vincent Van Gogh a pictat foarte puțină vreme: între momentul cînd, ieșit din atelierul lui Mauve, începe să lucreze pe cont propriu și cel al morții s-a scurs doar 7 ani. În acest redus interval, pictorul n-a reușit să vîndă nici măcar un singur tablou. Era un artist mult prea original, prea violent și prea grăbit pentru a atrage atenția asupra sa și pentru a plăcea.

Biciuit parcă de sentimentul că are puțin timp la dispoziție, Van Gogh rezumă și domină, în doar șapte ani, cel puțin două secole de pictură europeană. Dacă realismul crud, bîntuit de umbra morții, stăpînește tablourile sale întunecate din 1884-1885, întregul impresionism francez avea să defileze - doar doi ani mai tîrziu - prin cîteva pinze de colorit strălucitor și alură definitivă. Olandezul nu se va delecta multă vreme cu raiul impresionist și nu va poposi în el decenii la rînd, ca Monet sau Pissaro: se întreabă, febril, ce mai poate urma după asta - și găsește răspunsul. Post-impresionismul, fauvismul și mai ales expresionismul se concentrează în ultimele tablouri ale lui Van Gogh, înainte ca aceste curente să se

fi născut oficial; oricum, ele vor adăuga prea puțin la ceea ce pinze precum *Cîmp de măsline* sau *Noaptea instalată* semnate *Vincent* ne arătasera deja. Iar corbii care se lasă peste întreaga lume în ultimul tablou al pictorului, compus cu cîteva zile înaintea morții (*Cîmp de grîu cu corbi*), spun mai mult decît întreaga «pictură metafizică» a secolului nostru.

Dacă nebunia creatoare și, în cele din urmă, nebunia pur și simplu au făcut din viața lui Van Gogh un infern, fără îndoială că și lipsurile pur materiale îndurate de pictor au avut funesta lor parte de contribuție. Scrisorile adresate fratelui său (*Scrisori către Théo*) nu vor fi niciodată citite fără jenă și fără stringere de inimă.

Cînd, în seara zilei de 27 iulie 1890, la vîrsta de doar 37 de ani, în cămăruța lui sordidă de hotel parizian, Vincent Van Gogh își pune capăt zilelor cu un glonț, el era disperat de multe lucruri. Dar mai ales de faptul că tot efortul imens al vieții sale trecuse literalmente neobservat, iar omenirea - după toate aparențele - n-avea neovie de cadoul pe care artistul i-l făcuse. Putem fi siguri că pictorul n-a încercat atunci nici un complex de inferioritate, ci numai durere: cel care spusese despre Tizian «il m'a chipé mes trucs» știa cu precizie cît valorează. Se pare însă că era aproape singurul.

A doua zi, pe 28 iulie 1890, un ziar parizian a strecurat pe ultima pagină - printre alte cîteva sute - următoarea știre de fapt divers: «Un dénommé Vincent Van Gogh, sujet hollandais, s'est tiré hier soir une balle dans la tête dans une chambre de l'hôtel X. On ignore les raisons du suicide». Era greu de imaginat un epitaf mai concordant cu viața pe care o dusesse reformatorul picturii moderne.

Iar acum, în 1997, o biată acuarelă ieșită din mîna lui, piesă de atelier căreia autorul însuși nu-i dăduse cine știe ce importanță, se vinde cu 14 milioane de dolari. Probabil că a mia parte din suma plătită astăzi pe acuarela lui Van Gogh i-ar fi asigurat autorului ei bunăstare, sănătate, o viață mai lungă și, cine știe, chiar puțină fericire.

Editarea „Bibliei de la București“

1. ÎN ZIUA de 29 mai a.c. Editura Institutului Biblic a lansat continuarea de tiraj a ediției jubiliare a *Bibliei de la București* apărută în nov. 1988, la 300 de ani de la prima sa tipărire, în 1688.

Evenimentul a avut loc în rotonda Palatului Patriarhal din Dealul Mitropoliei în prezența Patriarhului Teoctist, a Ministrului Culturii, Ion Caramitru, a altor miniștri, a multor fețe bisericești, a celor care au trudit, într-un timp record, la transcrierea bibliei etc.

Cu acest prilej primul dintre vorbitori, Arhiepiscopul Clujului și Feleacului, pr. Bartolomeu Anania - luminat slujitor al altarului și apreciat scriitor - a afirmat că domnia sa și Mitropolitul Ardealului, dr. Antonie Plămădeală, au avut inițiativa, cu 10 ani înainte de 1988 (deci în 1978) a editării *Bibliei lui Șerban*. Lucrurile stau însă puțin altfel și în privința „inițiativei” și a celor „10” ani. Am scris despre adevăratul istoric al editării *Bibliei de la București* în „România liberă” din 11 dec. 1990, p. 4, ca răspuns la articolul *Post scriptum* al părintelui Anania apărut în „România liberă” din 11-12 nov. 1990, p. 4; a se vedea și precizările lui Coman Lupu din „Lupta” din 7 sept. 1991 p. 6. Îmi permit să trimit pe cititorii interesați de *istoria edițiilor* la aceste articole.

2. IDEEA unei ediții jubiliare a *Bibliei lui Șerban* s-a născut la începutul anului 1973, cu 15 ani mai înainte de 1988.

În toți cei 36 de ani cât am predat

istoria limbii române la Universitatea din București am căutat să transmit studenților interesul pentru textele românești vechi. În mod firesc, în zona preocupărilor mele a intrat și *Biblia din 1688*. Cum în anul 1988 urmau să se împlinească 300 de ani de la apariția acestui monumental text, înaintat încă din ianuarie 1973 propunerea de alcătuire a unei ediții științifice a *Bibliei* Patriarhului Justin Marina la care am mers cu regretatul profesor Emilian Vasilescu la Facultatea de teologie. Am prezentat Patriarhului un proiect strict, cu norme de lucru exacte, pentru întocmirea ediției *Bibliei*; propusesem, pentru realizarea lui unitară, un colectiv restrâns de colaboratori, alcătuit exclusiv din specialiști cu experiență în editarea textelor vechi românești.

În fața tăcerii Patriarhiei am făcut greșeala să mă adresez unor Edituri „de Stat”, uitând că Statul comunist nu încuraja asemenea inițiativă socratică „religioasă”. M-am adresat, pe rând, Editurii Academiei, Editurii Minerva, Editurii Științifice și Tehnice, Editurii „Cartea Românească”. Am intervenit și la fostul așa-zis Consiliu al Culturii unde - cu excepția doamnei Elena Doxănescu - nu am întâlnit decât refuz...

În februarie 1978 am făcut o nouă tentativă la Patriarhie: în ofertă insistam asupra împrejurării că textul *Bibliei de la București* a dus la consacrarea Românei ca una dintre primele limbi romanice în care se oficiază cultul religios.

Anii treceau fără a avea vreun

semn că cineva a înțeles importanța pentru cultura noastră a editării *Bibliei de la București*...

3. ÎN 1984 am revenit la Patriarhie și am solicitat o audiență Patriarhului Justin Moiescu, la care m-am prezentat însoțită de colega mea întru filologie Stela Toma, cunoscută editoare de texte vechi. Îmi aduc aminte că atunci, pe o alee a Patriarhiei, ne-am întâlnit cu părintele Anania; informat asupra demersului vechi deja de 11 ani... D-sa ne-a urat succes! Întrevederea cu Patriarhul Moiescu s-a dovedit a fi de-a dreptul penibilă! Patriarhul nu înțelegea cum „partea femeiască” are „îndrăzneală” să editeze un text religios deși i-am arătat câteva texte românești vechi editate de noi, ca să nu mai amintesc opacitatea Patriarhului la orice aluzie la aspectul filologic al textelor noastre vechi... Și, totuși, propunerea înaintată atunci trebuie să fi avut vreun ecou odată ce în „Cuvîntul înainte” la ediția actuală a *Bibliei din 1688* scris de Patriarhul Teoctist citim: „Se cuvine să subliniem că inițiativa pentru înfăptuirea acestei lucrări aparține vrednicului de pomenire Patriarhul Dr. Justin Moiescu (+iulie 1986), care ne-a încredințat - cu ani în urmă - coordonarea lucrărilor în vederea tiparului”.

4. CARE dintre toate persoanele amintite a avut „inițiativa” editării *Bibliei de la București*? Și cum rămîne cu cei „10” ani de cînd s-a luat în practică poate trece o bună

bucată de vreme! Se știe că, în cazul de față, lucrul efectiv de editare a *Bibliei* s-a început abia în toamna anului 1986. Deci cam cu doi ani înainte de 1988, răstimp precizat în *Nota asupra ediției*, p. 977: „mai puțin de doi ani cât a durat transcrierea textului și tipărirea ediției de față”... În precipitarea de a termina rapid o muncă migăloasă, solicitînd un efort extraordinar, să nu ne mirăm de faptul că regretatul profesor I.C. Chițimia - cunoscut prin conștiinciozitatea sa - a recurs la un colectiv extrem de larg și că în el se întîlnesc și persoane care nu au transcris mai înainte nici măcar un rînd din chirilice. Eu personal nu am fost chemată să fac parte dintre colaboratori.

5. BINEÎNȚELES, faptul că prof. I.C. Chițimia a înfăptuit, cu colectivul său (prea) numeros editarea acestei opere monumentale nu poate decît să-i aducă gratitudinea culturii românești. Dar s-a uitat un „amănunt”: *Biblia de la 1688* - ca orice carte veche, de altfel - este mai puțin o carte de „lectură” cit una de „studiu”, iar pentru studiu, acestei ediții îi trebuia adăugat un indice lexical *exhaustiv*, așa cum am preconizat în ofertele depuse la Patriarhie în trei rînduri și la diversele edituri. În ediția de față „glosarul” are... 15 pagini. Subliniez imediat că el a fost elaborat cu profesionalism de colega noastră Anca Gherman dar... „pe baza fișelor de semnalare extrase de autori” (p. 934). Aceștia au solicitat să se explice sensuri cunoscute (au „sau”, a *adormi*, a *muri*, a *vicleni* etc.) dar nu au găsit de cuviință să ceară să se gloseze termeni mai rari precum *zrobi*, *uruit* etc. Ca să nu mai vorbim de lipsa de concordanță dintre explicațiile din „Glosar” și cele din „Note” date *aceluiași* cuvînt!

La această stare de lucruri există o soluție: să se elaboreze acum, pe îndelete, un indice de cuvinte exhaustiv al *Bibliei de la București*!

6. PENTRU orice lucrare - și cu atât mai mult pentru una a cărei reeditare nu se poate străvede prea curînd - nu este suficient numai „il grande amor” dacă nu este însoțit și de „il lungo studio”, pentru a ne folosi de cunoscutele cuvinte ale lui Dante.

Istoricul adevărat - lung și sinuos - al actualei ediții a *Bibliei de la București* trebuie cunoscut! Și sîntem încă departe de a i se putea pune punct.

Florica Dimitrescu

P.S.: O scurtă observație despre *Bibliografia* foarte redusă, de o pagină. *Bibliografia* cuprinde 18 titluri ordonate nici alfabetic și nici cronologic lucrările citate sînt întru totul inegale valoric, unele sînt doar adiacente *Bibliei de la București*, în timp ce lipsesc altele, de bază, semnate de N. Iorga, I. Bălan, P.V. Haneș, Dan Simonescu, G. Tepelea...

Obrăznicie

ÎN REVISTA *Literatorul* nr. 23-24, Răzvan Voncu îi dă o replică insultătoare lui Al. George, care a îndrăznit să-i facă unele observații: „Al. George, nemulțumit, probabil, că i-am întâmpinat defavorabil cartea despre Caragiale și că i-am ironizat excesele fascistoide la care îl împinge anticomunismul patologic, găsește cu cale să îmi răspundă transferînd asupra mea propriile complexe.” Acesta este un proces de intenții. Nimeni nu poate dovedi că Al. George a reacționat la recenzia lui Răzvan Voncu și nici măcar că a citit acea recenzie. Pe de altă parte, a vedea în atitudinea liberală (binecunoscută) a lui Al. George „excese fascistoide”, provocate de un „anticomunism patologic” înseamnă a falsifica integral realitatea, în stilul în care procedează tocmai comuniștii, care nu se mulțumesc să exagereze, ci fac din negru alb și invers. (Stalin dăduse dispoziție ca pe dubele care transportau deținuți politici să se scrie *Came*. Iliescu pretindea că demonstrația din Piața Universității fusese organizată de legionari. Etc.)

Admonestarea lui Al. George nu se rezumă însă la atât. Iată continuarea: „Ca atare, îi recomand marelui autodidact (din câte știu, n-a depășit bacalaureatul), să-și aleagă altă țintă decât obraji subsemnatului. Nici eu nu-l voi băga în seamă. Pur și simplu, eu trăiesc cu un picior în secolul viitor, iar dînsul cu ambele în secolul trecut. Diferența de limbaj e evidentă. Poate folosi, deci, cu încredere obraji proprii /.../ La nevoie îi pot furniza o oglindă. Talent nu împrumut, din principiu.”

Câte fraze, atâtea aberații. Referirea la nivelul de pregătire este absurdă și nedreaptă în cazul unui intelectual de mare clasă și al unui erudit ca Al. George. Răzvan Voncu are facultatea, dar la ce îi folosește? Invocarea cu dispreț a

vârstei înaintate a preopinentului, în afară de faptul că este imorală, ținînd de un rasism al vârstei, este și nerelevantă, întrucît Al. George are un mod de gândire liber, tineresc, în timp ce Răzvan Voncu, așa cum stă cu un picior în secolul viitor, scrie texte bătrînicioase (platitudini animate exclusiv de ranchiună). Cît despre talentul pe care Răzvan Voncu nu-l împrumută, problema este că nu are ce să împrumute.

Dincolo însă de aceste dovezi de gândire ineptă și de rea-credință, se evidențiază - stupefiantă, incalificabilă - obrăznicia publicistului de la *Literatorul* (despre care aflu că mai este și asistent la Facultatea de Litere). Numai Corneliu Vadim Tudor, și el un autor minor, mai are acest ton, de o jignitoare familiaritate, în diatribele la adresa unor personalități ale culturii noastre. Din punct de vedere literar, pe Corneliu Vadim Tudor l-a adus pe lume Eugen Barbu. Din același punct de vedere, pe Răzvan Voncu l-a adus pe lume Eugen Simion. Cândva mi s-ar fi părut imposibil să existe o similitudine între cei doi Eugeni. După 1989, însă, când Eugen Simion l-a susținut indecent pe Ion Iliescu și s-a bucurat de tot felul de avantaje, surd la exclamațiile de surpriză a numeroși scriitori, a devenit tot mai evident faptul că el nu diferă prea mult, în unele privințe, de Eugen Barbu. Iată că acum apare un nou element de similitudine, acest Răzvan Voncu, replică, în variantă intelectualistă, a lui Corneliu Vadim Tudor. Ca și Corneliu Vadim Tudor, Răzvan Voncu este dispus să-i rezolve mentorului său „treburile murdare”, denigrîndu-i pe adversarii acestuia cu nereținută mîrlănie (în timp ce el, mentorul, clipește feciorelnic și pozează în spirit subtil). Iar pentru serviciile făcute lui Eugen Simion plătesc alții, nu Eugen Simion. Plătesc, de exemplu, studenții de la Litere, puși în situația de a învăța carte de la un individ incorect și insolent ca Răzvan Voncu.

Alex. Ștefănescu

Tradiționalismul europeanizant

PERSISTĂ prejudecata potrivit căreia poezii nostri tradiționaliști ar fi fost „opusi” moderniştilor, „antagonici” în raport cu aceştia. Or, în realitate, tradiționaliştii au pornit, şi ei, de la izvoare europene pe care au încercat a le adapta unui climat național, a le armoniza cu reprezentările băştinaşe. În producția lor elementele autohtone, departe de a le concura, se conjugă cu elementele occidentale, tinzând la o sinteză, la rîndul lor novatoare. Să luăm doar exemplul celui mai caracteristic exponent al liricii tradiționaliste, Ion Pillat. Format în mediul literaturii franceze, însușindu-și cu atenție lecția luxos intelectuală a unui Leconte de Lisle, aspirînd cu fervoare melancoliile rafinate ale unor Francis James și Albert Samain, atingînd simbolismul suav ezoteric al lui Maeterlinck, autorul *Grădinii între ziduri* l-a imitat creator, după cum observă G. Calinescu, pe Verlaine, cu intenția de-a localiza, la noi, secolul galant și vaporos al lui Watteau, prin evocarea boierilor din momentul bonjurist. Nesățios de cultură poetică, Pillat a înglobat în experiența sa de poet, traducător și eseist numeroase alte nume de seamă ale liricii europene, de la Rainer Maria Rilke al Saint-John Perse. Mai poate fi vorba aci de un tradiționalism izolaționist, abrupt, de un limbaj de „bită și cojoc”? Cultura respiră și în personalitatea altor reprezentanți ai categoriei: V. Voiculescu, B. Fundoianu, Nichifor Crainic etc. Ei au inaugurat o linie poetică doar în chip falacios spontană, iscată din „neantul valah”, intrucit, chiar și pe plan românesc, tradiționalismul vâdește o tradiție dincoace de creația orală și de icoanele pe sticlă, intruchipată în pașoptism, în sămănătorism și nu în ultimul rînd în Eminescu. De remarcat dorința lor de a-și asuma toate etapele evoluției formelor literare. Trecînd prin Macedonski, prin parnasianism, prin simbolism, tradiționaliștii n-au șovăit, la una din extremele lor, a se cufunda în vîltoarea avangardistă (prin B. Fundoianu, însă și prin bucolicul de fond Ilarie Voronca), parcă spre a sugera o nostalgie a complexității, o reverie a întregului ce le-a fost nu o dată refuzat, sub pretextul particularului și al pitorescului anacronic ce le-ar epuiza creația.

Un remarcabil tradiționalist este azi Adrian Popescu. Redactor al revistei *Steaua*, poartă, firește, o anume ampre-

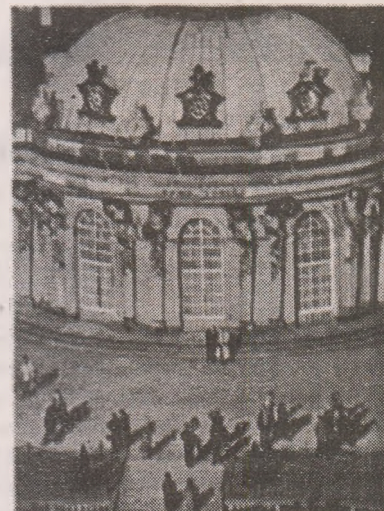
tă a școlii Aurel Rău, dar se diferențiază de afiniile săi printr-un specific amestec de simplitate arhaică și cultură europeană, figurat ca atare în discursul său amplu, musculos și suplu, cu precizarea că simplitatea reprezintă ea însăși, în contextul dat, o trăsătură a conștiinței culturale. Adrian Popescu e un soi de Pillat transilvan. Punctul său de pornire, obținut însă cu migală estetică și cituși de puțin apărut „de la sine”, așa cum un metal nu se găsește la marginea drumului, ci se obține prin detectarea și exploatarea unui zăcămint, îl constituie un sufluet vechi, agrest. Ușor infantil, ușor fabulos: „Mie-mi plăcea din fragedă pruncie/ să mă ascund în ieslele cu fin/ și-n bărci legănătoare, dulci sicrie./ mult îmi doream pierdut să mai rămîn.// Și căutam sub scoarțe, cine știe,/ să dau de ascunzișuri de diadă/ sau de comoara unui scîit, o visterie./ păzită de-un balaur verde-n coadă” (*Un zumzet rugător*). Rugăciunea poetului (care e un *homo religiosus*) are ca obiect solidarizarea sa cu firea ce se desprîmăvărează, scufundarea euforic-purificatoare în cîmpul cosmic indigen, nu fără a fi notificat „chinul” istoric prin care am trecut cu toții: „După o iarnă nefiresc de lungă, apă ce fierbe bolborosește roiul/ după un anotimp al morții și al frigului scitic, totuși, începe ceva:/ fă-mă, Doamne, să renasc în Lumină împreună cu ciorchinii de alb/ liliac și cu vița de vie ce umple balcoanele blocurilor.// Trezește odată cu limfa stejarului și speranța din inima oboșită./ Neamului adormit vestește-i Învierea, ca geților după o grea beție/ zorii,/ ca urșilor din peșterile Carpaților întîii muguri de pin,/ ca melcului înfășurat în bale argintii strălucirea frunzei crude.// Dă-mi iarba fiarelor să-mi ardă în mîini, o torță prin întunecime,/ din temnița fricii să-i scap pe cei neputincioși; pomeste roiul poporului mei în primăvara ce se anunță năvalnică./ De-i trebuință, cu șomoioage de foc scoate-l în cer din somnul cleios.// Ce aripi puternice bat aerul deasupra Dunării și aerul munților,/ albinelor matcă le sunt episcopii morți în prigoană,/ cum să nu-i vezi? Cum să nu simți că dimineata începe mai roșie/ decît rările strălucind ca mari pietre de foc, în carnea albită de chin?” (*Psalm*). În unele stihuri, poetul se adîncește pînă-n hățîșul nălucilor mitologice greco-latine, într-o grațioasă abstractizare a imaginarului său domol:

„Lăsăm căminul, lăsăm cabana de vînătoare, adîncindu-ne în păduri,/ pe urmele junincii mitice, ademenite în ostrovul grecilor de zeul-taur;/ viței îi vedem în tufişuri: îi luăm în brațe. Abia se țin pe picioarele firave. Inteligența și Crima. Plinul și Golul./ Pe-o vițelușă o cunoaștem mai bine, vițelușă pagină;/ pe cea care trage în jug/ juninca robace, mai puțin? (*Stîrpe păduroasă*). Dionisismul e, sub pana lui, mai curînd reconstitutiv decît exaltat, fascinat de neprihana amintirii. „Nebunia” orgiastică e ținută în frîu de „inocență”: „Pretutîndeni căutam un gust de proaspăt și arhaic,/ de nebunie și inocență” (*Vînător de imagini*).

Nu mai puțin relevantă ni se înfașează vocația culturală propriu-zisă a lui Adrian Popescu. Ea confirmă încă o dată valența de deschidere, de disponibilitate a tradiției asumate cu inteligență artistică, dispunînd de resurse creatoare. O imagine a toposului natal nu i se pare bardului suficientă fără raportări ce o transcend geografic, fără ogîndiri europene. După cum priveștiile străine îi deșteaptă asocieri cu cele de acasă: „Răsăritean în Occidentul plin de morgă,/ occidental în Estul nostru labărat/ pădurea mea-i o infinită orgă,/ iar orga e pădurea unui sat” (*Un răsăritean în Occident*). *Homo viator*, aidoma lui Pillat, care a cîntat peisajul italian și fresca de la Urbino, Adrian Popescu se regăsește și el în spațiul peninsulei legate de obîrșia neamului românesc: „Pomit din zorii vîrstei spre ostroave, de tînar călătorind/ cu trenuri de noapte, străbătînd Dolomoiții și ajungînd fericit/ în Veneto, unde obiceiurile și gusturile mai aspre ale localnicilor/ îmi amintesc Ardealul, îmbarcat pe feriboturi și în cabinele vapoarelor/ mă-ndrept spre amurgul unei vieți care se stinge în aurul bizantin./ Al lagunelor, ațipit pe bancheta vaporettoului care, foarte devreme,/ pleacă în prima cursă de la Fondamenta Nuova spre insule, vîrsta mi-o caut,/ tot mai adînc, sub straturi de ciment și pietre înegrite, pe care topăie/bitlanul și egreta, cum treci pe lîngă cimitirul marin San Michele/ cu gardul de cărămidă, acoperit de mătasea verde a vremii, egreta, bitlanul” (*Pisicile din Torcello*). Străbate prin asemenea versuri o prospețime morală ce se confruntă cu amiaza, se străvede o cumpănă a vieții compusă din date delicate, culese din launtru experienței personale și din afara sa, din istorie, din artă, din sfera simbolurilor. Cultura își declară toate izvoarele, strînge în scriitura calmă ce se silește a menține un echilibru pe buza Neantului: „Ajuns, în fine, în ora matură a vieții, debarci la Torcello, fugînd de urgie,/ ca demult, de groasă, cei din Altino, de barbari, fugar și tu de răutatea eonului,/ descoperind uimit canalul limpede, ca un rîu de munte de acasă, în formă de magnet, U:/ de-a lungul său te duci, ca în vis, prin livezi de măsline și lămii,/ aspirînd mirosul de viață-de-vie, ce-i gata să dea în pîrg, cu ciorchini uriași,/ ca în mozaicurile Ravenei, promițînd beatitudinea prin Sîngele Mielului./ Ai ieșit de-a dreptul înaintea coloanelor micului templu arhaic al Sfintei Tosca,/ și de-aici la «tronul lui Atila», jîlt de piatră mîncat de vîrsatul furtunii,/ în care stă calm Neantul și nici nu călarește, nici nu bea vin roșu, nici nu incendiază, nici nu ciopîrtește pe nimeni, nici nu alungă pisicile ce se-nsorec? (*ibidem*). Tăietura lapidară a unor poezii în care se răsfrînge atmosfera castă, pioasă, a unor privești italiice ne amintește cea

ADRIAN POPESCU

ITALIA SUBIECTIVĂ

Adrian Popescu - *Pisicile din Torcello*, Ed. Albatros, București, 1997, 84 pag., preț 7140 lei.

mai bună producție lirică a lui Dragoș Vrânceanu, închinată aceluiași mediu de care era împătimit: „Poet modest, poeziei îi iei renta/ în bisericile unde a intrat Dante/ oaspete la cei din neamul Polenta.// La intrare se vîd o mulțime de plante/ sacre străjuind poarta de cînstă/ zidită astupată cu grijă de-atunci.// pe-acolo numai poetul cu verbul fierbinte/ ascultătorul de clare Porunci/ ale Cerului intra-va de acum înainte” (*Renta poeziei*). Asemenea lui Pillat, B. Fundoianu, Dragoș Vrânceanu, poetul de care ne ocupăm e și un avizat și activ comentator de poezie.

DÎN punctul de vedere al limbajului poetic, Adrian Popescu ilustrează o trecere de la clasicism la manierism. Sau, în termenii lui Gustav Rene Hocke, de la modalitatea atică la cea asianică. Despre ce e vorba? Dacă structura morală a poetului nostru e una ținînd în bună parte de clasicism, corelată cu un stil „dens, concentrat, lapidar, iscusit, esențial”, vîdit în unele texte, are loc o evoluție a sa către o apertură barocă, imolînd „exagerarea, echivocul, pomirea artificului de la neesențial, și învîluirea vicleană în prolixitate a miezului, redarea subiectivă «trucînd» în mod conștient unghiul de perspectivă”. Retorica apare extinsă, descriptiv-aluzivă, savant-digresivă. Nu altminteri s-au petrecut lucrurile cu Ion Pillat. Artificiul se exprimă în mod pregnant denotativ, recomandînd un univers al obiectelor. Categoria morfologică dominantă devine substantivul, iar instrumentul preferat de comunicare, descrierea. Ontologicul (naturalul) face loc poeticului (artificialului). Iată o viziune livresc-agrestă a unei bibliotecii, în care materialitățile se întrepătrund cu temeritate, sub semnul unei minuțioase „descrieri imaginare”: „Pagini ca urechile mieilor abia ținîndu-se pe fragilele picioare,/ așa cum am văzut într-un cîmp din apropierea colinelor vestice,/ eu și cel mic înaintam atrași de-o învîrtejire de blănuri umede,/ de ghemotoace ridîcîndu-se fuioare din trupul oii ostenite” (*Biblioteca publică*). E o vîrstă distinctă a expresiei lirice europene, în care similitudinea apare înlocuită de ceea ce Michel Foucault numește „himerale similitudinii”. Așadar tradiționalismul se sprijină, în chip regenerator, pe o obiectivitate ce se transfigurează, pe o certitudine din care emană propria sa iluzie. Manierismul îl salvează de la desuetudine. Nu altfel decît modernismul, își asigură evadarea în necunoscut, „încet, înspre o țară ce nu-i pe nici o hartă” (*Cimitir clujean*).

Cărți primite la redacție

- ◆ Tudor Vianu, *Întregul și Fragmentul*, pagini inedite, restituiri, ediție, prefață, traduceri și note de Henri Zalis, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, 262 p., preț nementionat.
- ◆ Petru Creția, *În adîncile fîntîni ale mării*, poemele Ofeliei C., volum apărut postum, Editura Albatros, București, 1997, 90 p., 10.000 lei.
- ◆ Lidia Vianu, *1,2,3*, poeme, Editura Integral, București, 1997, 76 p., preț nementionat.
- ◆ Liviu Papuc, *Frînturi de cultură bucovineană*, Editura Safir, Iași, 1997, 152 p., preț nementionat.
- ◆ Dan Perșu, *Vestitorul*, roman, Editura Albatros, București, 1997, 274 p., 15.000 lei.
- ◆ Emil Hurezeanu, *Cuția neagră*, Istoria prezintă a României în 1001 de minute la microfonul Europei Libere, cuprinde secțiunile: „România treburilor dinlauntru” și „România treburilor din afară”, Editura Albatros, București, 1997, 510 p., 20.000 lei.
- ◆ Mihai Munteanu, *Centrifuga ideilor*, poezii, Editura Quadrant, Botoșani, 1997, 110 p., preț nementionat.
- ◆ Alexandru Ecovoiu, *Stațiunea*, roman, Editura Est, 1997, 144 p., preț nementionat.
- ◆ Aurel Ciulei, *Femeia din vis*, Editura AP&P, București 1997, 148 p., 7500 lei.

Actualitatea culturală

La mulți ani, Vlad Mugur!

Distinsului regizor Vlad Mugur, personalitate proeminentă a teatrului românesc, creator al unor spectacole importante, care au marcat drumul artei noastre teatrale, începând încă din anul 1947, la București, Craiova, Cluj-Napoca, Târgu-Mureș, cu opere de valoare ale repertoriului național și universal, printre care: *Hamlet*, *Doi tineri din Verona*, *Romeo și Julieta*, *Visul unei nopți de vară*, *Importanța de a fi onest*, *Căsătoria*, *Tragedia optimistă*, *Orestia*, *Vara imposibilei iubiri*, *Caligula*, și multe altele, impunându-se prin rafinamentul imaginii, ținuta culturală, capacitatea de a pătrunde în adâncul semnificațiilor umane și filozofice, și de a transpune opera în sensibilitate modernă

fără a trăda niciodată stilul, însușiri remarcate din nou, după 1990, în spectacolele create la Teatrul Odeon, Teatrul Mic, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca - *Mincinosul*, *Sfârșitul Troiei*, *Scaunele* și *Doi gemeni venețieni*, cu un potențial crescut de imaginație atât în comedie cât și în tragedie.

Cu prilejul aniversării zilei sale de naștere - 70 de ani - Uniunea Teatrală din România îi urează sănătate, viață lungă și o prezență mai constantă în România cu aceeași energie și inventivitate creatoare, pentru bucuria publicului care îl admiră și îl apreciază.

La mulți ani, Vlad Mugur!

UNITER

Moment poetic și actoricesc

La Muzeul Literaturii Române a avut loc miercuri, 25 iunie, lansarea volumelor de versuri *Sfaturi pentru gospodine și muze* și *Proscrisa* de Saviana Stănescu (primul comentat pe larg și în revista noastră). În fața unei asistențe numeroase, din care nu lipseau scriitori cunoscuți ca Ion Bogdan Lefter, Ovidiu Hurdzeu și Gheorghe Iova, tânăra și talentată poetă a fost prezentată de criticii literari Alexandru Condeescu, Alex. Ștefănescu, Dan Cristea și Dan-Silviu Boerescu. La comentariul critic s-a adăugat un mic recital actoricesc. Au citit din poezia Saviane Stănescu actrița Oana Ștefănescu și... Saviana Stănescu (cu un surprinzător talent de actriță).

Drept la replică

Așadar, ce s-a întâmplat? Revista *Cuvîntul* a publicat, sub semnătura publicistului Ion Crețu, un articol despre misterul asasinatului căruia i-a căzut victimă Ioan Petru Culianu. Prilejul acestui articol fusese dat de apariția ediției americane a cărții lui Ted Anton despre asasinarea profesorului Culianu.

În logica acestui drept la replică, nu ar trebui să aibă vreo importanță ce teză susține Ion Crețu în articolul său de vreme ce Dorin Tudoran susține în *România literară* nr. 25/1997 că Ioan Buduca ar fi inspiratorul tezei principale din acel articol.

N-ar fi fost necesară din parte-mi decît o replică de felul acesta: „Subsemnatul, 'Buduca Ioan' declar pe cuvînt de onoare că nu am inspirat în vreun fel sau altul tezele susținute de Ion Crețu în «Cuvîntul» nr. 4/1997.”

Din păcate, Dorin Tudoran aduce atingere gravă chiar onorabilității lui Ioan

COMPLETARE

Reproducând, într-un număr trecut, lista autorilor premiați de ASPRO, l-am menționat, bineînțeles, pe Vladimir Tismăneanu, căruia i s-a decernat *Marele premiu pe anul 1996*, dar am omis să precizăm cărțile pentru care s-a acordat premiul. La solicitarea Editurii Polirom din Iași, menționăm acum și volumele în cauză: *Balul mascat*, un dialog cu Mircea Mihaieș, Ed. Polirom, Iași, 1996 și *Reinventarea politicului*, Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel, Ed. Polirom, Iași, 1996/1997.

Buduca atunci cînd insinuează că subsemnatul ar fi uitat în poala unor securiști o listă cu nume.

Nu mai comentez acest gen de „stilistică” a polemicilor de azi, ruptă din celebra descriere a lui Mihai Ralea: „Cine m-a pus să stau de vorbă cu o tuberculoasă”.

Nu mai comentez nimic. În schimb îl somez pe Dorin Tudoran să publice cît mai urgent declarația unor martori în apărarea acuzației sale ori chiar lista de care vorbește.

Pînă nu se va produce acest fapt, nu voi retrage nici eu din circulație următoarea declarație: „Subsemnatul Buduca Ioan, știu din surse credibile care m-au rugat să le păstrez anonimul că scriitorul român Dorin Tudoran a colaborat cu servicii străine împotriva României, nu doar împotriva lui Ceaușescu”.

I. Buduca

PROTEST

Luând cunoștință astăzi, 27.06.1997, de noua grilă de programe a Televiziunii Române;

Îngrijorați de faptul că sunt încălcate art. 4 și art. 7 ale Legii de organizare și funcționare a Societății Române de Televiziune și a Societății Române de Radiodifuziune;

Conștienți de faptul că o televiziune publică are ca principale funcțiuni informarea, formarea și educarea la nivel național;

Indignați de atacul asupra limbii și culturii române prin agresiunea numeroaselor subproducții de import;

Realizatorii, redactorii, regizorii, operatorii din Departamentele Teatrul Național de Televiziune, Studioul de Film și Viață Spirituală, Cultură, Educație și Știință, țin să informeze opinia publică, precum și forurile competente ale statului că emisiunile și producțiile de teatru, film, emisiunile de istorie, știință și literatură, muzică, arte vizuale, viață spirituală și educație au fost drastic reduse.

Dispar astfel emisiunile: „Sce-na”, „Maestrul teatrului românesc” și spectacolul de teatru de luni seara de pe programul I, „Simpozion”, „Hyperion”, „Cu cărțile pe față”, „Cafeneaua literară”, „Orizonturi culturale”, „Arte vizuale”, „Forme și culori”, „O altă putere”, „Tradiție și modernitate”, „Club 2020”, „Muzica pentru toți”, „Zodia balanței” (emisiune de educație juridică), „Pe muchie de cuțit”, „Viața școlii”, „Măseaua de minte”, „Videolexicon”, „Curcubeu”, „Oameni care au fost”, „Gesturi mici pentru oameni mari”, „Căsuța cu povești”, „Alfa și omega”, „Itinerare spirituale”, „De la o zi la alta”, „Con-

fluențe”, „Milenium”, „Oglinzi paralele”, „Secolul XX”. „Tem-pus” (iar puținele emisiuni rămase au fost programate la ore nepotrivite pentru publicul țintă, sau „exilate” pe programul II - un exemplu „Teleenciclopedia”, emisiune de largă audiență, a fost mutată de la ora 19,00 la ora 17,30; „Memorialul durerii” - mutat la ora 24,00 pe programul I; spectacolele de teatru ale televiziunii - mutate pe programul II la ora 20,00 - audiența fiind în acest fel practic anulată).

În concluzie, întreg demersul cultural-educational al Televiziunii Naționale este practic anulat.

Societatea Română de Televiziune este o instituție publică, deci și a dumneavoastră, de aceea vă rugăm să vă implicați în rezolvarea acestei grave situații. Prima și cea mai importantă cauză a ei este aceea că, la trei ani de la promulgarea Legii 41/1994, Societatea Română de Televiziune încă nu are un Consiliu de Administrație, singurul organism abilitat să rezolve legal problemele instituției.

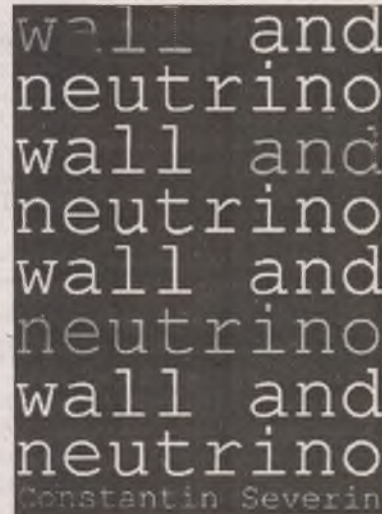
Pe acest fond s-au accentuat acțiunile discreționare și arbitrarie ale conducerii interimare a Societății Române de Televiziune, lipsa dialogului de orice fel cu realizatorii de emisiuni și cu factorii de decizie (deci specialiștii) din redacții și departamente.

Având în vedere această stare de fapt, vă informăm că întregul corp redacțional este gata să declanșeze formele legale de protest.

Protestul este semnat de 98 de realizatori, redactori, regizori, operatori din Departamentele Teatrul Național de Televiziune, Studioul de Film, Viață Spirituală, Cultură, Educație și Știință din Televiziunea Română

Poezie românească la Londra

Straniul volum de versuri *Val și neutrino*, prin care Constantin Severin s-a remarcat în România ca promotor al unei poezii aflate în interferență cu știința, a apărut recent, în versiune engleză, la Londra. Traducerea se datorează lui Liviu Martinescu. Volumul, elegant, cu o grafică futuristă, poartă sigla prestigioasei edituri Minerva Press. (Al. Șt.)

CALENDAR

11.VII.1797 - a murit *Ienăchiță Văcărescu* (n.1740)
11.VII.1848 - a murit *Ioan Barac* (n.1776)
11.VII.1909 - s-a născut *Constantin Noica* (m.1988)
11.VII.1925 - s-a născut *Radu Enescu* (m. 1994)
11.VII.1933 - s-a născut *Alexandru Ivasiuc* (m.1977)
11.VII.1943 - s-a născut *Radu F.Alexandru*
11.VII.1977 - a murit *Richard Hillard* (n.1905)
12.VII.1870 - s-a născut *Const.Z.Buzdugan* (m.1930)
12.VII.1905 - s-a născut *George Acșinteanu*

13.VII.1916 - s-a născut *Bucur Stănescu*
13.VII.1927 - s-a născut *Szász János*
13.VII.1929 - s-a născut *Mihail Cosma* (m.1978)
13.VII.1933 - s-a născut *Pavel Botu* (m.1987)
13.VII.1941 - s-a născut *George Anania*
14.VII.1859 - s-a născut *D.Th.Neculuță* (m.1904)
14.VII.1919 - s-a născut *Aurel Iordache* (m.1975)
14.VII.1936 - s-a născut *Ileana Hogeia-Veliscu*
14.VII.1948 - s-a născut *Nicolae Dabija*

14.VII.1967 - a murit *Tudor Arghezi* (n.1880)
14.VII.1968 - a murit *Oscar Lemnaru* (n.1907)
14.VII.1976 - a murit *Octavian Neamțu* (n.1910)
15.VII.1872 - s-a născut *D.Anghel* (m.1914)
15.VII.1875 - s-a născut *Ion Ionescu-Quintus* (m.1933)
15.VII.1892 - s-a născut *Ilie Cristea* (m.1958)
15.VII.1928 - s-a născut *Alexandru Calais*
15.VII.1928 - s-a născut *Mariana Ceaușu* (m.1985)
15.VII.1932 - s-a născut *Gheorghe Buzoianu*

15.VII.1934 - s-a născut *Victor Crăciun*
15.VII.1958 - apare la București, în continuarea revistei *Ținărul scriitor* (1951-1957), revista *Luceafărul*
16.VII.1940 - s-a născut *Horia Vasilescu*
16.VII.1943 - a murit *E.Lovinescu* (n.1881)
17.VII.1810 - s-a născut *A.T.Laurian* (m.1881)
17.VII.1882 - a murit *Pantazi Ghica* (n.1831)
17.VII.1890 - s-a născut *Tabéry Géza* (m.1958)
17.VII.1936 - s-a născut *George Almosnino* (m.1995)

17.VII.1945 - s-a născut *Daniel Dimitriu*
17.VII.1945 - s-a născut *George Sânpetrescu*
17.VII.1993 - a murit *Traian Coșovei* (n.1921)
18.VII.1930 - s-a născut *S.Damian*
18.VII.1931 - s-a născut *Balogh József*
18.VII.1931 - s-a născut *Micaela Ghiteșcu*
18.VII.1931 - s-a născut *Nicolae Neagu*
18.VII.1945 - s-a născut *Mircea Constantinescu*
18.VII.1954 - s-a născut *Lidia Codreanca*

DIAGONALE

de Monica
Lovinescu

Un manual de demistificare

AM PROMIS că vom reveni asupra studiilor publicate de Ileana Vrancea în reviste din exil, (*Dialog, Agora*, cât și în *Jerusalem Post*), reunite recent de Ion Solacolu în publicația sa din Germania, *Dialog* (iulie 1995-februarie 1996) sub titlul *Un Minimum obligatoriu* și însoțite într-un alt caiet de comentariu editorului, *Inconfortul lucidității*, inconfort cu care autoarea ne-a obișnuit de la studiul său asupra lui G. Călinescu ce a provocat scandal printre neo-proletcultiștii ceaușiști și care, paradoxal, pare să reducă la tăcere pe comentatorii de azi când analiza implacabilă a „tranziției” pervertită de dezinformare s-ar cuveni să fie primită cel puțin cu interes.

Ceea ce izbește în primul rând în diagnosticul Ilenei Vrancea este extrema sa coeziune și radicalitate. Desigur teza centrală - asemănarea dintre comunism și fascism - nu are cum să fie inedită și nici autoarea n-o dă drept atare. Original ni se pare însă modul în care este aplicată cazului românesc. Nemulțumindu-se să cerceteze premisele (adoptarea de către partidul comunist a unor elemente caracterizate din doctrina legionară) Ileana Vrancea analizează felul în care Ceaușescu, ajutat de „ambasadorul” său în Statele

Unite, Moses Rosen, s-a slujit de un imaginar pericol fascist spre a se face acceptat de comunitatea internațională ca unică pavază împotriva antisemitismului genetic al poporului român pe care doar comunismul îl poate ține în frâu.

Firește orice teoretizare prea coerentă provoacă și unele întrebări. Să fi fost oare Garda de fier dintre toate mișcările fasciste cea mai apropiată de leninism? De ce, mai ales, să fi avut nevoie de acest influx de „naționalism” partidul comunist român când doctrina importată fusese aplicată și verificată prin decenii de teroare în Uniunea Sovietică? Ceea ce devine evident sub Ceaușescu nu pare aplicabil epocii marii terori, din 1947 până în ultimul val de arestări din 1958. Este, de altminteri, și concluzia autoarei ce arată că politica șovină a comuniștilor români provenea din experiența sovietică și din diversionismul aplicat de bolșevici: numirea unor Evrei sau Unguri în posturile cele mai vizibile spre a putea face apoi din ei țapi ispășitori. Doar din 1962 urmărește Ileana Vrancea înlocuirea sloganelor staliniste prin cele legionare.

Sub Ceaușescu orice nuanță dispare. Nu doar sloganele combină cele două extremismisme, dar ațâțând de sus

atât antisemitismul, cât și antimaghiarismul, Ceaușescu se prezintă ca singurul baraj împotriva lor. Marea operație de dezinformare e clădită pe o dublă minciună ale cărei ecouri se mai aud și azi: 1. N-a existat o tradiție democratică românească; 2. Dacă ar beneficia de libertățile unei democrații de tip occidental, românii, funciarmente antisemiți, s-ar deda la pogromuri.

De-a lungul argumentării sale fără falie, Ileana Vrancea, susține contrariul: comunismul este acela care a lichidat o democrație în stare de funcționare, rămânând tocmai de aceea ținta falsificărilor comuniste. Tot ea insistă asupra faptului că, în România, antisemitismul a dus la acțiuni represive doar atunci când a fost inițiat de „sus” (legislația antisemită sub Goga-Cuza, pogromurile din timpul rebeliunii legionare, noua legislație ca și la gările din Transnistria sub Antonescu).

Și mai „inconfortabilă” se dovedește autoarea atunci când implică în această campanie de dezinformare și personalități ca rabinul Moses Rosen. El a dobândit pentru Ceaușescu „clauza” pe care Ileana Vrancea o numește „clauza dictatorului cel mai favorizat”. În tot acest timp în *Revista cultu-*

lui mozaic se vedeau lăudați ca mesageri ai înfrățirii, tocmai reprezentanții noii drepte ceaușiste: Adrian Păunescu, Paul Anghel, Dan Zamfirescu.

Personalități de frunte din Israel s-au lăsat contaminate. De pildă, fostul ambasador israelian la București, Aba Geffen, sau Abba Eban, prefăcând, în 1988, un omagiu lui Ceaușescu tipărit în limba engleză la Tel Aviv. Ileana Vrancea pune în chestiune și pe intelectualii de la Institutul Yad Vașem care primesc în vizită pe niște „iubitori de Evrei” cunoscuți tocmai prin atitudinea lor șovină. Sau cercetători ca Leon Volovici ferindu-se să insiste asupra democrațiilor care, în perioada interbelică, au scris și au luat poziție împotriva antisemitismului și extremei drepte.

Și mai explozivă devine analiza Ilenei Vrancea când se aplică avatarurilor post-decembriste. Îl regăsim pe Moses Rosen continuându-și rolul pe lângă un Iliescu ce re-scoate din pannoia ceaușistă armele neruginite ale diversiunii. Astfel, Iliescu își poate permite să treacă drept un moderator al extremismului, neferindu-se să se fotografieze la Lugoj alături de Iosif Constantin Drăgan care tocmai scrisese că politica lui Hitler față de Evrei a fost cea justă. Petre Roman se vede și el implicat în încurajarea „României Mari”, fără a mai pomeni de organul FSN, *Azi*, pentru care fasciști erau doar studenții din Piața Universității sau foștii disidenți. Trei generații de comuniști: Brucan, Iliescu, Petre Roman au dat tonul campaniilor de calomniere a liderilor democrați ce supraviețuiseră prigoanei, în timp ce printre Evreii de frunte sunt dați uitării cei care au împărțit convingerile și soarta fruntașilor democrației românești, închisoare sau exil: Biderman, Zissu, Jean Cohen și ultimul șef rabin ales, Safran.

În acest timp, la Cotroceni erau primiți nu numai Adrian Păunescu dar și Corneliu Vadim Tudor, iar publicația lui, *România Mare*, mustind de campanii defăimătoare și de îndemnuri la violență împotriva Ungurilor, Evreilor și intelectualilor democrați, primea premiul pentru patriotism acordat de Ministerul de Interne.

Acesta este contextul în care Federația Evreilor din România l-a sprijinit pe Iliescu. Ileana Vrancea conchide: „O asemenea sprijinire a unor forțe guvernamentale implicate în instigarea antisemită este unică în istoria comunităților evreiești din România.”

Culegerea de studii a Ilenei Vrancea, ar trebui să-și găsească grabnic un editor în țară, sau cel puțin, în așteptare, să fie discutată în presă, constituind după cât am încercat - schematic - să arătăm un foarte necesar manual de demistificare.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica
Zafiu

„Hotelărie”

S-A SPUS de multe ori că acceptarea cu multă ușurință a împrumuturilor lexicale nu a dus în română la o simplă substituție a fondului vechi, ci a oferit ocazia unor diversificări stilistice, o serie de cuvinte specializându-se pentru a transmite conotații ironice sau peiorative. Dacă repet această opinie destul de banală (nu și unanim acceptată, teama de invazia neologismelor fiind și ea o atitudine curentă), e pentru că mi se pare ilustrată de o serie de cazuri recente, care dovedesc că unele sufixe vechi rămân productive, mai ales în registrul familiar-ironic. Sufixul compus *-arie* (despre care au scris Al. Graur, Iorgu Iordan, Florența Sădeanu, Elena Slave, Constantin Dominte și alții) are o situație destul de complicată: format din sufixele *-ar* și *-ie*, a produs cuvinte cu sensuri diferite: substantive colective (*rufărie*), nume de meserii sau de locuri unde se exercită acestea (*căldărarie*), noțiuni abstracte (*copilărie*). Sufixul are adesea un sens depreciativ (asociat celui colectiv), în cuvinte ca *vorbarie*, *comicărie*, *hîrțogărie*, *cifrărie*. De fapt, nu e totdeauna clar dacă *-ar* și *-ie* funcționează ca un sufix unic, sau dacă se aplică separat; se consideră în genere că în numele de meserii și locuri de exercitare a lor este vorba de o derivare cu *-ie*, de la un nume de agent anterior în *-ar* (*brutărie*, din *brutar*). Sufixul *-ărie* a constituit și baza pentru adaptarea unor cuvinte romanice (în special din franceză), confundându-se uneori cu sufixul din împrumuturi (fr. *-erie*), de pildă în *papetărie*.

Cele mai multe exemple de derivate cu *-ărie* pe care le-am întâlnit în ultimul timp (e vorba, în parte, de creații ad-hoc, nedestinate să rămână în limbă, dar reinventabile oricând) exploatează conotațiile peiorative ale sufixului: uneori acestea sînt determinate masiv de sensul sau conotația depreciativă a cuvîntului-bază - „altă *giumbușlucărie*” („Cuvîntul” 30, 1991, 4); „*Lozincărie*” („România liberă”

= RL 2083, 1997, 9; DEX nu înregistrează nuanța peiorativă a cuvîntului *lozincă*, dar ea există în uz); „expert în *zvonării* și *răspîdicărit*” („Phoenix” 33, 1990, 3). Alteori cuvîntul de bază are valorizări ambigue, *-ărie* accentuîndu-i ironic accepția negativă - „un bun exercițiu în *«pamfletărie»*” („Academia Cațavencu” 19, 1992, 2). În fine, sînt și cazuri în care doar sufixul atribuie sens peiorativ unui cuvînt cu valoare inițial neutră: „*Chioșcărie* la Cerceluș” („Expres” 36, 1992, 16). (Din punctul de vedere al etimologiei, cîteva dintre cazurile citate sînt discutabile: *chioșcărie* s-ar fi putut forma și din *chioșcar* + *-ie*, *zvonărie* poate fi rezultatul unei substituții de sufix sau al unei adaptări a unui ipotetic *zvonerie*, existînd deja derivatul glumeț *zvoneri*). Cuvintele intră într-o serie expresivă care cuprinde exemple mai vechi cu caracter cel puțin la fel de efemer, citate în lucrările de specialitate: *șefărie*, *conțopistărie* etc.

În acest context trebuie înțeleasă situația unui derivat apărut cu intenții foarte serioase, într-un anunț de mica publicitate: „experiență în *hotelărie* și turism” (RL 2174, 1997, 12). Exemplul ar părea să ateste, prin faptul că punctul de pornire e un neologism, productivitatea sensului „profesional” al sufixului, sau cel puțin păstrarea tendinței de a-l folosi pentru adaptarea neologismelor (în franceză există *hôtellerie*). Nu am putut verifica dacă termenul e un accident sau e intrat în circulație; în orice caz, a fost folosit pentru avantajul de a substitui sintagme mai greoaie - de genul *industrie hotelieră*. Sub presiunea seriei de derivate actuale cu *-ărie* citate anterior (dar chiar și prin aspectul său popular-arhaizant - mai ales că ar presupune și un nume de agent corespunzător: *hotelar*) cuvîntul riscă să producă asociații depreciativ-comice.

Elena TAFLAN

NĂSCUTĂ la 2. XI. 1945, originară din Săcele (Brașov), absolventă a Facultății de Filologie din Timișoara și a Facultății de Filosofie din Cluj. Profesoară de limba română, instructor cultural, bibliotecar și redactor la revista *Astra*, este, în prezent, muzeograf la Muzeul de Artă Brașov. De mai bine de 30 de ani scrie poezie și proză, dar firea extrem de autoexigentă, iar în ultimii ani grave probleme de sănătate, o împiedică să se intereseze de soarta propriilor lucrări. Așa se face că nu a publicat decât foarte puțin în revistele *Familia* și *Astra*.

Casa

*Nestrămutat suflet și
străveziu - albine primare;
Adîncimile rostului
sub voioasă înrîncenare*

*Cerc arat, Dumnezeu plugărind;
Soarele, boarea - stăpînitorii;
La picioarele casei, apa
Și, morți de săgeată, norii.*

Acuareală

Marianei

*Hai să ne așezăm
alături
ca două fire de mături*

*Hai să măturăm, hai
o bățură de Rai*

*Să iasă de sub rumegușul solemn
pietrișul încordat
și, fumegînd, riul
din care-am plecat*

*Să ne uităm, să ne uităm
văzînd, nevăzînd
cum intră în soarele tainei
un crepuscul de rînd.*

Apărîndu-ne

„Născătoarele de lacrimi”
Lucian Blaga

*Trec lucrurile, trec și se întorc
Din cînd în cînd în mersul lor cu fața
Și semn îmi fac
Și mi se face dor
Să-mi las din nou în seama lor viața.*

*Și plec și eu mărunț, împiedicat
Și uit pe drum de urma ce urmez
Și-atîta știu
Cînd vine vremea zilei
Că-s nopții lucrurilor meterez.*

Răbdarea, ce ființă...

*Răbdarea - ce ființă de otravă
Ce veac secret sub bolta de mărgică -
De-l află cîte-o apă, îl ridică
Dar nu pricepe curgerea concavă*

*Ci doar mai mult îl leapădă de slavă
Și-l rînduiește stirpei de furnică
În timp ce el suride, nu se-nfrică
Salvîndu-și viața-ntr-a tăcerii navă.*

De dincolo

*Singur, e singurul tău chip acesta
care se mai aude rupînd*

*albeața zilelor
Acesta care nu vorbește
și nu se vede
Numai zgomotul trecerii ajunge
pînă la mine - fraged -
parcă de crini te-ai lovi;
Și doar atît de mult
m-am pregătit, atît de mult
am coborît
alunecarea soarelui stricînd-o -*

*Obişnuiț e sufletul acum
să se împingă de la sine
cu propria îngreunare;
cum și-ar săltat-o
pe umeri
dintr-odată să urce?*

Îndreptățire

*Neîndoielnic, drept a fost să fiu
Și rînduite-au fost acestea care
Își mistuie răgazul sîngeriu
Părîndu-mi-se veșnic de ușoare*

*Pesemne vreun ecou mă presupune
Sau poate vreun zeu nevăzător
Se sprijină de mine și apune
ca să dezlege țărmi tuturor,*

*Iar cînd l-aud șoptind cuvinte line
În timp ce-i cade lin înfățișarea
Ar trebui să pier - îmi spun - dar vine
Dreptatea mea crescînd, nepăsătoare.*

Zi

*E-ntoarsă ziua-n frunze ca o boală
dezmeticită brusc; se vede iar
prin sufletul căzut pe ochi, suviță
fațeta albă-a sprintenului zar*

*La ce vînarea soarelui prin cărți
Arțagul ciînilor mușcînd prin pagini
cînd tabăra de morți își schimbă locul
sub reflectorul noilor paragini*

*cînd ăstui verb gîngăvitor nu pot
a-i da măcar viața unei dode
ce cade și cămoasa ei lovire
de-acoperișul lumii se aude -*

*Și totuși sînt; e soare; sprijin țestul;
Părînții - întrupate continente
al căror sînt noroc - prin spațiul prins
duc nesmintit aceleași turme lente.*

Feciorul de împărat

*Genunchiul se adîncise-în pămînt
Creanga inimii, clătînată încet
tot mai încet, se ruga - doamne,
îndură-te*

**CERȘETORUL
DE CAFEA**

de Emil
Brumaru

Carte poștală (1978)

**O, mult iubite Domnule
Radu Petrescu,
Să prețuim elevele
(Sîinii le cresc cu**

**Repeziciune-n ore de
Dirigenție)
Și să uităm că viața e
O porcărie,**

**Vă roag-adînc Brumaru E-
Mil care-acuma
Nu-i, vai!, decât un înger ce
Sărută bruma.**

*fă semn înspre una din ele
deosebește
pe cea adevărată, pentru care
mi-au fost zilele mare război -
Înarmate flori am învins
Frați n-am avut
M-au cules din orbire peștiieretici;
Acum sînt aici -
Nici o pajură nu întrece munții
acestei împărății
Fă semn înspre una din ele
așa se ruga
în timp ce la umbra genunchiului
iarba creștea.*

Somn

*Suie-se, suie-se colb argintiu
Creștet al mării în care-am să fiu
Vlagă de aur, trunchi de mătase
Dragostea veșnic în pace mă lase*

*Cercuri încercuie, cercuri descercuie
Vine căldura de foc despărțită
Asemănarea se face ispită
Cercuri descercuie, cercuri încercuie.*

Ceasul vînării

*Să vorbim despre cerbi care pier
În hățîșul ceresc mursecați
Învrăjbindu-se-n rutul de fier
Și de caprele iernii speriați -
Cine pacea le-a dat mai alunecă
Printre coarne - fuior cînepiu
Îndesește frunzarul și spune că
Pe sub blănuri e cîrdul pustiu
Deși-în vîna de cerb niciodată
Vara nu se știuse sfîrși
Pînă, iată, o mînă ciudată
A împins umbrele-a se umbri
Iar pe vremea aceea de pomină
Prăznuită cu mări de lăstari
Mîzga mușchiului prinde și domină
Veșnicindu-i pe cerbii cei mari.*

Numai zăpada nu

*Ninsoarea cu soborul ei ud
Acoperă drumurile și încă vine
Mă culc pămîntului și-o aud
După mine, după mine se ține*

*Plec iar în căderea ei
Nu-mi mai văd mersul dintîi
Numai zăpadă să nu mă pui
Să fiu, Doamne, altceva tot ce vrei -*

*Numai zăpadă nu voi a doua oară
Să fiu, acoperitoare de urme
Să înșel oamenii, mistreți să mă scurme
Și în plin soare vederea să-mi moară.*

CRONICA
EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

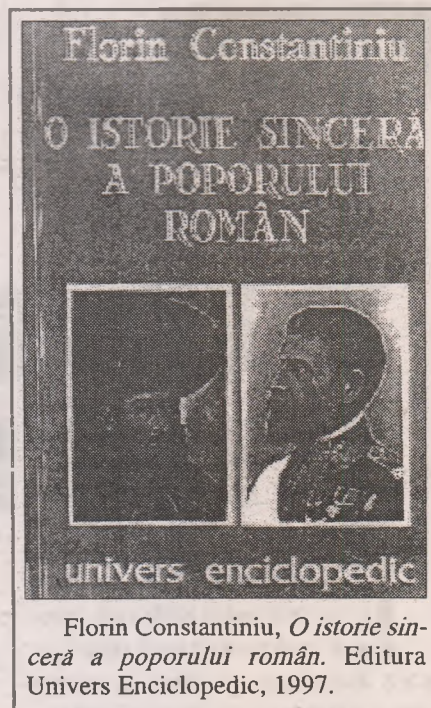
Sinceritatea în istoriografie

SE DISCUTĂ mult și de demult dacă istoria este o știință obiectivă. Sigur că, în general vorbind, este. Nu e însă mai puțin adevărat că, asemenea tuturor științelor umane, coeficientul de subiectivitate e mereu prezent în orice scriere istoriografică. Aici interpretarea, fatalmente subiectivă, îndeplinește, adesea, funcții hotărâtoare, deși se bazează pe documente și alte izvoare socotite obiective. Dar e știut bine că, nu o singură dată, același document îngăduie varii interpretări, uneori contrazicătoare. Și asta nu e valabil numai pentru istoria literară (mai subiectivă, prin substanță, decât disciplinele limitrofe), ci și pentru istoriografia politică. Asta nu înseamnă că istoriografia politică nu e o știință perfect creditabilă în adevărurile enunțate, chiar dacă uneori specialiștii polemizează în jurul nu a acelorași fapte ci în modalitatea interpretării lor. Ba se cunosc cazuri, și mă limitez la spațiul românesc, când aceiași autori și-au modificat total, după câțiva ani, punctul de vedere în legătură cu personalități de prim ordin. Să citez numai două cazuri notorii. N. Iorga, într-un studiu din *Revista Română* a lui Hasdeu (1891), l-a prezentat pe Mihai Viteazul drept un condotier pentru ca, peste câțiva ani, să-l considere, într-o lucrare anume, drept ceea ce într-adevăr a fost, simbolul unirii celor trei state românești în capul secolului al XVII-lea. Andrei Oțetea, într-o monografie, l-a înfățișat, mai întâi, pe Tudor Vladimirescu ca urmând, de fapt, să ajungă, pe căi ocolite, numai domn al Țării Românești. Apoi, și-a modificat punctul de vedere și, rescriind monografia, l-a prezentat pe Tudor drept ceea ce a fost într-adevăr. Și asta, folosindu-se, în ambele cazuri, de același material documentar. Diferită a fost numai interpretarea faptelor documentare. Dar, încă o dată, aceasta nu pune sub semnul îndoielii valoarea științei istoriografice politice. Ne avertizează numai asupra rezervei firești cu care trebuie să o citim și să o credim. Se mai întâmplă că adesea istoriografia politică (nu numai ea) e o aglomerare de poncife, care trec de la o lucrare de sinteză la alta, saturându-le.

DL. FLORIN CONSTANTINIU, stimat coleg de generație, a publicat o carte de istorie (o sinteză) incitant intitulată *O istorie sinceră a poporului român*. Sinceritatea nu e, aici, un alt termen pentru obiectivitate care, oricum, nu poate fi atinsă în absolut. Vrea numai să avertizeze cititorul că se renunță la acele poncife, socotite patriotice, în favoarea unui examen deschis, eliberat de tabuuri. Mărturisesc că am citit cartea d-lui Florin Constantiniu cu plăcere și interes real (chiar atunci când, se va vedea, nu sînt de acord cu unele din aprecierile d-sale) pentru franchețea judecăților și modalitatea abordării chestiunilor mereu litigioase. Și, cum se vede, nu e vorba de o monografie ci, pieptiș, de o lucrare de sinteză care examinează istoria poporului român de la origini pînă în zilele noas-

tre. Să recunoaștem, în această vastă întreprindere, un act de mare curaj științific și responsabilitate, pe care, s-o spun de la început, autorul o duce la bun sfîrșit cu temeinicie și știință de carte. Și totul pe spațiul limitat a 560 de pagini, libere de trimiteri în subsol (bibliografia finală indică lucrări socotite de interes primordial) și cu o lipsă de prejudecată care cucerește. Adaug imediat că autorul scrie bine și chiar colorat (lucru foarte rar în lucrările de istoriografie politică) găsind, adesea, expresia fericită pentru a caracteriza o personalitate sau un eveniment. Am citit, în ultimii șapte ani, alte două lucrări de sinteză concentrată: cea a regretatului Vlad Georgescu și breviarul d-lui Ion Bulei, comentîndu-le pe fiecare în parte. Cartea d-lui Florin Constantiniu e mai cuprinzătoare, mai laborioasă și la obiect, stăruind, cît se cuvine, asupra unor perioade și epoci, rostind, repede, caracterizări și judecăți. Nu sînt vechist și nici medievist pentru a mă putea pronunța, cu competență, asupra acestor perioade mari analizate de autor. Deși, s-o spun totuși, e impresionantă și revelatoare modalitatea prezentării etnogenezei poporului român, firească și fără crampe patriotarde (p. 47-51). Venită la șapte-opt ani după stupidele interpretări tramane din ultimii ani ai „epocii de aur”, care negau și componenta slavă, simți de îndată un aer proaspăt și clarificator într-o zonă pînă acum încordată pînă la ridicol. Bună orientare, în chestiunile cheie și nevralgice, dovedește autorul în tratarea epocilor modernă și contemporană. Aici d-sa e un efectiv specialist, mișcîndu-se familiar prin atîtea evenimente și personalități, totdeauna controversabile. Excelent, de pildă, e înfățișat caracterul mișcării pornită și condusă de Tudor Vladimirescu prin propoziția „ceea ce se anunța o revoluție a rămas o răscoală”. Aceeași lucidă apreciere o regăsim și în caracterizarea Revoluției de la 1848. Din îndelungata înfruntare în jurul acestei mari mișcări politice și anume dacă a fost rezultatul exclusiv al influenței Revoluției franceze sau un produs firesc al dezvoltării societății românești, autorul propune o judecată conciliatoare, care, de fapt, imbină, corectează și dă dreptate fiecăreia dintre cele două opinii divergente. Opiniile lui Zeletin și Lovinescu, din cărțile lor capitale pentru geneza României moderne, sînt, astfel, conciliate nimerit, deși dreptate a avut, se știe, Zeletin. Judicios și nuanțat e soluționată și controversa despre caracterul socotit unitar al Revoluției române din 1848. Pregnantă și, probabil, drepte deși pot părea unora șocante sînt opiniile despre domnia lui Cuza Vodă în comparație cu aceea a lui Carol I: „Puși în paralel, cei șapte ani de domnie ai lui Cuza întrec, dacă se ia în considerare amploarea problemelor abordate și soluționate, cei patruzeci și opt de ani ai domniei lui Carol”. Deși, imediat, compensatoriu, se recunoaște marele rol al domnitorului (din 1881 regelui) Carol I, sub a cărui domnie s-a înălțat, totuși, România modernă. Pe urmele lui Zeletin și Lovinescu e

judecată și cultura română din a doua jumătate a secolului trecut. „Oricîte valori estetice, se precizează, a creat această cultură, ea a fost, în esența ei, reacționară. Cuvîntul nu trebuie să sperie și nici să indigneze. E o realitate istorică, pe care Ștefan Zeletin a avut pătrunderea să o analizeze și curajul să o formuleze”. Și referirile la Eminescu, Creangă, Caragiale sînt edificatoare, dacă se ține seama de stratul junimist din substanța operei lor, rezistent la înnoirea capitalistă necesară, pe care și eu l-am analizat în cartea mea din 1975, *Junimea și junimismul*. (Și ce scandal au produs, să ne aducem aminte, aprecierile lui Lovinescu și Zeletin, în anii optzeci, în revistele ceaușiste *Săptămîna* și *Luceafărul*!) Autorul are dreptate să prezinte lucid înfruntările din anii neutralității (1914-1916) drept o divergență, deopotrivă patriotică, între partizanii securității naționale (Stere, Carp) și cei ai unității naționale (Ionel Brătianu, Take Ionescu, N. Filipescu). Și tot aici dl. Florin Constantiniu vorbește, să spunem, cu o vorbă a d-sale, sincer despre dezastrul militar de la Turtucaia și celelalte de pînă la Mărăști, Mărășești și Oituz. Altfel zicînd, autorul distinge limpede și hotărît între marile înfrîngerii militare românești din primul război mondial și cele în care armata română a lovit bine inamicul. Îmi vine în minte, citind aceste pagini ale d-lui Florin Constantiniu, de o lucrare aberantă despre armata română în primul război mondial elaborată sub coordonarea lui Ilie Ceaușescu, în care toate bătăliile, inclusiv cea de la Turtucaia, fuseseră deopotrivă de glorioase și victorioase. Se cuvine menționat și faptul că, în același capitol, se mărturisește decise, cam pentru prima oară, adevărul că, în pacea de la București, Puterile Centrale au recunoscut ciopîrțitei României dreptul de a încorpora Basarabia străbună. Judicios e prezentat regele Carol al II-lea, cu propensiunea sa spre un regim de autoritate personală, adică dictatorial, deci profund antidemocratic. Abdicarea sa, în 6 septembrie 1940, are ca titlu de paragraf, expresia nimerită „Plecarea regelui - *play-boy*”, deși funesta sa aventură de un deceniu pe tronul României a fost mai gravă decît atît. Bună e caracterizarea lui Iuliu Maniu ca om politic, cu mentalitatea sa de permanent opozant, după cum pregnant, judicioase sînt caracterizările și analizele despre instaurarea regimului comunist, distingîndu-se clar diferitele perioade în acest proces evolutiv (sau, mai bine, involutiv), care a decuplat țara noastră de Europa de apus. Curajoasă și tot sinceră e recunoașterea antisemitismului practicat, în a doua jumătate a secolului trecut și pînă spre 1944 (apoi, în anii comunismului), de clasa politică și de o parte a intelectualității românești. În cadrul aceleiași chestiuni se cuvine menționată recunoașterea genocidului practicat de regimul Antonescu, apreciîndu-se că numărul victimelor genocidului din România (cu deosebire în Basarabia, Bucovina de nord și Transnistria) se ridică la „aproximativ 200.000”.

INTR-O carte de o asemenea amplitudine și ambiție e firesc să găsești și opinii pe care nu le împărtășești. Autorul privește cu parapon spre personalitatea lui Ion I.C. Brătianu. Și, lucru straniu, îl consideră efectiv vinovat pentru dezastrul țării în primul război mondial, pînă la delegările fericite din 1918. Îl face vinovat pentru încrederea investită în tratatele încheiate cu aliații în 1916 (de parcă, atunci, am fi avut alternativă) și de înfrîngerile militare care au dus la evacuarea în Moldova. Vina lui Brătianu nu s-ar reduce, de fapt, la numirea, în fruntea armatei, a incapabilului general Dumitru Iliescu (un om din anturajul său) dar și în nepregătirea armatei române aruncată în război. Era nepregătirea armatei o vină exclusivă a lui Ionel Brătianu sau a întregii clase politice românești, în frunte cu regele Carol I? Întrebarea e retorică. În realitate, Ionel Brătianu a fost un mare bărbat de stat care a știut să țină cîrma în anii neutralității și, apoi, să angajeze țara în război după obținerea unui bun tratat politic și a altuia militar. Iar înfrîngerile noastre militare s-au datorat, în fapt, mai ales nerespectării angajamentelor militare ale aliaților care n-au deschis, cum promisese, frontul de sud și nu ne-au trimis munițiile și armamentul. Pînă la urmă, strategia politică a lui Ionel Brătianu s-a dovedit a fi, dimpotrivă, benefică și, ajutați și de noroc, am obținut România Mare. Îndirjirea autorului împotriva lui Ionel Brătianu pentru perioada 1914-1918 mi se pare deplasată și de o îndoielnică sinceritate. Rău sîfonat iese, din această carte, și N. Titulescu, prezentat, nepotrivit, drept un megaloman și vinovat de a se fi lăsat înșelat de Litvinov, acolitul lui Stalin. Nu e aici locul unei analize complexe a personalității lui Titulescu, cu incontestabilele sale merite. Oricum, nu se poate accepta că în treaga sa politică externă a fost rău gîndită, fiind un eșec absolut. Eșec, probabil, pentru că slăbiciunea Franței și a Angliei față de Hitler și, apoi, (împreună cu S.U.A.) față de URSS, au determinat al doilea război mondial și sovietizarea Europei de est. E o judecată aposteriori. Dar în epocă lucrurile nu s-au prezentat astfel și mari oameni politici de la noi (de pildă, Iuliu Maniu) au pus mare preț (și în anii războiului) pe strategia politicii externe promovată de Titulescu.

Mă opresc aici, presat de spațiu, deși mai aveam destule de spus. Important e că dl. Florin Constantiniu a scris o carte bună, curajoasă și incitantă.

PUNEREA ÎN PROPRIETATE

LITERATURA dintre cele două războaie, considerată de unii critici cu mare autoritate ca fiind a adevăraților clasici ai literaturii române, a început a fi cunoscută, în ultimii ani, prin reeditările unor edituri cu responsabilitate pentru repunerea valorilor naționale în cursul normal al istoriei contemporane. Cursul normal, pentru că, în ultima jumătate de secol, „normală” a fost considerată tocmai „anormalitatea”, impusă de constrângerile ideologice și politice menite a distruge chiar fondul istoric al culturii române, în numele unui internaționalism anticultural. Orice cultură adevărată refuză constrângerile de orice fel, oricât de forțate ar fi aparențele ce ar urma să țină loc de fond, dar distrugerea bazei înseși a oricărei forme de cultură pune în pericol orice rezistență. Dincolo de aceste mutilări, valorile recuperate astăzi își păstrează încă semnele deformărilor în anii epocii trecute, pe care o conștiință publică a ideii de valoare nu le-a putut definitiv șterge. Fenomenul nu este specific doar domeniului literar, ci întregii vieți spirituale, dominată încă de o neputință a confruntării cu istoria de lungă durată, în care actul de judecată su-pune perioadele de scurtă durată, a evenimentului trecător în timp, unor severe selectări, prin care se constituie patrimoniul de durată al oricărei culturi majore. Considerațiile de acest gen sunt obligatorii pentru o istorie literară care, dincolo de biografiile și aderențele conjuncturale ale producătorilor de valori, selectează produsul patrimonial în sensul criteriului axiologic, în metode adecvate specificului și universalității lor, recunoscute prin judecata criticii ca produse de durată în ceea ce se numește istoria culturii.

OPERA poetică a lui Aron Cotruș intră în această optică a unei noi reconsiderări istorice, pentru scoaterea ei din sistemul trecutelor „valorificări științifice ale moștenirii culturale”, iar actul critic trebuie să fie astfel, mai întâi, unul de „punere în proprietate” a ceea ce s-a pierdut sau s-a denaturat în falsele judecăți ale terorismului cultural trecut. Istoria literară trebuie să fie

10 România literară

astfel o critică literară în etape, nu atât cultural-genetică, necesară exigențelor ideologice ale numitului „spirit științific”, cât genetică-axiologică, pentru a se reface, prin ea, sensul naturii proprii a operelor ce intră în arcul de triumf al istoriei literare, ce poartă cu ea, în timp, sensurile majore ale spiritualității producătoare de valori. Monografia asupra vieții și operei lui Aron Cotruș, scrisă de Alexandru Ruja, aparține unei astfel de categorii de calitate, cu atât mai apreciabilă cu cât opera poetului a fost una din cele mai controversate ale fenomenului cultural contemporan, de mai multe ori recunoscută și redescoperită în generațiile timpului.

VIAȚA din prima parte a studiului reține ce s-a cunoscut mai puțin despre poet, pe bază de documente strânse cu multă osteneală și interpretate cu multă responsabilitate critică. Istoria literară are nevoie de astfel de documente. Poetul, între două lumi și două culturi înainte de primul război mondial despărțite de Carpați, a fost un transhumant al spiritului românesc, pe drumuri și popasuri însemnate de trecătorile prin „Vama cucului”, cum erau ele numite de cei ce le încercau cu speranță, dar și cu dezamăgiri. De la „Românul” din Arad spre „Neamul Românesc” de peste munți, Aron Cotruș scria în versuri de duioasă amintire și entuziasm tineresc: „Mă duc spre țara în care curge sângele fierbinte/ Pe munții albi și peste șesuri pline de-osemințe.” Trecerea a fost grea, pentru că războiul i-a schimbat drumul prin câmpuri de luptă și lagăre, pentru ca după terminarea războiului idealul național să fie susținut în publicistica românească a Transilvaniei unite cu Țara. Poetul s-a impus în literatura română interbelică cu forța explozivă a versului purtător de sens al istoriei contemporane. Șederile în țară i-au marcat opera cu un spirit de revoltă, care a făcut din versurile lui lumini ale unui nou spirit în cursul literaturii române, convulsionate și el de schimbările ce vor produce, în scurt timp, un nou război mondial. Până în preajma celui de-al doilea război, serviciile poetului la legațiile României, ca atașat cultural, n-au făcut decât să extindă valo-

rile naționale ale literaturii române. Exilul pe care l-a simțit în tinerețe într-o țară românească sub stăpânire străină, va deveni definitiv printr-o ocupație străină a întregii Țări Românești. El a dorit o reîntoarcere în țară, făcând numeroase demersuri, dar ocupația din Răsărit, prin susținătorii ei politici, i-a refuzat repatrierea, poate tot printr-un destin, pentru că altfel este sigur că și-ar fi sfârșit viața în închisorile comuniste. A doua vârstă se consumă în „spațiul românesc” de limbi române, în care el își construia versurile purtătoare de aceeași idee a operei lui. La *Rapsodiile* românești se va adăuga o *rapsodie iberică*, ca o epopee a libertății. Epilogul american a fost dureros, căci transumanța nu o mai făcea între ai săi. Cum spune el într-o scrisoare, el simte că face „drumul ciobanilor, de la munte la câmpie”, dar popasurile sunt tot altele: „Pământul țării mele cu viforele lui/ Cu munții pân' la ceruri, cu nourii-i haihui/ Mi-a dăruit un suflet pe care-l dau oricui/ Ca pe o poamă grea/ C-un gust ce-n lumea-ntr-oare îl are numai ea.../ O poamă pârguit-abia/ În țara mea/ De arșiță și nea...”

CONSIDERAȚIILE critice asupra operei poetului au meritul de a fi adunat în această idee unică întreaga forță a comunicării poetice. Criteriul prezentării este cel istoric, al etapelor: *Vraja începutului, Deschideri europene, Expresionismul, Misterul vieții și al morții, Înfiorarea în fața firii, Poezia socială, națională și mesianică, Viziune și vitalism, Eterna reîntoarcere*. Criticul are în vedere opera dar și receptarea ei în timp, într-o prezentare bogată, pentru că și ecoul poeziei lui Cotruș a fost mare și din unghiuri diferite interpretată. *Expresionismul* este un capitol extins, pentru că nu numai influența mișcării germane este determinantă, ci și fondul autohton al culturii române la confluența ei cu cultura europeană. Și, pentru că vocația poetului a fost, în primul rând, una mesianică, poezia socială și națională intră, cu deosebire, în cuprinsul studiului. Mitologia poetică are în centrul ei viziunea Transilvaniei, cu mitul lui Horia, pus în paralelă cu același mit în poezia lui Eminescu,

Alexandru Ruja, *Aron Cotruș - viața și opera*. Editura de Vest, Timișoara, 1996, 308 pag., 5750 lei.

poet pe care Aron Cotruș îl evoca, în ipostaza lui de bard național. *Viziune și vitalism* sunt cele două coordonate ale mitului românesc în poezia lui Aron Cotruș și pe ele se construiește, în continuare, desfășurarea largă a *Rapsodiilor: valahă, dacă și iberică*. Analizele poeziei sunt profiluri în sculptura viguroasă a unei statui imaginare, cu fața încrustată a istoriei neamului românesc. Cele două repere fundamentale - *neamul și graiul* - reprezintă la Aron Cotruș locuri ale eternei reîntoarceri, nu numai ca motive și teme literare, ci în constanta viziune a unei refaceri a lumii în structurile originare ale ei, structuri spirituale, care, în planul istoriei ca trecere în timp, este stăpânită de teroarea „prăpastiei de potrivnicie”, prin conjuncturi și pacte internaționale, dar care își au o istorie străveche în războaiele de rezistență istorică ale neamului românesc.

ARMĂTURA argumentării critice este susținută pe această scheletărie de oțel a construcției poeziei, într-o finisare a unei fețe ce va rămâne mereu o efigie a poeziei române, atâta timp cât istoria este a neamurilor ce se pleacă prin destin în fața unui Dumnezeu ascuns în speranțele lor de ființare în durată lungă a timpului ei.

NU NUMAI rigoarea cercetării și a documentării, ci și participarea afectivă la obiectul studiului dau întregii cărți o unitate de cugtare și de simțire, în limitele obiectivității interpretării; sunt calități pe care le recunoaștem criticului. De altfel, lucrarea se înscrie printre multe altele, tipărite sau în pregătire, prin care autorul și-a asigurat un loc în publicistica timpului nostru. Și, desigur, pe acest drum pornit acum, pentru redescoperirea întregului Aron Cotruș în întregimea operei lui, Alexandru Ruja va persevera pentru realizarea proiectului de care istoria literară va avea nevoie.

Eugen Todoran

Dorin
Tudoran

PUPAT TOȚI
PIAȚA
UNIVE'SITĂȚI

Bianca who?

(II)

PENTRU a ne convinge că e vorba de un impostor, d-na Bianca Balotă ne informează că Paul Goma nu este Al. Ivasiuc. De necrezut! Poate de asta alții spun că Al. Ivasiuc nu a fost Paul Goma. Nu aflăm, nici măcar de la neașteptata biografă, dacă vizita făcută lui Noel Bernard de Al. Ivasiuc și alt important prozator român a constituit o inițiativă proprie ori altceva. Tot ce știm, chiar de la Noel Bernard, este că marele jurnalist i-a trimis la plimbare, cum se spune, pe cei doi oaspeți inopinați, spunându-le de ce va continua să-l stimeze și să-l sprijine pe Paul Goma, chiar dacă distinșii vizitatori îi cereau (în nume personal ori nu) exact contrariul.

Impostor ar mai fi Paul Goma și pentru acceptarea unei decorații pe care nu o merita, „o decorație furată”. Pentru a-i da crezare, d-na Balotă ar trebui să dovedească două lucruri. Primul - că decorația respectivă i-a fost conferită lui Paul Goma expres „pentru participarea la Revoluția ungară” din 1956, așa cum afirmă d-na Balotă. Greu de crezut că Paul Goma (sau chiar d-na Balotă) ar fi putut participa direct, dar... din București, la revoluția din Ungaria. Poate că este vorba, totuși, de o nuanță ce-i scapă detractorilor și de care, oricum, nu Paul Goma este vinovat. Al doilea - că Paul Goma ar fi pretins vreodată că a participat direct la Revoluția din Ungaria. Până atunci, totul rămâne insinuare. Cât privește un alt argument al d-nei Balotă referitor la impostura lui Paul Goma, el nu adaugă decât un plus de ridicol demascării din 22. „Ba că, din când în când, trebuie să improvizeze în zugraf (tot impostură), pentru a câștiga un ban la negru.”

Paul Goma, subliniază în câteva rânduri d-na Balotă, a fost inventat: „...cineva a hotărât că românii le lip-

sește un Soljenițin. Și dacă nu s-au învrednicit să-l dea singuri, ar trebui inventat, confecționat, fie și din nimic.” De ce a fost tocmai Paul Goma cel ales? Dacă personajul putea fi inventat chiar așa, din nimic, d-na Bianca Balotă ar fi fost un candidat mult mai potrivit. Până în prezent, doar dl Dumitru Țepeneag („Vina a fost și a mea, pentru că n-am avut răbdare să stau lângă voi și să domolesc creatura: eu, inventatorul ei!”, „Cuvîntul”, nr. 5/241, mai 1997) s-a revendicat drept plasmuitorul lui Paul Goma. În așteptarea altor mărturisiri demne de luat în seamă cu privire la „inventatorii” lui Paul Goma, ce-ar fi să acceptăm banalitatea că Paul Goma este doar produsul lui Paul Goma, cu tot ce ne place ori nu la el? Despre temeritatea d-nei Balotă de a scrie despre d-nii Dumitru Țepeneag și Virgil Tănase „Securitatea avusese deja prevederea de a-i fi trimis la Paris pe cei doi agenți ai săi, cu măști de disidenți români, meniți să joace rolul prietenilor de nădejde, ai tovarășilor de exil ai lui Paul Goma.” ce să mai spun?

Lipsa de logică a demersului d-nei Balotă este stânjenitoare. Denigratoarea ne spune ba că Paul Goma a fost inventat, cu scopuri bine definite, din motive explicite, ba că „ștersul, neînsemnatul și mediocrul Paul Goma” a devenit un personaj important „cînd zarurile hazardului” au hotărât acest lucru. Totuși - ori e laie, ori bălaie; ori hazardul, ori Internaționala evrească.

Am fost manipulați „în ultimele două decenii” în legătură cu Paul Goma, ne-o spune de la obraz d-na Balotă. Vom fi fost, nu zic ba, numai că demascarea semnată de Domnia sa nu ne face, totuși, să înțelegem de către cine am fost manipulați în halul acesta. Sigur, d-na Balotă ne trimite (desori prin insinuări, nu de puține ori prin aluzii și de câteva ori bombănind niște nume) în direcții dintre cele mai diferite - Monica Lovinescu, Virgil Tă-

nase, Europa liberă, Gallimard, Virgil Ierunca, Dumitru Țepeneag, Securitatea etc. Dar tocmai acest carusel aiuritor ne împiedică să înțelegem care sunt, cu adevărat, manipulatorii dibuiți de d-na Balotă. Iar ideea că o editură precum Gallimard l-ar fi publicat pe Paul Goma doar spre a face în necaz „diplomației ceaușiste” amintește de panseurile lui Găgă.

Reluând un laitmotiv lansat de Securitate, d-na Balotă se expune nu doar ridicolului când afirmă despre Charta 77 că „dacă intelectualitatea română nu a semnat acest document - cum a semnat atâtea altele - este tocmai pentru că acel document fusese semnat de Paul Goma”. Care sunt celelalte documente pe care le-a semnat, de pildă, d-na Balotă împreună cu intelectualitatea de care vorbește? Într-un excelent editorial al epocii, Noel Bernard a tranșat definitiv această falsă problemă - Cazul Goma nu era despre talent, ci despre conștiință civică. Falsificarea acestui adevăr simplu nu salvează pe nimeni. Că d-na Balotă distorsionează și motivul pentru care I. Negoiescu își retrăgea semnătura pusă alături de cea a lui Paul Goma spune multe despre autoarea demascării de astăzi. Așa cum, raționamentul după care adevărații rezistenți erau cei ce ascultau Europa liberă și nu Paul Goma ar trebui să ne edifice definitiv despre setul de criterii folosit de d-na Balotă în instrumentarea Cazului Goma.

Peste toate, apasă umorul involuntar. Ecoul rateurilor „fabricii de scriitori” rămân jenante: „Mai grav este că s-a abuzat de credulitatea poporului român. A unui popor despre care se pot spune multe, dar că e credul NU.” Bravos, națiune! Brava, Brânzovenesule! A spune că abuzezi de ceva ce nu există este ca și cum ai pretinde că d-na Balotă abuzează de talentul ei literar. Am sentimentul că d-na Balotă vrea să abuzeze, de fapt, de noi, așa, ca de un simple d'esprit, ca să o citez.

Mai bine de patruzeci de ani, d-na Balotă a suferit că n-a putut participa la o ședință de excludere din UTM în anul de grație 1954. Azi, încurajată de o anume conjunctură, organizează, cu tot tipicul stalinist, o demascare și încearcă excluderea lui Paul Goma din conștiința noastră. În ceea ce-l privește, cred că Paul Goma se înșală grav atunci când consideră că adevăratul autor al textului din 22 este dl Nicolae Balotă. De fapt, lucrurile sunt mult mai simple, dar nu neapărat și mai puțin grave. Avem de-a face cu o substituție: d-na Bianca Balotă se ia drept eruditul Nicolae Balotă. Festele nu o scutesc. Dacă, într-un fel, este de înțeles că detractorii lui Paul Goma n-a aflat că în literatura română nu există nici un scriitor cu numele de Bianca Balotă (vezi Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul Scriitorilor Români*, A-C Editura Fundației Culturale Române, 1995), e de-a dreptul amuzant să o vedem pe d-na Balotă vorbindu-ne despre... scriitorul Lech Walesa: „Cîți scriitori de valoare din estul și centrul Europei oprimate de comunism călătoriseră prin Occident ca niște anonimi oarecare (atunci când nu erau trimiși de țara lor pentru a face propagandă comunistă)? Un Soljenițin, un Bukovski, un Lech Walesa dacă mai avuseseră parte de asemenea manifestație și încă spre sfârșit de 'carieră'!”

Monica Lovinescu a avut motive întemeiate să scrie acel teribil „Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma.” Nu sună prost nici afirmația invocată de d-na Balotă în finalul galimatiasului ei denigrator - „Am dori ca Monica Lovinescu să nu-l fi cunoscut niciodată pe Paul Goma.” Nu există, vai!, nici un motiv pentru a le spune Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca: Noroc că, în schimb, ați cunoscut-o pe Bianca Balotă.”

Pentru un suspans al ideii

INTR-O LUME atât de frământată ca a noastră, o carte despre suflet este poate mijlocul cel mai adecvat pentru a aprofunda ceea ce se mai întâmplă cu noi. Și totuși, subiectul pare puțin desuet: mai avem oare timpul și mai ales conștiința utilității unui asemenea demers, pentru a putea accepta o perspectivă ce ni se înfațesează uneori ca ireductibil naivă și melodramatică idealistă? Apoi, mai stă în cumpănă și polemica perenă cu bietul „sufletel” astmatic, care nu s-ar împăca prea bine cu aerul tare al înălțimilor spirituale.

Într-un foarte întemeiat contraargument la toate acestea se constituie cartea de eseuri *Între logica inimii și logica minții* a lui Vasile Dem. Zamfirescu (Editura Trei, 1997, ediția a doua; cu o prefață de Constantin Noica). Fie și numai la o răsfoire superficială a volumului se poate pricepe că există o netă deosebire de orientare între ceea ce numim (adeseori peiorativ) „cârtică de suflet” (așadar, o lucrare în care scriitorul încearcă să transmită mai mult o stare, decât concepte) și un volum documentat despre suflet, ce atacă frontal, cu metodă și mai ales cu suplă intuiție, întrebările legate de acesta.

Eventuala confuzie odată risipită, aflăm repede că „metoda” lui Vasile Dem. Zamfirescu constă tocmai în redimensionarea în diverse contexte a raportului *Geist-Seele*, temă majoră în gândirea interbelică - astăzi, „un topos uitat al filosofiei”. Ea se structurează aici pe linia unor preocupări constante (așa cum găsim consemnat de autor în al său *Jurnal despre Constantin Noica*) și a unor solide lecturi (Kant, Hegel, Nietzsche, Nicolai Hartmann, Klages, Spranger, Scheler, Freud, Blaga - și multe altele).

Cea de-a doua parte a cărții dă seamă de o altă cezură, pe cât de cuprinzătoare, pe atât de spinoasă -

anume de cea dintre natură și cultură.

S-ar părea că am intrat, cu aceste precizări, sub puterea unor tot mai riguroase și mai alienante abstracțiuni, care printr-o instrumentalizare excesivă a problemei ne-ar purta cu silnicie departe de miezul ei. Este de aceea înviorător să constată caracterul degajat al opțiunilor autorului în ceea ce privește alegerea subiectelor eseurilor. Așa de pildă, anumite maxime ale moralistului francez La Rochefoucauld, citite sub lentila psihologiei individuale a lui Alfred Adler, ne vor conduce la ideea că tabloul elementelor psihopatologiei freudiene poate fi completat cu acele maladii ale autoestimației care sunt invidia și resentimentul. Sau vom descoperi cum cugetul ia naștere din iubire - adevăr condensat în două versuri ale unui sonet shakespearean. Și de asemeni, că există mai multe cugete, în funcție de statutul persoanei către care se îndreaptă afecțiunea noastră: părinte, maestru, prieten sau iubit(a).

Luxurianța aspectelor fiecărei interpretări, contrastând cu spartana selecție ulterioară a lor, și-ar găsi poate o explicație în împătrita viziune pe care Vasile Dem. Zamfirescu o are asupra fenomenelor cercetate. În pozițiile adoptate se fac succesiv auzite vocea filosofului, vocea psihanalistului, cea a etologului și nu în ultimul rând cea a atentului cititor de literatură cultă și folclor. La capătul acestor glisări dintr-un plan într-altul, două teze se impun în chip de concluzii mai generale (corespunzând alcătuirii bipartite a volumului): 1. Spiritul este impur: unele produse ale sale, precum valorile bazate pe resentiment, își au sorgintea în regiuni întunecate ale sufletului; 2. Nu se poate vorbi de o disjunctie absolută între natură și cultură, ci de o gradualitate, fundamentată îndeosebi pe realitatea

contrariantă a existenței nu doar a unei morale raționale, dar și a unei foarte stricte - dacă nu chiar determinate - morale a lumii animale. Distructivitatea de exemplu, nu ar fi, așa cum îndeobște se crede, un rezultat al agresivității animale, ci o transpunere culturală a acesteia.

Dincolo de efectele surprinzătoare ale multora dintre reflecțiile cărții, trebuie remarcat că nu speculația eclatantă este punctul de răscruce al gândirii autorului. Să nu ne așteptăm deci la spectaculoase focuri de artificii pe întunecatul fundal al unor sensuri ascunse. În loc de aceasta, Vasile Dem. Zamfirescu preferă o restaurare sobră, sistematică, a genealogiei temelor abordate.

Însă cum întreaga lucrare este susținută de arcadele unor ample tensiuni, mă arisite ori doar implicite, autorul nu este scutit de tentațiile aventurii - dar nu prin cântecul de sirenă al speculației, ci prin ingeniozitatea pasionată a analizei. Din acest unghi, investigația parcurge un întreg șir de subtilități și are ceva din suflul și din suspansul unui roman polițist. Este, de altfel, întotdeauna interesant să observi cum dintr-o colecție amorfă de date și fapte se infiripă o intuiție ce va așeza finalmente totul într-o nouă lumină. Cu aerul că prezintă lucruri deja cunoscute, V.D. Zamfirescu ne semnalează prioritar caracterul lor eliptic - și nu erudiția sa. Cu alte cuvinte, printr-un demers în primă instanță pozitiv, curgător descriptiv, se încercuiește în fapt *absența* unor elemente din structura explicației. Exercițiul articulării tuturor acestor insuficiențe, în cadrul unor raționamente strâne și adeseori de un mare rafinament (căci ce poate fi mai delicat și mai greu decât să lucrezi cu nevăzutul?) ne oferă deja o versiune a autorului asupra unei probleme sau a alteia dintre cele tratate.

Dorin-Liviu Bîțfoi
România literară 11

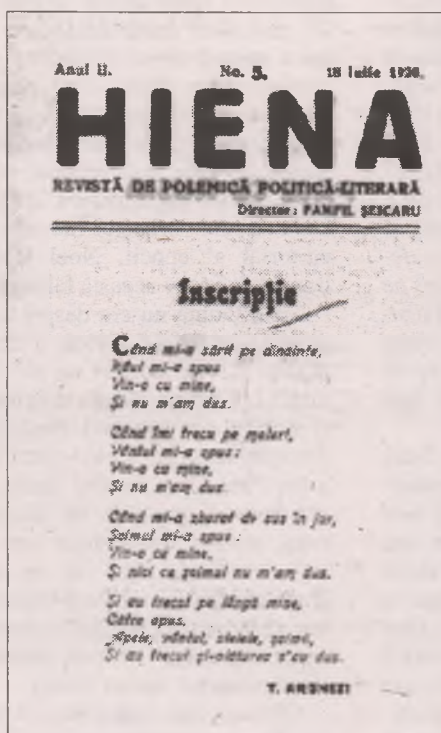
TUDOR ARGHEZI: mic di

DACĂ la biografia celui pe care istoria literară îl numește Tudor Arghezi se mai adaugă numai două nume (Ion N. Theodorescu și Iosif), în schimb publicistul semnează în zeci de feluri și are zeci de chipuri. Colaborator și colaboraționist, director și fondator, poet și polemist, recenzent, comentator pe probleme politice, religioase, de artă plastică, de literatură, de istorie, atent la faptul divers, cu ochii la cer și penița prin mocirle, cinstit și poltron, rîzînd cu gura și plîngînd cu ochii, făcînd cu ochiul și ținîndu-și gura, expresiv cînd lingusește și cînd veștejește, nespun de crud și cumplit de gingaș, Arghezi acoperă singur toate tipurile și folosește toate tertipurile din publicistica românească a acestui secol.

Ex-ierodiaconul Iosif

P RIMUL ciorchine de nume se formează înainte de primul război mondial și pe parcursul său, la revista *Facla*, unde Arghezi era redactor permanent și unde semnează: Ierodiaconul Iosif sau ex-Ierodiaconul Iosif sau ex-Iero, Bock, Block-Notes, Gabriel, I.I.N.T., I.N.T., Ex-Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia Ungro-Vlachiei din București, Iosif N.T., dar și Th. Arghezi, T. A. sau Tudor Arghezi. Fostul diacon se ocupă, fără partinire însă cu minie, mai ales de clerici. Iată-l pe unul dintre ei, țintă atinsă în câteva articole la rînd, la începutul lui 1912, *Konon episcopul*: „La zile mari, ca sărbătoarea de 10 Mai, aduce din Huși în capitală o ladă plină cu decorații. Are decorații pe piept și pe umeri, pe pîntece și aiurea - o panoplie, un perete de tinichigiu cu site și strecurători, ibrice, grătare. În astfel de zile, mîndria episcopului Konon are o demnitate de liturghie. O mitră vastă îi bîsică ființa la frunte. Cîrja lui e groasă cît un arbore de argint. Buzele lui îngrădite de tăcere. Ca să nu-și mototolească stiharul așteaptă în picioare, în poziția soldatului și în vreme ce colegii lui și-l arată și rid la urechea vecinilor el stă pregătit ca un curcan ce-ar fi luat neașteptată hotărîre să zboare”.

Clericii răspund curînd deselor atacuri, astfel că gazetarului i se face un „proces”, iar sentința, cam confuz formulată, este publicată în *Monitorul oficial* și reproducă de *Adevărul*: „Avînd în vedere că numitul ierodiacon /.../ batjocorește sf. noastră biserică și pe ierarhii ei, abatere pedepsită cu escluderea din cler pentru ca purtarea sa cea abătută să nu fie o defăimare pentru biserică și pentru servitorii ei”. Arghezi comentează evenimentul în articolul „*Facla* și Spiritulul consistoriu” (*Facla* 25 febr. 1912). Mai întîi locul procesului: „...găsindu-se la mitropolie o cameră goală prea mare pentru o trebuință a spatelui și prea mică pentru bucătărie”, i

s-a dat numele de sală de judecată. În al doilea rînd desfășurarea judecății: „...e jalnic felul cum acest consistoriu știe să puie chestiunea vinovăției unui 'cleric' în conflict moral cu clerul. /.../ Popii noștri de la mitropolie nu purced din nici un principiu pentru ca să facă procesul unui vinovat de abateri grave, care risca, de altfel, la analiză, să iasă mai creștin decît judecătorii lui”. În fine rostul judecății: „Procesul meu nu are decît un cusur, este lipsit de orice sens. /.../ O sentință nu m-ar putea izbi decît în meseria de preot - pe care nu o mai profesez de ani întregi. Cleric fiind într-adevăr că mi s-ar putea lua drepturile de-a umbla cu căldărușa, de-a vinde aghiazmă, de-a ciocli pe morți, de-a suga un butoi de vin cu hainele confrăților mei pe mine. M-aș ține cu sora nevesti-mi; aș gîdila într-o baie de puțină grațiile feminine ale unui copil de sex bărbătesc, însă toate aceste plăceri bisericesti nu le-aș mai putea gusta /.../ Dar cleric nu sint... Atunci? Sentința Sinodului cui se adresează? Cronicarului humorist, care în sfintele găuri ale bisericii găsește material să-și învezească lectorii...”

Numele Hienei

I L VA ATINGE însă sentința altui proces, cel din 1918, al ziaristilor colaboraționiști între care se număra și Ion Slavici. Prin intervenția lui Iorga va fi grațiat și eliberat de la închisoarea Văcărești. Revista la care scrie imediat după ieșirea din închisoare este *Hiena*, „revistă de polemică politică-literară”, redactată la început de Pamfil Șeicaru și Cezar Petrescu, cel dintîi rămînînd apoi director. O revistă adesea resentimentară, partizană, azi deprimantă, cu desene de morminte, hiene și cadavre. Arghezi publică aici necroloage-pamflet cum este cel scris la moartea lui Con-

stantin Mille, fostul director al *Adevărului* (nr. 9/15 august 1920), extrem de dur, practic ireproductibil. Singura lui justificare pare a se afla într-unul din paragrafele finale: „Mila obștească a născocit dictonul că morții să nu fie vorbiți de rău. E tot binele ce se poate spune despre Constantin Mille, a cărui meschină răutate, în timpul deținerii ziaristilor condamnați pentru opinii politice, n-a încetat, canală și stîrpitura o singură zi să-i murdărească, fără apărare”. Semnează T. Arghezi. Aici publică sub aceași semnătură și poezii: *Morții*, *Dimineața*, *Ion Ion*, care au dedesubt o notă care va dispărea la stringerea în volum, abia după 1930: *Văcărești*, 1919. Unul din numerele *Hienei* (unde mai semnau Gib Mihăescu, Ion Vineanu, Perpessiciu, Nichifor Crainic, Ionel Teodoreanu, Galaction, Eftimiu) are pe prima pagină o *Inscripție* argheziană, iar poemul *Vraciul*, scris tot la Văcărești și publicat în aceeași revistă la 20 aprilie 1919 are o precizare care i-ar putea interesa pe istoricii literari: „Versurile de mai sus fac parte din volumul *Agate negre*, care apare în curînd”. Acest „în curînd” a însemnat 8 ani, iar *Vraciul* a apărut în *Cuvinte potrivite* în 1927, titlul *Agate negre* fiind păstrat pentru altă dată.

Episodul Văcărești nu este uitat de confrăți. În 1930, Nichifor Crainic scrie în *Gîndirea* (anul X, nr. 10) o notiță anti-argheziană în care le amintește cititorilor că T. Arghezi a fost „osîndit pentru dezerțiune în slujba inamicului” și, pasămite, „grațiat din mila noastră a tuturor”. „Întreaga lui structură sufletească e alcătuită pentru spurcăciuni” consideră Crainic, care nu se sfia în 1919 să ignore acuzațiile de acum. Dovadă că scria pe-atunci la *Hiena* alături de cel devenit brusc „o bestie, făcută scăpată de la abator”, care „își poate îngădui să calce în copite tot ce-a mai rămas glorie sacră în această țară” (Arghezi îl atacase pe poetul Mihai Săulescu). În *Bilete de papagal* (nr. 14/491), seria 1937-1938, găsim notița *Meșterul Nichifor* semnată T.A. din care rezultă că cei doi discutau amabil atunci cînd nu se atacau în reviste: „D-l Nichifor Crainic e o personalitate cu surprize. Călătorind astă-vară între gara Eforia și București în același vagon, după o absență de frecventări de cîțiva ani, am făcut un drum foarte gentil și cu atît mai gentil cu cît în același compartiment s-a mai aflat și un al treilea /.../: D-l Aristide Blank. Fumînd pe tot parcursul o țigare de foi de dimensiunile unui toroipan, oferită de Bancher și care trebuie să fi fost foarte gustoasă, dacă m-aș lua după semnele exterioare de satisfacție, D-l Nichifor Crainic ne-a spus o sumedenie de lucruri interesante și chiar confidențiale, cu o ușurință de a face privatul public, de cea mai rafinată eleganță”. (Episodul seamănă izbitor cu cel analog din Jurnalul lui Sebastian, avîndu-i ca protagoniști pe

autor și pe profesorul Nae Ionescu ales că și Crainic, se pare, ținea la sarea cu Domnule Profesor). Urdrumului făcut în comun, închei „despărțirea în gară, se înțelege, pli civilizații și de efuzii” este că: „A de m-am citit înjurat de D-l Crainic iscalitură și știi, neted și plin”.

Arghezi, Urmuz, o garoafă parfumată scortîșoară și lucrul mici ale lui Ionescu

U RMUZ se naște liter 1922, într-o revistă u Despre lunarul *Cuget mînesc* pe care l-a condus (1922-1928) Arghezi va spune mai tîrziu, în 1928 iluzii, dacă nu cumva nedrept: „o r de oameni cu principii, în majoritat litici, membri de carnaval în consilieri tehnici de ordin burlesc i cietăți industriale, care au rezervat politice împletită cu farsa literară le jetoane și titluri” (aluzie, probabil la tîeni care patronau revista)... În su numărului pe martie (1922), între v de Șerban Bascovici și „Chestiuni n ale. Românii din peninsula balca de Iuliu Valori apare, pentru prima numele lui Urmuz: *Pălnia și Stam man în patru părți*. În același nume ghezi semnează textul *Mizerii*, un p blestem în proză pe tema posibilele zerii cotidiene și o mică pledoarie p *Fluieratul în teatru*, obicei uitat ca dea altă valoare aplauzelor, atunci sint meritate. Se știe că Arghezi este literar al lui Demetrescu-Buzău. De scris ajutorul de grefier de la Înalta de Casație lui Arghezi și nu alte Cine pe cine a ales?

Un număr al *Biletelor de papagal*, dicat lui Urmuz (19 Februar 1928) cinci ani după sinuciderea acestui precizarea „scris de URMUZ și de T Arghezi”. Acesta din urmă își amin în legătură cu debutul celui dintîi: blicat cu greutate și silit, Urmuz a adoptat și făcut proprietatea priv: celor ce refuzau să-l intercaleze în mar”. Tot aici, sub un portret imagin prozatorului, semnat Icewan, unul semnat T. Arghezi: „În vreme ce știa culege proza lui la tipografie, a tr săptămînă atroce. Se scula în toiul r și trimitea o scrisoare foarte urgentă, mă întrebe dacă virgula de după un ar fi mai bine să fie trecută înainte. I descoperit noaptea împrejurul c sfios, neliniștit, timorat sau în transperanțe, dacă se găsește sau nu un în proza lui, dacă nu cumva e vorba eroare; îndemnîndu-mă cînd să o pub cînd să o distrug; cînd să o însoțesc notă elogioasă /proza va apărea fără r

România literară 13

Prin târgurile bucureștene

ÎN COPILĂRIA mea petrecută într-un mic oraș de provincie, Tîrgul Secuiesc, printre foarte puținele evenimente ce mai înviorau populația orașelului (sosirea unei trupe de operetă, filmele cu Stan și Bran, cu Mata Hari, Tarzan, Al Capone sau Frankenstein) erau și târgurile săptămânale, dar în special cele trei târguri mari - de primăvară, de vară și de toamnă. Acestea din urmă erau vestite în toată țara, de vreme ce veneau la ele negustorii de veșminte și pinzari din Moldova, vânzătorii de gaz din valea Prahovei, de pepeni din Banat și Arad, oieri și mocani cu brînzeturi, meșteri olari și țesători de uimitoare cergi, faimoase trupe de circari cehi, nemți și italieni (Kludsky, Medrano, Kratyl) și cite și mai cite! Pluteam fericiți printre nelipsitele figurine și inimioare de turtă dulce, susan și negusu, printre fluierici, păpuși și răfuști de bonbonerie ieftină, ne pierdeam nasul și ochii în uriașele fuioare de vată de zahăr - și seara ne licăreau în priviri luminile, paietele, acrobații, luptătorul cel mare, poneii, pantera, tigrii, leii, dar mai cu seamă clovnii ce ne storceau șiroi de lacrimi de rîs, sau vorba unui afiș: "ropote de rîs"! Copil fiind, credeam că acolo, în acel târg, se află centrul lumii, buricul pămîntului, așa cum va fi crezut și elevul Octavian Paler, venit din leagănul Lisei, de lângă Simbăta de Sus, că Făgărașul e cel mai mare oraș din țară, dacă nu chiar capitala româniilor de pretutindeni. Azi însă știu că în toate orizonturile țării au existat și există încă fabuloase târguri, de la București pînă la Rîurenii vilceni, Drăgaica buzoiană, la Curtea de Argeș, Topoloveni, la Rădăuți, Tîrgu Frumos, Fălticeni, la Năsăud, Bistrița, Sighet, la Lugoj, la Medgidia, la Dăbuleni, ca să nu amintesc decît de cîteva, unde la fel s-au bucurat toți copiii în geana primăverii lor.

Apoi, în adolescența mea brașoveană, ca licean la "Andrei Șaguna", mi-am închis pe veci în memorie, în acea atmosferă unică de Șchei românesc și burg săsesc, frumoasele serbări ale junilor brașoveni, din poiana de la Pietrele lui Solomon, vestita "Comandă" a șaguniștilor și târgurile anuale din Piața Sfatului, pe care le-am mai apucat aproape în patina vremilor mai vechi, evocate cu atîta vibrație de severul profesor Sextil Pușcariu în *Brașovul de altădată*. Cine ar putea uita amestecul de graiuri și talmeș-balmeșul de nimicuri, hazliile agresivități ale tinerelor servitoare care, pentru a-și arăta simpatia față de un băiat, scoateau fulgerător dintre bogatele pliuri ale fustelor o lingură de lemn și-l pocneau tot atît de repede peste spinare pe necunoscutul ales al inimii lor jucăușe!

Apoi, ca student "în Bucureștiul iubit", venit pe malurile Dimbovițene cu frica lui Dumnezeu și cu timiditatea provincialului, am cunoscut, printre multe altele, și cîteva târguri specific bucureștene, printre care unele au supraviețuit războiului și tăvălugurilor succesive ale comunismului, antiterapiei de șoc din debutul dur al acestuia. Celebru *Tîrg al*

Moșilor din Obor, de care știa toată țara, nu se degradase prea mult. De o vechime foarte depărtată în timp, acest "bilci" ținut în luna mai, legat la început de cultul morților, de pomenile făcute acolo, și mai târziu de ajutorarea sărăcimii, orfanilor și bătrînilor (dovadă primatul vaselor de lut, oalelor, străchinilor și ulcioarelor), acest târg și iarmaroc vizitat în joia Moșilor și de domnitori ca Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei, nu putea fi desființat cu una-cu două, nici de nevoi, nici de vreo doctrină politică. Aproape nimic din Oborul în care-și plimbaseră atent ochii an de an tot bucureșteanul, nu putea să dispară. Chiar și atunci cînd o personalitate ca Maria Tănase a fost obligată, și nu rugată, să cînte în Obor, de Tîrgul Moșilor, din dorința lui Gheorghiu-Dej. A și cîntat, în anul 1958, la circiuma "La prispa înaltă", local decorat cu acel prilej de pictorul Constantin Piliuță, la dorința artistei, care seara cînta la "Continental", în admirația dirijorului englez John Barbirolli, a violonistului David Oistrach, a tînarului pianist Li Min Cean, sosiți la Festivalul George Enescu. Noroc că excepționala artistă a fost ajutată de o compoziție foarte inspirată, care, conjugată cu geniul interpretei, a devenit o perlă din mirificul, șirag al mării cîntărețe. Despre acest târg vestit voi reveni cu alt prilej. Dar pînă atunci să-l mai ascultăm pe Tudor Arghezi evocîndu-l în cartea sa *Cu bastonul prin București*: "Joia Moșilor aduna în Cîmpina Oborului dintre mori și cherelestele lume și popor din patru-cinci județe, pe Cîmpul Moșilor, neted pînă atuncea ca Bărăganul, al cărui șes pus-tiu fără biserici se vedea prin apropiere. Bilciul începea cu un șir lung de negustori de turtă dulce, cu barbă arămie, cu șapcă și cozoroc și cu gîtul cămeșii roșii încheiat într-o parte, la urmă: lipovenii, absenți din viața orașului timp de cincizeci de săptămîni, apăreau odată cu târgul ca niște Moși Crăciuni, aducători de o singură marfă, făină cu miere, dospită și coaptă. Stive înalte de turtă, de-a lungul și latul meselor de vinzare și al păreților, dădeau prăvăliilor, izolate sub streșinile de pinză a corturilor puse la rînd, aerul unei expoziții de cărămizi poroa-

gherete cu trageri la semn, cu aruncări de inele, cu încercarea norocului, cu încercarea puterii, vedeai grămezi de străchini smălțuite și nesmălțuite și căni pentru pomană (subl. ns.); te-mbiau negustorii ambulanți cu fluier, hîrîietori, moriști, pocnitori. Mai departe erau barăci cu numere senzaționale"... Apoi, aș mai aminti aici "zidul morții" înalt, circular, în care un motociclist gonea jur-împrejur pînă ajungea aproape sus, unde se aflau privitorii, apoi mari corturi cu iluzioniști, femeia-șarpe, maimuța-nfuriată, scrînciobul numit "Dulapul" ș.a. Cu timpul, cînd frumoasa învățătură de limba franceză a început să dispară din București și oamenii au prins a mai-mușări - prima fază! - limba engleză fără s-o priceapă, un brav negustor de linguri a avut un dever nemaipomenit vîzînd sute de linguri de lemn avînd pe coadă desenată o inimă roșie și cu inscripția: *Ai la viu!* Strict autentic.

O VREME, pînă prin anii '55-'60 târguri lunare se mai țineau și prin anumite piețe, în Unirii, Matache Măcelaru și chiar Amzei, însă adevăratele târguri erau altele. Dintre ele se cunoștea mai cu seamă târgul numit *Taica Lazăr*, (foarte vechi vad de talcioc, aflat la începuturi în stradela Lazăr dintre Calea Văcăreștilor și Sf. Vineri, extins și într-o Hală a Păduchilor, cum îi zicea prin 1930), talcioc din apropierea bisericii Sf. Gheorghe-Nou, foarte căutat pentru că se afla chiar în inima Capitalei, în spatele Bărăției. Aici își vindeau îndată după război "marfa", pentru a putea trăi, fel și chip de cucoane de toate vîrstele, catalogate de autoritățile comuniste drept boieroaice, ciocoace din rîndul "capitaliștilor și moșierilor îmbuibăți" ca să folosim calificativele de atunci, aici veneau pur și simplu ascunzîndu-și fața sub năframe, de rușine, pentru a vinde cu teamă o broșă, o eșarfă, un manșon, pantofi, cizmulite, mînuși, ori piese din garderoba soților ascunși sau azvîrliți în închisorile oficialităților, dar și diverși negustori de ocazie, majoritatea de imbrăcăminte nouă sau uzată. La Taica Lazăr ne cumpăram noi, studenții săraci, cite o hanță aproape de destrămare, pentru a ne putea permite să mergem la cursuri fără a ne crăpa obrazul în prezența colegelor. Tîrgul acesta cu viața destul de lungă parea să fi fost capătul unei comete cu coadă dreaptă ce începea tocmai din Calea Victoriei și se numea strada Lipscanilor, vechi vad de negustorie al Bucureștilor.

Din anii '60-'70 - într-o perioadă de relativă bunăstare, dar și de îngăduință (sau slăbiciune?) a autorităților punitive - în Capitală au luat avînt talciocurile, în general mici târguri cu de toate, de lachei și scule pînă la cea mai uluitoare diversitate de încălțăminte și îmbrăcăminte, apoi cu timpul piese de schimb pentru biciclete, motociclete și automobile, ba chiar cu vinzări de automobile vechi și nou-nouțe, de fabricație străină sau autohtonă (în spe-

cial "Daciile" făcute la Pitești). Însă în vreme ce numai două sau trei târguri erau constant stabile - mă refer la Tîrgul Moșilor din Obor, la cel din Piața Unirii și la "Taica Lazăr" din spatele turnului Bărăției, din Piața Decabal, celelalte târguri, majoritatea cu statut de talcioc (piață de vechituri), fără a se ridica la amploarea unor bilciuri de pe vremuri, erau itinerante. Astfel de talciocuri ce se mutau de colo-colo, după terenurile oferite de Primăriile de sector sau de Primăria Capitalei, avuseseră loc în Glina (Șulea), în Colentina (după podul de la Plumbuita), în buza foarte recentului cartier al Aviației, pe lângă uzinele F.E.A., apoi la capătul cartierului Militar, în Vitan-Birzești ș.a.

Dar, fără să vreau, mă opresc aici, pentru că spiritul meu moralist, ca și ochii mei care au răscolit multe, începînd din anii cînd - student fiind - notam pe lângă dureroasele cîntece "Tristă duminică", "Te sîrut tăticul meu de pe front", "La Crimeea peste mare, iubitul îți trimite o sărutare" și veselul cîntecel al aviatorilor români dedicat celebrului as al aviației Agarici: "A plecat la vînătoare Agarici/ A plecat ca să vineze bolșevici" notam și primele cîntece de periferie bucureșteană: "Mahala, mahala, cuib de vise" și consemnam pe cele păstrate încă în repertoriul grădinilor și grădinițelor de vară, romane, tangouri ușor memorabile, pentru că erau melodioase. Încă din acei ani, cînd mai fredonam "Virginia", "Aprinde o țigare", "Zaraza", cînd ne mai răsuna în auz vocile unice ale lui Vasile Crîștian, Alfred Pagan și Jean Moscopol, mi-a plăcut să observ atent pe bucureșteni. După numai zece ani de la terminarea războiului, am prins apoi să constat cu îngrijorare, lentă, inexorabilă dispariție a unei *atmosfere*, a unei structuri specifice populației Capitalei, pînă cînd, an de an, s-a infiltrat persistent o degradare a nivelului social, cultural, de civilizație a Bucureștilor, provocată înainte de toate de exodul lumii satelor și a calicimii din zonele calamitate ale țării spre marile centre urbane.

Tîrgurile bucureștene și-au schimbat și ele încet-încet fața, anumiți negustori ambulanți au dispărut treptat (vajnicii mahalagii, oltenii cu cobilițele, țîtimea cînstită și precupețele cu obraz), sau cum ar spune salepgiul Stavru, prietenul levantin al lui Panait Istrati: Nu lămiile s-au rărit, ci "derbedei cumsecade" de odinioară. Azi târgurile adesea te înfricoșează, s-au în-negrit de ticăloși, mișună vagabonzii școliți pe hoție, jaf și omor, iar omul cînstit își pipăie cu teamă punga cu bani și-și pitește bine "măcar" ceasul.

Dintr-un București în care însuși Domnul țării mergea ca la sărbătoare la Tîrgul Moșilor și unde eventualii tilhari și hoți erau spînzurați în vîzul tuturor, azi omul cînstit a ajuns să umble cu teamă, să nu cadă el jertfă ticăloșilor.

Bucureștiul, unde încă prin 1960 te plimbai fără frică noaptea la orice oră pe la Șosea, azi a devenit la orele nopții o capitală a coșmarurilor, gropilor și spaimei.

Dar, vorba înțeleptului nostru Cilibi Moise: din hîrtoapă iese și carul, darmite omul! Puțin optimism nu ne strică niciodată.

Bariera Moșilor

se, ușoare conglomerate de plută și gumă. Marfa de lut smălțuit, castele de străchini, munții de ulcele, aduse în care cu coviltir și făcute maldăre cu piscuri." Constantin C. Giurescu scoate în evidență, pe lângă nelipsitele "gogoși rumenite, pregătite sub ochii tăi, plăcinte, zaharicale" și alte amănunte grăitoare: "vedeai în dreapta și în stînga

Capitală au luat avînt talciocurile, în general mici târguri cu de toate, de lachei și scule pînă la cea mai uluitoare diversitate de încălțăminte și îmbrăcăminte, apoi cu timpul piese de schimb pentru biciclete, motociclete și automobile, ba chiar cu vinzări de automobile vechi și nou-nouțe, de fabricație străină sau autohtonă (în spe-

NOUA competitoare ce vi se înfațișează, Laura Pamfil, studentă în anul III al Facultății de filosofie, este una din prezențele vii ale cenaclului "Prospero", din cadrul Facultății de limbi străine, cenaclu pe care-l frecventez nu spre a-l îndruma, ci pentru a-mi îmbogăți gustul de poezie. Pentru poezia celor ce nu se constituie în torentul vreunui deceniu, spre a se impune în corpore, dar care au și ei pofta de a fi publicați. Dacă noi n-am cunoaște-o, atunci cine?

Din versurile citite la cenaclu de către Laura Pamfil, personal am reținut *Dansul inorogilor*, *Exerciții reci*, *Turnir*, *Martie alb*, ca mature lirice și reprezentative pentru o voce cristalizată, de unde și rugămintea de a vă apleca asupra lor o clipă, două mai mult.

Barbu Cioculescu

Laura Pamfil

INCĂ din 1992 poezia Laurei Pamfil este remarcată în cadrul cenaclului "Prospero", și incurajată de d-na Monica Pillat Săulescu, coordonatoarea cenaclului, de regretatul Cezar Baltag, de criticul Barbu Cioculescu ș.a. Nu demult, recomandată cu aceeași însuflețire, și provenind din același cenaclu, tânăra Corina Anghel a fost eroina unui debut de excepție în revista noastră.

Laura Pamfil debutează cu proză, în 1993, în revista *Aripi de vis*, iar în 1996 cu poezie în revista *Fetele culturii*. Se specializează în Filosofia cul-

turii, a tradus din franceză o parte din dicționarul *O mie de opere-cheie ale filosofiei universale*, iar sub conducerea profesorului Gabriel Liiceanu a început traducerea volumului *Heidegger et l'essence de l'homme* al cunoscutului exeget francez Michel Harr, traducerea și studiul introductiv privitor la receptarea marelui filosof german în Franța și România constituind în cursul tezei ei de licență. În afară de filosofia heideggeriană și de ontologia lui Noica, Laura Pamfil mărturisește că are printre interesele teoretice constante istoria teatrului, sculptura lui

Brâncuși, estetica fenomenologică a artei. Poezia ei reflectă cu grație în forme remarcabile emoțiile ce nasc profund din preocupările sale.

Constanța Buzea

Exerciții reci

Se uscaser pe pământ
Urma piciorului tău
Învins, și bătut de un vânt
Foarte rău.
Se întorcea flămând și împărat
Răul surâsului tău inelat
Lumina se răsucea în brațele tale
Ca o cobră imensă căzută în cale.
Chiar și gesturile se întorceau încordate
În mâinile tale, venind de departe,
Iar eu pășeam în amurg schiopătând
Pe pragul unui gând,
Sau numai trăgând după mine
Un picior imaginar, bătut în rubine.
Doar tu, de tine-ntârziat,
Te priveai depărtat,
Ca dintr-o oștire străină,
La alt Dumnezeu înrolat.

Turnir

Mă învinge cuvântul
Ca pe un cavaler medieval
Lancea de aur a cardinalului.
Mă învinge cuvântul
Cu surle și trâmbițe,
Zgomotos în bucuria lui,
Tras în țepă de subțire
Și de albastru.
Rana de fier e bucurie,
Ziua e roată
Cu o singură osie
La drumul rotund
Cu pași tremurânzi alergând.
Rămâi mai bine tu, cuvântule
În casa sinelui tău,
Descuiată,
Rămâi bucurie-nnodată,
Zi calmă și peste fire
De lată!

Iarnă din nou

Încă martie, dureri de-nflorire
Trezesc în ferestre copacii,
Se cascadează în crengi plăgi aurii
Și aerul umed îmi cade pe umeri
Prelinsă haină de ceară, ninsori viorii...

Martie. Ploaia m-adună
În orbita cu flori a iernii târzii,
Tresar otrăvuri lente în aer,
Muguri de ger desfășoară înghețate orgii...

Martie încă, sufăr de strigăt
Fugind în orașul de jos,
Mă-neacă potopul pe apa cu vise
Și țărnul restrâns friguros...

Sânge străin

Ploua,
Și cerul se lăsase aproape de noi
În încetineală,
Seara picura pe asfalt
Intenții de smolă.

Ploua vinovat,
Prin aer treceau parfumuri stridente,
Amurgul strângea orașul
În chingi violente.

Tăinuiau amândoi
Minuscule crime ce vin,
Și pustiul ploua peste noi
Un nevralgic sânge străin.

Marină

Înapoia valurilor,
Îngerul stătea sfâșiat de somn,
Părea să fie un pod
Peste pământuri surpate,
Rezistând tensiunii ascunse
Care îl trăgea înspre moarte...
Ca un catarg întunecat, îngerul
Se înălța dansând dintre ape,
Ținându-și inima deasupra capului,
Strâns,
Ca pe o ancoră scufundată în aer,
Ca pe ochiul împăratului, plâns...

Dansul inorogilor

Vino să vezi
Un dans de inorogi răzvrățiți
Care lasă în aer mișcarea
Ca pe un contur invizibil
De trupuri unduind încordate.

Vino să vezi
O pălpâire de ochi-inorog
Înăuntrul unei suprainimi
În care izbucnește mirarea
Ca o arcuire a soarelui orb.

Am văzut un inorog
Scuturându-se de zbor
Ca de o piele de șarpe pictată,

Ca de o inimă
Desenată pe un lacăt de poartă.

Martie alb

Lovind în geam cu brațe goale,
Mă răscolesc stihii de iarnă,
Păduri livide, agonale,
Curgând în ramuri de cerneală...

Un somn domol mă-mbrățișează
Cu ape negre din adânc -
Retina mea visând lumină
A tresărit poate în plâns...

Încet, spre mine ceața deasă
Se-nvălurește - simt că sunt
Iar pradă glasului din vânt
Ce m-a oprit în drum spre casă...

Dimineață

Ce îmi dai ca să mai rămân,
O, frică a soarelui care se naște,
Cu zăpezile mele peste brațul tău
Întepenit și roșu
De spaima răsăririi,
Și cu ce lumină neîncepută
Tai gâtul somnului meu obosit
Din care pot scoate o mână
Ca să arăt sângele aerului
Și să spun: "Uite albastrul!"

Baladă

Literă, literă, culoare sonoră,
Jug albastru
Pe care îl trag într-o horă,
Liniștea ta cea profund țipătoare
Mă doare,
Razele se nasc din ele însele,
Fără de soare.
Și uite-așa, săgetată cetate
A sfârșitului unei toamne,
Tot ce-i târziu
De târziu mă desparte
Și mă adoarme,
Doar pe tine te rămân într-un gând
Sălbatică ancoră,
Umbră de gând alergând,
Ochi cu vis târziu,
Fără sicriu.

TEATRUL - cel mai bun ambasador al României

IN LUNILE mai și iunie, două teatre importante, diferite ca structură - Teatrul Național din Craiova și Teatrul *Levant*, doi regizori de o valoare incontestabilă - Silviu Purcărete și Cătălina Buzoianu, împreună cu mari actori ca Ștefan Iordache, Valeria Seciu, Ilie Gheorghe, Mircea Rusu, Valer Dellabreza au făcut să se vorbească, din nou la superlativ, despre România, despre forța pe care personalitățile o dau teatrului nostru. Trupa din Craiova a efectuat în perioada 20 mai-21 iunie un turneu în Marea Britanie, unde a prezentat spectacolele *Titus Andronicus* și *Pinocchio la Veneția* (în regia britanicului Richard Delamare) la *Lyric Theatre Hammer-smith*, Nottingham, Playhouse, Cambridge Arts Theatre, West Yorkshire Playhouse din Leeds și Theatre Royal din Plymouth. Teatrul *Levant* a fost invitat cu *Pelicanul* Cătălinei Buzoianu la Festivalul internațional de teatru de la Sitges, din Spania. Ecurile sînt impresionante. Prezentăm în acest număr fragmente din cronicile apărute în Marea Britanie, unele semnate de cei mai importanți și duri critici - Michael Billington și Paul Taylor sînt doar două nume - urmînd ca în numărul viitor să urmărim impactul pe care l-a avut spectacolul Cătălinei Buzoianu asupra spaniolilor, și nu numai. Nu este pentru prima oară cînd afirm că cel mai valoros, consecvent și eficient ambasador al României în lume este teatrul. (M.C.)

"Cu nepăsarea sa tipică, Teatrul Național din Craiova al lui Purcărete interpretează cea mai sângeroasă tragedie a lui Shakespeare ca pe o comedie neagră, accentuând tot ceea ce este gros, zgomotos și sfidător. /.../ Titus-ul lui Ștefan Iordache se apropie de intensitatea lui Lear, dar se trezește adesea ironizînd soarta printr-un gag ușor - ca de pildă atunci cînd poartă bonetă de bucătar supradimensionată pentru a-i servi Tamorei copiii la masă în final. Etalînd o distribuție puternică, Purcărete echilibrează neconvenționalul cu dure-

rosul. El sfidează în continuu convențiile, creînd astfel un parcurs fascinant și făcînd din *Titus*-ul său, alături de *Ubu-Rex* și de *Phaedra*, încă un jalon bine definit al unei cariere extraordinare.

Sunt momente cînd stai și te-ntrebi dacă această companie este cea mai bine alcătuită de la Berliner Ensemble al lui Brecht sau poate de la Royal Shakespeare Company al lui Peter Brook."

Phil Gibby
The Stage, 29 mai 1997

"Spectacolele cu *Titus Andronicus* ca cele ale lui Peter Brook, Peter Stein sau Deborah Warner, au dovedit că nu este vorba despre un raport de război în versuri, ci că este o piesă emoțională despre reacția umană în fața suferinței și deși n-aș plasa în această categorie spectacolul peripatetic al lui Silviu Purcărete conceput pentru Teatrul Național din Craiova, el creează un univers vizual puternic și unitar din punct de vedere emoțional.

/.../ De la început, Purcărete se străduiește să facă asocieri între modern și Roma barbară și înnebunită după putere. /.../ Și alte producții românești, printre care și faimosul *Hamlet* de la Bulandra, au evidențiat epuizarea morală a tiraniei. Purcărete, însă, punctează cu o tentă suprarealistă. Vicleanul maur Aaron devine un violonist sadic cu chipul verde, cei doi fii ai reginei Tamora seamănă cu o pereche de luptători de sumo, aproape goi și mînuind topoare; iar cruzimea este mereu alăturată sexualității, ca de pildă atunci cînd o săgeată este extrasă chirurgical din anusul lui Saturninus.

Purcărete creează o lume de coșmar și o privește cu ironie batjocoritoare în același timp: momentul culminant al camajului este însoțit de fum roșu ca sângele, de muzică de pian și de coborîrea rapidă a cortinei care întrerupe discursul final al fratelui lui Titus care pledează pentru reinstaurarea ordinii.

Pe ecranele de televiziune apar prim-planuri ale demagogilor; Titus întărește masele cu ajutorul unui microfon portabil; trupurile traversează scena pe mese de operație; de asemeni, Purcărete atra-

ge atenția asupra faptului că absolutismul oferă o acoperire pentru anarhie.

Roma devine "pusta tigrilor sălbatici" - auzim răgetul felinelor - în care acuzele false, răzbunarea personală și violența fără sens, sunt gîrate de către un dictator, Saturninus, a cărui primă reacție, atunci cînd este amenințat de o invazie, este să se ascundă sub masă."

Michael Billington
The Guardian, 22 mai 1997

"Cine este Silviu /Purcărete/? Ce face el pentru a stîrni admirația Europei?

Răspunsul la aceste întrebări este mult mai clar acum decît atunci cînd regizorul român Silviu Purcărete ne-a surprins pentru prima oară în Marea Britanie, la Festivalul de la Edinburgh din 1991, cu o combinație plină de energie dintre *Ubu Rex* și *Macbeth*, sub forma unei pantomime negre./.../

De atunci, Marea Britanie a avut destule ocazii să afle mai multe despre imaginația regizorală a lui Silviu Purcărete. Distingîndu-se printr-o fuziune bizar-hipnotică între sunet și spectacol, aceste producții tind să aibă intensitatea continuă și calitatea arhetipală a visului, cu imagini de o frumusețe poetică și de o sminteală suprarealistă, traversînd scena în mod ciudat.

Titus Andronicus înțelege și surprinde un lucru esențial: că această piesă nu este, cum se credea odată, o vizită la un abator ci un studiu plin de forță asupra efectelor experienței atrocității asupra oamenilor. Este tragedia unui veteran de război care începe să înțeleagă primatul legăturilor de familie asupra obedienței oarbe față de stat abia atunci cînd ingratitudinea statului a început deja să-l înnebunească.

Confruntat cu fiica sa violată și mutilată, Titus-ul brutalizat al lui Ștefan Iordache, buimac și atent în același timp, începe să legene patul pe care se află ea și să-i cînte ca unui bebeluș în cărucior.

Disperarea patetică a acestui gest crește atunci cînd, în frenezia durerii, ea a neputinței, răstoarnă patul fără să observe că a doborât-o."

Paul Taylor
The Independent, 24 mai 1997

"Regizorul maestru Purcărete își ia mîna puternică de pe mașina de tocat

Titus Andronicus,
în regia lui Silviu Purcărete

emoțiile exact la momentul critic. O îngrozitoare porție dublă cu capetele lui Chiron și Demetrius, un andante mozartian blînd - și baia de sânge din final devin un dans lent al morții.

Purcărete are un motiv. Ne-a emoționat cînd Titus a îmbrățișat trupul mutilat al fiicei sale, ne-a înspăimîntat cînd brațul bătrînului luptător a fost tăiat chirurgical. Putem oare suporta mai mult de atît?

În vreme ce șocul se stinge, suntem lăsați să admirăm decorul înfășurat în pânze al Ștefaniei Cenean; Purcărete ne lasă în zgomotul răgetelor tigrilor romani shakespeareieni și proiecția hipnotică a încărunțitului Ștefan Iordache.

O piesă spectaculoasă de la Teatrul Național din Craiova, în limba română.

Titarea este montată în partea de sus a scenei, așa că luați-vă bilet pe un rând mai în spate."

Jeremy Lewis
Evening Post, 28 mai 1997

"Regizorul român Silviu Purcărete, împreună cu Teatrul Național din Craiova, au transformat *Titus Andronicus*, într-un circ anarhic. Purcărete încarcă piesa cu toată spaima românească și ireverența comică pe care o poate suporta.

/.../ Este greu de ghicit ce fel de rezonanță a avut această extraordinară pantomimă neagră în România post-ceaușistă. Este o piesă de o absurditate puternică și comică mai degrabă decît un act de subversivitate calculată. În mod clar, scopul lui Purcărete a fost de a face invenția la fel de interesantă ca și oroarea.

James Christopher
The Observer, 25.05.1997

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel
Șuşară

HĂITUIT de vîpia lunilor de vară, artistul tradițional se trage la umbră. Un ochi de apă, un bot de pădure sau chiar o colină mai răcoroasă se substituie claustrului citadin și, măcar pentru o vreme, descarcă și absorb energiile reprimite peste an în geometria severă a atelierului. Spațiul se dilată, orizontul se lărgeste și el ca în filmele rusești, ochiul adulmecă o altă scară a lucrurilor și obiectele înseși aspiră la o nouă formă de eternitate. Sala de expoziții și muzeul rămîn, undeva, în urmă, iar locul lor îl ia lumea elementară; pămîntul, vegetația, vibrațiile atmosferei și capriciile meteorologice. Această navetă stereotipă și, în felul ei, confortabilă, între spațiul intim al artistului și natura frustă părea, pînă nu de mult, un bun cîștigat definitiv și inalterabil în dinamica lui interioară. Numai că artistul contemplativ, evazionist și măcinat de candori fetișiste a cam început să se coacă. Fixat bine pe grătarele istoriei, prăjit la jarul întreținut gospodărește al tuturor crizelor sociale și morale de ieri și de astăzi, el a început să se întrebe obsesiv dacă nu cumva îi este mai aproape RATB-ul decît cerul și mai utilă deratizarea decît conversația metafizico-mondenă cu spiritele strămoșilor sau cu duhurile pămîntului. Și astfel, de o vreme-ncoace grija nu-i dă pace, visu-l ocolește, gura nu-i mai tace, iarba nu-i mai place. Reacționînd în fața unei lumi tot mai bolnăvicioare, artistul s-a transformat prompt într-un fel de vindecător, în alcătuirea căruia fuzionează perfect medi-

Arta celor trei R

cul curant și exorcizatorul. El nu-și mai îmbărbătează plămîinii și nici nu-și mai irigă creierul sorbind ozonul cu spatele către țevile de eșapament, ci se chinuie să-l extragă tocmai de acolo prin desfacerea lui CO₂ în C și O₂. Adică disociază, recuperează, recondiționează și refolosește. Arta lui este reacție, protest, acțiune și denunț. Formelor previzibile și expresiilor cunoscute li se contrapun altele, alternative, după cum și locurile de acțiune își schimbă radical plasamentul, și configurația. Poiana simpozionului tradițional devine acum hală industrială, mîgura se transformă în depozit și nobilul meșteșug al cioplirii în manoperă de fierar betonist. Numai că această mutație adîncă în practica artistică și această deplasare a interesului din cadrul cosmic și esențial în acela, aparent derizoriu, al produsului industrial și al gesticii umane cotidiene nu sînt nicidecum o abandonare a preocupărilor majore și cu atît mai puțin un act degradat. Dimpotrivă, ele constituie o formă de asumare a realului în toate dimensiunile sale și o tentativă de recuperare a rezidului într-un alt cîmp de semnificații. Ierarhiile sînt abolite, materialele ignobile vindecate de suferința lor ontologică, balanța natufo-artificialitate reechilibrată prin discurs și printr-o nouă infuzie de idealitate.

Pentru prima oară în spațiul nostru cultural, un astfel de proiect a fost lansat acum de către Fundația Meta, al cărei președinte este sculptorul Romelo Pervolovici. Actuala ediție a simpozionului de

sculptură este pusă sub semnul artei și al ecologiei și se desfășoară exact în depozitele S.C. REMAT S.A., Șoseaua Veche București-Pitești, km 15,2, zona Chitila, localitatea Buftea, jud. Ilfov. Cei cinci artiști implicați direct în această acțiune nu sînt specializați propriu-zis în astfel de activități alternative, ei făcîndu-se cunoscuți, pînă acum, printr-o practică artistică mai degrabă obișnuită. Faptul că, pentru o perioadă care acoperă intervalul 1-15 iulie, s-au decis să experimenteze alte materiale, alte expresii și alte tehnici decît cele tradiționale este mai mult o formă de răspuns față de provocările contextului socio-uman decît o opțiune personală fermă. Pentru că în afară de Mirela Dăuceanu, care s-a manifestat sistematic în spațiul limbajelor neconvenționale, ceilalți patru s-au impus, în special, prin relația lor cu materialele consacrate. Însă fiecare dintre ei, cu excepția lui Lucian Țăran, mai puțin cunoscut din pricina faptului că a absolvit recent - în 1996 - Academia de Arte, a avut permanent o evidentă deschidere către diverse forme de angajare în problematica imediată a omului contemporan. Fie prin rememorarea și recuperarea unui segment de civilizație, așa cum a făcut Romelo Pervolovici în ampla sa glossă în jurul unor topouri și al unor tehnici imemorabile, fie prin sancționarea explicită a nenumăratelor disfuncții pe care agresivitatea istoriei le-a generat în sistemele sociale, așa cum a făcut-o Titi Ceară. Doar Laurențiu Mogoșanu, după o scurtă perioadă de experi-

mentare a unui antropomorfism sumar și vidat de conținutul său specific, a rămas mai curînd atașat formulelor estetice și contemplative ale artistului detașat de presiunile acute ale istoriei. Însă oricîte disponibilități anterioare ar fi avut ei pentru experiența pe care o încearcă acum, natura proiectului *Artă și ecologie* îi pune în fața unei problematice noi. Pentru că acțiunea de grup din depozitele REMAT depășește cu mult simplul exercițiu individual și se înscrie într-o mai amplă încercare de reconstrucție artistică, umană și psihologică. Ambianța industrială, cu vestigiile și inventarul ei specific, factorul uman legat de acest context și separația netă a practicii rutiniere de lumea reprezentărilor simbolice sînt asimilate direct ca parte constitutivă a actului artistic. Nu doar formele și obiectele care se vor naște aici prin recuperarea țevilor, a colacilor de sîrmă, a mormanelor de butelii stîlcite și a caroseriilor de mașini sînt importante în urma procesului de resemnificare, ci și complexul de împrejurări care a făcut posibilă această intervenție capătă propria lui semnificație. Oameni, structuri economice și forme de activitate, care pînă ieri trăiau într-o lume unidimensională, își descoperă astăzi o nebanuită plajă de posibilități. De la o altă percepție a spațiului nemijlocit, pînă la reevaluarea obiectului casat și la reinstalarea lui într-o nouă funcție. Cei cinci artiști sînt doar agenții acestei terapii a privirii și călăuze voluntare prin hățiturile unei realități aparent adormite. Ei Recuperează, Recondiționează și Refolosesc elemente insignifiante și dispartate, ca prim pas către o înțelegere mai apropiată de adevăr la momentul pe care îl trăim acum nemijlocit.

Generația Trainspotting

PĂCAT că un asemenea film e lansat în premieră în cea mai nefericită perioadă de "difuzare" a anului, cind numai cinefilii masochiști mai riscă să pună piciorul în sufocantele noastre săli de cinema. *Trainspotting* nu e deloc un film de sezon estival, dar e un film pentru care, cituși de puțin (93 de minute) merită să te sufoci.

Dacă cineva, cîndva, ar vrea să înțeleagă cam ce zace în "tinerii din ziua de azi", ar trebui să privească *Trainspotting*. Unul dintre acele filme rarissime care, fără să fie "o capodoperă" e, într-un fel, mai mult decît atît: filmul unei generații.

Povestea în sine - povestea a cinci tineri scoțieni, pierde-vară, *losers*, *vitelloni* ai anilor '90, cu măruntul lor cotidian are tot atîta importanță cît are "acțiunea" într-o poezie. Importantă e starea pe care o degajă, intempestiv și presant, filmul,

Trainspotting. Producție britanică, 1996. Regia: Danny Boyle. Scenariul și dialogurile: John Hodge. Imaginea: Brian Tufano. Cu: Ewan McGregor, Ewen Bremner, Johnny Lee Miller, Kevin Mc Kidd, Robert Carlyle ș. a. Distribuit de Independența Film.

un anumit mod de a exista, al generației-Trainspotting, în văile disperării, pe culmile plictiselii, mod care poate fi descifrat și în "codul de bare" al urmelor de înțepături din dreptul venei ("trainspotting", în argou). Că în film "e vorba despre droguri" are, de asemenea, mică importanță. Importantă e scirba infinită. Lehamitea fără loc de întors. Luciditatea oarbă. Vitalitatea sinucigașă. Umorul negru și drăgălaș. Gustul zădărniceii și inventivitatea pragmatică. Chicoteala și urletul de groază. O nebunie "urită", altfel decît aceea a frumoșilor nebuni ai altor decenii. Pe scurt: o viață "de rahat" (despre asta e vorba în propoziție) și o evadare pe măsură. *Din viață scapă cine poate*, sună (și sună bine!) titlul românesc al filmului. Cine - cum poate. Drogul nu e decît o cale. Pur și simplu.

Față de atîtea tone de maculatură cinematografică în care subiectul "drog-dependență-evadare-dezintoxicare" e moșit moralizator și romantios, tînărul regizor britanic Danny Boyle (n. 1956), un talent excepțional, izbuteste un *cinema al poeziei*, plin de vigoare și de prospețime. Toată lista de titluri a filmului ar putea fi citită ca un poem în pro-

A fi sau a nu fi drogat: Ewan McGregor în *Trainspotting*

ză; începutul și sfîrșitul sînt un fel de "poeme-invectivă", infiorate de scirba față de tot ce înseamnă, azi și oricînd, "intrat în rîndul lumii" și "depunerea armelor". Care arme? De pildă o seringă și un ac: armă de apărare. Din viață scapă cine poate. Printre versurile albe ale filmului: o înșiruire halucinantă de nume de droguri, pentru uzul unui tînăr al generației-Trainspotting, de la heroină pîn' la aspirină...

Poemul în proză țîșnește, trepidant, din poemul în imagini. Un cinema la persoana întîi, de o subiectivitate ardentă, cu un joc rafinat al regizorului între distanțare și identificare, și cu o compoziție mixînd, pe cît de original pe atît de firesc, hiperrealismul cu suprealismul.

În ciuda aparențelor, invenția vizuală, delirul imagistic, montajul sincopat din *Trainspotting* nu au nimic comun cu metabolismul televizistic al clip-ului. Ceea ce acolo e

tehnică și demonstrație, aici e poezie pură. Dacă în "cronica filmului" s-ar putea da citate, am insera, aici, imagini cu "scufundarea în WC", cu "mersul bebelușului pe plafon" și cu "căderea pe spate după injectarea dozei", cu alunecarea triumfală, printr-o mocheta purpurie, spre moartea cea dulce, din care scapă cine poate.

Interesant de observat că acest cinema pur-sînge distilează, cu bună știință, în retortele lui, și o fărîmă de retorică teatrală (v. modul în care e rezolvat regizorul momentul morții copilului din leagăn). De altfel, Danny Boyle are o considerabilă experiență scenică: vreme de cinci ani a fost director artistic la Royal Court Theatre din Londra.

Un regizor pe care, cine știe, secolele următoare s-ar putea să-l perceapă ca pe un Villon al cinematografului, atît de bine îi reușește ceea ce înțelegea poetul prin "a da cu tifla lumii-ntregi".

Fără Oleg Danovski și totuși împreună cu el

STATURA unei personalități se poate măsura și prin acele înfăptuiri care-i pot supraviețui. Pe lângă spectacolele create, pe lângă compania de balet pe care a înființat-o și dansatorii pe care i-a format, cea de a cincea ediție, din acest an, a *Concursului Național de Balet "Oleg Danovski"*, de la Constanța, stă mărturie despre marea personalitate a maestrului, care nu ne-a părăsit decît fizic, în toamna anului trecut. Chipul lui, cu o umbră de zămbet în colțul ochilor, a străjuit și de astă dată concursul inițiat de el, nu din sală ca în anii trecuți, ci dintr-o imensă fotografie de pe fundalul scenei pe care au evoluat cei mai tineri și mai talentați dansatori din toată țara.

Concursul constanțean de balet a reunit în acest an peste o sută douăzeci de elevi din Liceele de Coregrafie din București și din Cluj, cît și din secțiile de coregrafie ale Liceelor de Artă din Constanța, Iași, Timișoara, Galați și Sibiu, precum și tineri dansatori profesioniști sub 27 de ani. De asemenea, ca un simbol al îngemănării noastre prin artă, așa cum a dorit de la început Oleg Danovski, și cum s-a petrecut la toate edițiile anterioare, și în acest an au participat la Concurs tineri balerini din Chișinău.

Perpetuarea acestui important eveniment al dansului din România se datorează directoarei *Concursului Național de Balet* din acest an, doamna Ana Gabriela Danovski, care cu devoțiune și competență duce mai departe această înfăptuire a soțului ei, cît și producătorului acestei ediții și totodată principalul ei sponsor, Constantin Dușu, care a contribuit substanțial, alături de subvenția acordată de stat și de alți susținători, precum firme, bănci, asociații, ziare și posturi de radio, la desfășurarea în bune condiții financiare a Concursului.

Concursul, cît și textul elegantului său program au fost precedate de caldele cuvinte trimise de Ministrul Culturii, Ion Caramitru și de impresionantul testament ar-

tistic lăsat nouă de Oleg Danovski, iar prezența în juriu a unor importanți dansatori, coregrafi și pedagogi din România, precum Ileana Iliescu, Ioan Tugearu, Francisc Valkay, Adrian Mureșan și Constantin Marinescu a fost completată de aceea a unor invitați din afară, și anume Mihai Ion Kaftanat de la Chișinău, Hikmet Mehmedov de la Sofia și Vitali Vladikin de la Moscova, președinte onorific fiind Emil Dimitrov, directorul "Fundăției Concursului Internațional de Balet de la Varna". Alături de aceștia, Concursul a avut și un invitat din Anglia, în persoana domnului Robert D. Moore, manager în probleme culturale. La aceste nume se cuvine a mai adăuga și aportul adus Concursului de organizatorul său tehnic Ioan Todoran și de calitatea coloanei sonore, datorată lui Alexandru Istrate.

Nota specifică, însă, a acestei ediții a *Concursului Național de Balet "Oleg Danovski"*, a fost dată de concurenți. Numărul lor mare din acest an, arată importanța pe care a căpătat-o treptat această competiție artistică. Participarea elevilor Școlilor de Artă din Iași, Galați și Sibiu, dovedește largirea ariei geografice în care se formează astăzi tineri dansatori, chiar dacă, deocamdată, se mențin valoric pe primele locuri Liceele de coregrafie din București și din Cluj, iar un salt substanțial a fost făcut în acest an de Școala de Artă din Timișoara, prin concurenții bine pregătiți veniți de acolo.

Ceea ce se mai poate remarca, în continuarea ultimelor două ediții, este contraponderarea pe care o pot face astăzi, la noi, formele de dans modern și contemporan, celei clasice. Aceasta din urmă strălucește, cu precădere, în cadrul Școlii de la Chișinău, de bună tradiție clasică rusă, dar și la București, Cluj și, din acest an și la Timișoara. Centrul de greutate al dansului modern și contemporan rămâne însă Bucureștiul, urmat de Constanța și de Cluj. Semnificativ este, de exemplu, faptul că premiul juriului și cea mai mare notă

din concurs au fost acordate balerinului Ciprian Cîmpianu, de la Opera Națională Română din București, pentru interpretarea unei coregrafii moderne, create de Alexa Mezincescu, pentru *Preludiu la după-amiaza unui faun* de Debussy, în timp ce marele premiul "Oleg Danovski", ca și în edițiile precedente, a fost acordat pentru dans clasic, tinerei balerine Anastasia Homițaia, de la Chișinău, interpreta Pasării Albastre din baletul *Frumoasa din pădurea adormită* de Ceaikovski.

O notă specifică acestei ediții a fost faptul că ea a fost dominată valoric de bărbai, motiv pentru care reprezentanții școlilor străine din juriu ne-au invidiat. De altfel este de remarcat faptul că o serie de balerini de la București și Cluj, unii încă elevi sau foarte tineri profesioniști, majoritatea participanți și premiați la Concursul constanțean, au fost selecționați anterior de juriu internațional, care le-au acordat burse de studii la Paris (Ion Dumitrescu), la Hamburg (Eduard Țăranu, Benjamin Boar și Adrian Robos) și la Monte Carlo (Bogdan Nicula).

O noutate absolută a acestei ediții este faptul că pentru prima dată în acest an s-au acordat premii nu numai pentru interpretare ci și pentru creație coregrafică, la acest capitol atît direcția de dans neoclasicomodern cît și cea de dans contemporan de la București fiind de departe cea mai reprezentativă, prin coregrafi precum Alexa Mezincescu, Mihaela Santo și Florin Fieroiu deja cunoscuți și afirmați, dar și prin surpriza pe care ne-a făcut-o la prima ei apariție în calitate de coregrafă a primei balerine Corina Dumitrescu. Ținem să subliniem creația ei *Lenuța*, de un spumos umor, cu atît mai mult cu cît dansul contemporan de inspirație folclorică este un drum pe care, în prezent, nu se prea mai aventurează nimeni. Mai vrem să subliniem că secțiunea de dans contemporan a fost net dominată de doi tineri creatori, deosebit de interesați, deja amintitul dansator, coregraf și pedagog Florin Fieroiu și

de Daniel Szalassi, format la Cluj, laureat la acest concurs în anul trecut iar acum autorul mai multor creații interpretate de dansatori din Iași și din Cluj.

Eleganța interpretării, puritatea liniei și strălucirea tehnică au adus premiul întîi, pe diferite categorii de vîrstă, la dans clasic, Alexandrei Nicolescu, Irinei Șerban, Irinei Ganea și Nadejdei Coteț, precum și lui Eugen Dobrescu, Remus Sucheană, Milonaș Vladislav și lui Alexandru Foteșcu, iar la dans contemporan au luat premiul întîi pentru calitatea interpretării Loredana Salaoru, Ana Maria Boroncea și Eduard Țăranu, alte foarte multe premii doi, trei și mențiuni fiind acordate altor concurenți.

Ar mai fi de reținut faptul că, deși Concursul constanțean nu a devenit încă Concurs internațional, cum dorea atît de mult maestrul Danovski, între participanți s-au aflat și dansatori străini, unii primind premii sau mențiuni, precum italianca Sara Marchetti, interpreta plină de haz a dansului *Lenuța*, deoarece școlile noastre de balet și companiile de balet au început să fie frecventate, și deci apreciate, de elevi și dansatori din alte țări.

Pentru ca prestigiul *Concursului Național de Balet* să se păstreze însă intact, este necesară respectarea unor reglementări ferme de funcționare, ca spre exemplu aceea că orice persoană fizică sau juridică poate oferi un premiu pentru concurs, specificînd și pentru care calități să fie dat, dar numai juriul are competența necesară să nominalizeze persoana care va primi premiul respectiv.

Străjuți de privirea de dincolo de timp a inițiatorului acestei importante confruntări artistice românești, dar călăuziți și de exigența și dragostea sa pentru dans, la cea de a cincea ediție a *Concursului Național de Balet*, care-i poartă numele, ne-am aflat, în același timp, fără Oleg Danovski, și totuși împreună cu el.

Liana Tugearu

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Altă i poteză - Nova Rossia

INTR-UN important cotidian bucureștean, aflăm, în prima decadă a lui iunie curent, că Excelența sa Domnul Vitali Ciurkin, "unul dintre cei mai străluciți diplomați ai Moscovei", ambasador pe lingă NATO (feblețea noastră), pe lingă guvernul belgian și Uniunea europeană, mîna dreaptă a ministrului rus de externe, ar fi făcut niște aprecieri nu tocmai încurajatoare în legătură cu posibila noastră intrare în marele organism Nord-Atlantic. Moscova a dezmințit. Noi însă știm că nu iese fum unde nu există foc...

Nu ascund. Mi-ar face plăcere dacă celebrul domn Vitali Ciurkin, din grandioasa filieră a inteligenței rusești, ar citi rîndulețele de față ale subsemnatului, cu ocazia acelor *briefing*-uri de ziare și reviste din presa mondială, cînd de obicei reprezentantul vreunei țări vrea să afle ce părere mai are lumea despre patria sa. În cazul de față, ar fi vorba de ceea ce de mult se afirmă a fi "spiritul rus". Cum se mai stă cu spiritul rus? ar fi curiozitatea, posibilă, ce l-ar stimula, în mod natural, și pe Excelența sa domnul Vitali Ciurkin, atît de lăudat de ziariști de toate naționalitățile.

Nu-i frumos să te citezi singur pe tine însuși. Nu se face. Ispita însă fiind prea mare, încalc regula, de dragul cititorilor, care, poate uită.

Cu mai bine de 25 de ani în urmă, aflîndu-mă la Moscova, n-am vrut să scap prilejul de a vizita și eu monumentul funerar grandios în care zace, - era să zic de-un secol, - Lenin. Am mai scris despre asta. Coadă mare. Labirintul mausoleului păzit de ofițeri încremeniți; cum o băbușcă venită tocmai din Siberia în tîrlicii

lucrați de mîna ei, se înclinase pînă jos la podea și trase o cruce mare pravoslavnică, scăpînd de vigilența ofițerilor-paznici; de pildă, unul, ajungînd eu aproape de mumia în costum bleu și văzîndu-mă cu brațele împreunate pe pîntec, cum faci cînd intri în biserică, se repezise imediat la mine, îmi luase amîndouă brațele și mi le lipise cu forță de marginea pantalonilor, cum faci drepti în militarie cu mîinile la vipușcă. Atunci mi-a venit, contemplînd, în fine, mumia, un gînd, pe care afară, în Piața Roșie, întorcîndu-mă, aveam să-l împărtășesc unui poet rus, bun prieten și în care aveam toată încrederea. "Dragă Volodea - i-am spus, (inventînd numele) - ascultă-mă pe mine ce am să-ți spun: cît timp veți ține mumia aia faraonică în piața asta, lingă Kremlin, Rusia nu va ieși din starea ei feudală și nu va cunoaște democrația, orice ar face, iar imperiul ăsta asiatic va pieri, oricîte rachete ați avea. Nu glumesc, luați-l de-aici și, cel mult, - ortodocși cum sîntem - să se facă mai întîi o sfeștanie!..."

Zilele trecute, citesc în presă că Boris Elțin a spus să fie îngropată mumia respectivă, ori arsa; în orice caz, Piața Roșie să nu mai aibă aspectul acela de cimitir. Aș spune: *Les beaux esprits se rencontrent*. N-o fac; cel mult îl invidiez, profesional, pe șeful democrat al Rusiei, pentru exprimarea sa atît de inspirată... *Cîmitir!* Mai bine nici că se putea spune. Se pare că la toamnă va fi un referendum pe tema asta. Să fie îngropată mumia în chestiune, creștinește? S-o ardă?... Ceva grotesc. Cum să *înmormîntezi* Excelența, o mumie? Sau cum să-i dai foc?... Cel mai

nimerit ar fi ca trupul îmbălsămat și pus la *patru ace* în indefectibilul său costum bleu-jandarm, să fie expus cumva într-un muzeu de științe naturale la temperatura și umezeala, garantate, pe baza cărora savanții în specialitate par siguri că se înfruntă eternitatea.

Excelență, pe scurt: *symbolic*, măcar, aceasta ar fi prima condiție pentru ca Rusia să devină, în fine, un stat democrat, de bază pentru istoria viitoare a omenirii. O Rusie cu adevărat nouă. O NOVA ROSSIA, a cărei naștere noi, românii, (la început, intelectualii) am saluta-o cu cea mai sinceră bucurie, poate egală cu aceea ce ne va însufleți cînd (cine știe?!) vom intra și noi în NATO.

Excelență, altă dată, mai de mult, am mai afirmat că Rusia nu are nevoie de o politică externă, de durată. Am zis că această politică, nemuritoare, o fac mereu, fără declarații rigide, oficiale, Tolstoi, Dostoievski, Gogol și ceilalți. Și că, în raport cu ei și cu ce gîndesc ei și cu ce părere au ei asupra speciei umane, brutalitățile îngrozitoare, perfidiile monstruoase și toate silniciile abominabile ale imperiului defunct, cît de cît, și să dea Domnul să fie efectiv, vor fi date uitării.

Nu uit, Excelență, să adaug prozei universale a Rusiei, știința propriu zisă, - care măcar de înarmare era bună, - și niciodată în sensul, retrograd, în care o vedea Stalin, bătîndu-și joc de *Teoria lui Einstein* și de toate *născocirile reacționare idealiste* bune să facă să scadă vigilența antroipoizilor ideologi ori activiști dresați de mai marii lor.

Două citate, Excelență, din Dos-

toievski, și nu vă mai răpesc timpul:

Primul: *...Semi-știința, ... este cel mai cumplit flagel care a lovit omenirea, mai groaznic decît ciurma, foametea, războiul... Semiștiința este un despot, iar pînă în zilele noastre un asemenea despot nu s-a mai văzut. Unul care are preoții săi și sclavii săi, înaintea căruia tremură știința însăși, și pe care o batjocoresc cu nerușinare...*

Cu siguranță, Excelență, cunoașteți pe de rost aceste fraze celebre din *Posedații*. La fel ca și următoarea:

Rusia este un joc al naturii, și nu al spiritului.

Just. Just. Cel puțin pînă la sfîrșitul acestui mileniu. Dar ca Rusia, pocăită, în mileniul următor, să fie o uriașă întindere de pămînt locuită de o imensă societate liberă și democratică, - oricît de greu i-ar veni la început, deprinsă de secole cu lenea și servitutea, este neapărat nevoie, ca, pe lingă instinct și materie, să fie pus mereu în mișcare, critic și înnoitor în orice, spiritul...

Și, astfel, în viitorul cel mai îndepărtat cu putință și mai neliniștitor pentru întreaga planetă, *Nova Rossia*, ar fi, ... ar deveni paznica, sau sora bună a Europei.

P.S.: Totuși, noi nu putem să uităm că, în 1997, la Helsinki, cu trei ani înainte de a începe un mileniu mai bun, o, sperăm, ultimă și brutală înțelegere se făcu pe spinarea noastră de către aceleași două, deocamdată, mari puteri: una, de teamă și din cinism, cealaltă din calcul ori asiatică suspiciune. Dar, Excelență, sîntem învățați.

Ocean

O istorie dubioasă

ISTORIA asta nu e adevărată. Pariez pe orice că e o invenție a d-lui Nelu care pofteste cu silnicie să se facă interesant. O notez ca să vedeți cît de scurte sînt picioarele minciunii. Pe de altă parte mă gîndesc... n-aș vrea să-i fac o nedreptate. Se întîmplă atîtea lucruri ciudate sub soare. Și mai e ceva: faptul că și-a scos cămașa în plină stradă și mi-a arătat cicatricile duble pe care le-am pipăit ca Toma necredinciosul. Judecați și domniile voastre:

Într-o dimineață, m-am trezit cu niște oribile dureri de gît. I-am telefonat prietenului Grigore, doctorul casei, dar nu ne-am putut înțelege. El rîdea și mie mi-era de plîns. "Ai exagerat cu paharul, Nelule. Ia o aspirină sau două și culcă-te!" În zadar croncăneam eu că de o săptămînă n-am mai bătut un strop; am umblat mult cu mașina și m-a tras cu siguranță un curent. Grigore nu a mai înregistrat comentariile mele înainte de a-i fi trîntit telefonul în nas (scil. în urechi).

Către seară, starea mea s-a agravat. Ca să nu pierd vremea cu telecomunicațiile, m-am dus la cabinetul său de pe strada Zinelor. L-am găsit

complet turmentat. Se anunțase la un colocviu medical cu un referat din specialitatea sa, colonul, și nu scrisese decît două pagini. Pe masă, pe scaune, pe tîrgile cu rotile, erau împrăștiate cărți, reviste, schițe și fotocopii. Mă avertiză: "Nelule, n-am timp, poimîine e colocviul și m-am înmămolit în niște afurisite cazuri de apendicită. Stai să-ți explic. În general se vorbește de două tipuri..." Îl întrerupsei disperat: "Grigore, frate, mor. Toată noaptea n-am închis un ochi, mor." Grigore își îndreptă privirea rătăcită spre mine și tresări. Se părea că abia acum mă recunoaște. Se retrase în cel mai depărtat ungher al camerei și mă sili de la distanță să fac tot felul de mișcări și să răspund la întrebări ca "unde mă doare?", "mai tare în dreapta sau în stînga?", "ce am mîncat ieri și alaltăieri?" - "Mă doare, Grigore, cînd inghit." Veni spre mine și mă bătut pe umăr: "Cînd inghiți? E normal. Ești supra-sensibilizat. E grav, dar mai sîntem și noi, medicii, gata de luptă. Trebuie dat afară." - "Cine și ce?" - "N-are importanță. Să ajungem noi cu bine la clinică. O să am onoarea să te înjunghii chiar eu. Iar tu ai norocul că

te va opera un mare specialist. Aș putea spune că imi cade bine. Mai pescuiesc ceva materiale din colonul tău pentru comunicarea de la congres. Stai și tu trei, patru zile cumințe în pat la spital, te mai odihnești puțin." Spital? Era așa de grav? Febra mă chinuia, nu mai știam pe ce lume sînt. Respiram greu. Voiam să-l întreb dacă e nevoie absolută de operație, dar Grigore era prea ocupat cu telefonul ca să-l mai deranjez.

La spital am fost introdus imediat în sala de operație. O soră mi-a făcut o injecție, apoi mi-a șters sudoarea de pe frunte și m-a mîngîiat: "Curaj, cavalerule, nici n-ai să observi că-ți tăiem o bucatică." - "Mă doare gîtul", șoptii eu. "E vremea asta mizerabilă. Și pe mine mă dor picioarele. Dar eu alerg toată ziua. S-ar putea să fie și altceva. În ce zodie ești născut?" Biiguii anemic: "În martie." - "Martie, cînd? Ești pește sau berbec?" Mă știam funcționar la bancă, dar n-am mai reușit să i-o spun. Înțaseră chirurgii mascați. Căderea în narcoză a fost lină, binefăcătoare...

Mi s-a părut că mă plimbam în forfota de la moși. Un ciine uriaș se ridica în două labe și mă lovea cu

botul în piept. Dacă o să mă muște? Mîriia răgușit. "Scoală-te, Nelule, trezește-te odată, nu mai simula." Deschisei ochii. O cameră albă de spital. Sub tavan, de la cîteva sute de metri, îmi vorbea Grigore. Încet-încet se apropie; vorbele lui sunau ca un lătrat minios: "Ți-ai bătut joc de mine! Îmi joci comedia unei crize de apendicită și cînd colo tu nu-l mai ai." - "Ce nu mai am, Grigore?" - "Dracu. Apendicele. Recunosc, greșeala mea. Nu te-am băgat în tomograf, nu ți-am văzut cicatricile pe abdomen. N-aveam în cap decît congresul. Dar vinovatul principal ești tu. M-ai făcut de rîs. Și de asta nu te iert."

DI Nelu tăcu satisfăcut. Se simțea bine în rolul principal. Liniștea care a urmat fu curmată de cuvintele lui Adrian: "Nelule, ai uitat să spui că ți-a mai scos din burtă cleștele, ciocanul și fereastră de la prima operație." A-veam un motiv să ne angajăm cu toții într-o discuție academică despre oxidarea instrumentelor medicale de metal.

Paul Miron

Temeiul
politicii:
moralitatea

LUÂND-O "pe apa filozofiei în sus", de-a lungul numeroșilor afluenți ai definițiilor morale, s-ar părea că în însuși titlul cărții lui Hallowell e o contradicție: o democrație nu poate fi morală, atâta timp cât e, la urma urmei, un contract între oameni, fie ea înțeleasă ca o sumă de prescripții juridice ale Cetății (impuse ori liber consimțite), fie ca rezultat al unei supravegheri re-

logice" (V. Pareto) sau: "Toate argumentele aduse pentru validitatea unei gândiri fac o excepție tacită în favoarea fragmentului de gândire pe care îl ai în minte în acest moment" (C.S. Lewis) sau: "Ceea ce oamenii s-ar cuveni să dea este fără importanță, important e a li se da ce ei vor" și că "orice persoană care caută să obțină o putere asupra grupurilor de oameni, fără a folosi forța brută, trebuie să stămească entuziasmul care le va face să-l urmeze" (Arnold).

Cât de actual, deși machiavelic, este statutul dat de Arnold celui ce vrea să conducă: "Îl vei numi demagog pe cel ale cărui valori sociale nu le vei place, vei spune că el apelează la populism, emoții, nu la rațiune".

Interesantă concluzia "irațională" a lui Arnold când situează în mase și deasupra lor "oameni care gândesc" (nedeterminat), atunci când gloatele așteaptă asemenea personaje de mitologie politică și atunci când popoarele îi identifică (singure ori prin manipulare) în conducătorii de la un moment dat. Iată un "personaj mitologic" neteoretizat până la Hallowell).

Tirania este fructul unei vieți sociale nedisciplinate și dezordonate. Iar căutarea neînfrântă a plăcerii duce la sclavie. Ambele faze sunt dependente de morală. Dar, fie el rațional sau irațional, rolul unor personalități, al unei elite capabile de o sinteză a istoriei și de clarviziune asupra viitorului în dezvoltarea climatului moral ce precede și însoțește democrația este de neînlocuit. Astfel sună concluzia culesă din Platon, afirmând că: "În aceste împrejurări, victoria lui Socrate asupra lui Calicles nu este o chestiune academică, e o chestiune de viață și moarte a civilizației moderne".

...și alt temei:
filozofia greacă

PRIN cea de-a doua ediție a dicționarului de termeni ai filozofiei grecești (tradus în română de celebrul logician Drăgan Stoianovici), Editura Humanitas pune la dispoziția unei noi generații de cititori un instrument de studiu temeinic și util: mai bine de o sută de concepte de bază ale filozofiei grecești, cu indicarea originii lor și a sensurilor diferite pe care le au de la autor (de la presocratici, la Plotin), cu trimiteri la pasaje ilustrative în ceea ce privește sensul termenului respectiv. Termeni precum *agathon*, *aisthesis*, *arché*, *entelecheia*, *eros*, *kataharsis*, *logos*, *nous*, *physis*, *stoicheion*, *zoon* și nu în ultimul rând, *philosophia*, apar în evoluția lor, redată prin descrierea locului

Francis E. Peters - *Termenii filozofiei grecești*. Traducere de Drăgan Stoianovici. Ediția a II-a revăzută. Editura Humanitas, 1997. 325 p. F.p.

pe care îl ocupă la fiecare filozof.

Destinat "nici începătorilor, nici specialiștilor în filozofia greacă", ci unor cititori intermediari, dicționarul poate fi considerat, prin structura lui, o condensată istorie a filozofiei grecești.

În prefață, autorul subliniază necesitatea apropierii de antici "printr-o mai mare fidelitate față de limbajul lor", deziderat care poate fi îndeplinit "prin perspectiva problematică" mai lesne decât cea cronologică.

Papagalul
în năvod

ROMAN postmodern care i-a adus lui Julian Barnes (n. 1946) mai multe premii literare în Anglia (Geoffrey Faber Memorial Prize), Italia și Franța (Premiul Medicis), "Papagalul lui Flaubert" este un amestec de ficțiune și non-ficțiune care încearcă să stabilească legătura dintre scrierile și viața unui autor: în perioada redactării povestirii "Un Coeur simple", Flaubert a împrumutat de la Muzeul din Rouen un papagal verde pe care l-a ținut tot timpul pe masa de lucru, introducându-l în nuvelă sub numele Loulou (papagalul bătrânei Félicité, pe care aceasta îl identifică în cele din urmă cu Duhul Sfânt, pe patul morții văzându-l cum se pogoară din ceruri, să o întâmpine). Simbolul - exemplul al "grotescului flaubertian" - poate fi multiplu interpretat: Cuvântul Pur, simbolul eșecului romancierului etc. Dar adevărata problemă răsare în fața naratorului (medicul Geoffrey Braithwaite, pasionat de Flaubert) în clipa în care descoperă, în două muzee diferite, doi papagali care concurează pentru postul de muză, unul mai obraznic, altul mai grav: "Vocea autorului - ce te face să crezi că poate fi identificată atât de ușor? iată dojana pe care mi-o adresa al doilea papagal". Și mai semnificativ e finalul, care acordă mai mult mister "vocii autorului": după tot felul de cercetări, Braithwaite află că ambii papagali fuseseră

ra aleși de la muzeu la mai bine de treizeci de ani după moartea lui Flaubert, dintre alți cincizeci de papagali verzi. Desigur, căutarea identității (a "vocii autorului") formează doar cadrul, spațiul principal ocupându-l alte observații ale naratorului: posibilele biografii ale lui Flaubert ("toți suntem, într-o mai mare sau mai mică măsură, acvile sau canari, papagali sau vulturi"), ochii Emmei Bovary (dați, de criticii superficiali, drept exemplu de neatentie a lui Flaubert, pentru că au mereu altă culoare - de unde întrebarea dacă astfel de erori contează și apoi dovada că schimbarea culorii fusese premeditată, pentru sporirea misterului), sau, mai departe, un "ghid Flaubert pentru uzul iubitorilor de trenuri", apocriefe flaubertiene (Braithwaite crede că "poate cel mai delicios moment din cariera lui de scriitor este încolțirea unei idei pentru o carte ce nu va trebui scrisă niciodată, care nu va fi niciodată stricată de o formă definită, nu va fi expusă unei priviri mai puțin îndrăgostite decât a autorului"), acuzele care i-au fost aduse și răspunsurile posibile ale apărării, și, nu în ultimul rând, "dicționarul de idei acceptate al lui Braithwaite" (locurile comune ale criticii în legătură cu Flaubert).

La început, lectorul are mai degrabă impresia unui eseu pigmentat cu descrieri, dar pe măsura înaintării în text, personalitatea lui Braithwaite prinde tot mai multă viață: suferință (pierderea soției), armonie cu sinele (grație lui Flaubert), îndoieli în legătură cu propria soție (prin raport cu Louise Colet și Emma Bovary): "Ellen, soția mea. O persoană pe care o cunosc mai puțin decât pe un scriitor străin, mort de o sută de ani". Nu străin de infuzia vivifiantă care inunda textul e tonul amuzant-ironic (de pildă, capitolul

prefață și notele, "eșantion de discurs caleidoscopic post-modern") e fascinant și pentru că, între altele, sugerează imposibilitatea de a cuprinde viața unui scriitor: biografia, comparată cu un năvod ("O colecție de găuri, legate una de alta cu sfoară") prinde numai o parte din pește, iar din peștele prins nu vinde decât o altă mică parte.

Insula miriadelor
de simboluri

POVEȘTEA lui Robinson, inspirată, în ultimă instanță, din scrierile filozofilor musulmani Ibn Sina (980-1037) și Ibn Tufayl (1101-1185), care au pus pentru prima dată, în *Salaman și Absal* și, respectiv, *Hayy ibn Yaqzan*, problema însingurării ca

Michel Tournier, *Vineri sau limburile Pacificului*. Traducere și note de Ileana Vulpescu. Editura Univers 1997. 183 p. F.p.

utopie (cunoașterea totală fără alt ajutor decât propria inteligență) a fost rescrisă de Michel Tournier într-o manieră care, mai mult decât cea a lui William Golding, păstrează ideea de evoluție spirituală. Problemele esențiale (ce înseamnă educația, ce înseamnă evoluția personală, interioară, cum se atinge perfecțiunea) explodează la Michel Tournier într-o fermentație de sensuri și metafore, unele "cu crengile îngropate în pământ și rădăcinile-n sus", lume pe dos în care hermeneutul descoperă simboluri alchimice (mandragorele apărute din "dragostele însinguratului cu luxurianta țărână), jungiene etc. Robinsonul lui Tournier, intelectual senzual și postmodern, retrăind etapele civilizației pe insula Speranza, mi s-a părut cel mai avicenian dintre autorii tentați de această temă, atât prin dimensiunea trăirii relației umane cu divinitatea cât și prin viziunea asupra relației maestru-discipol: unire a forțelor, alianță dintre doi indivizi aflați pe drumul întâlnirii cu marele tot.

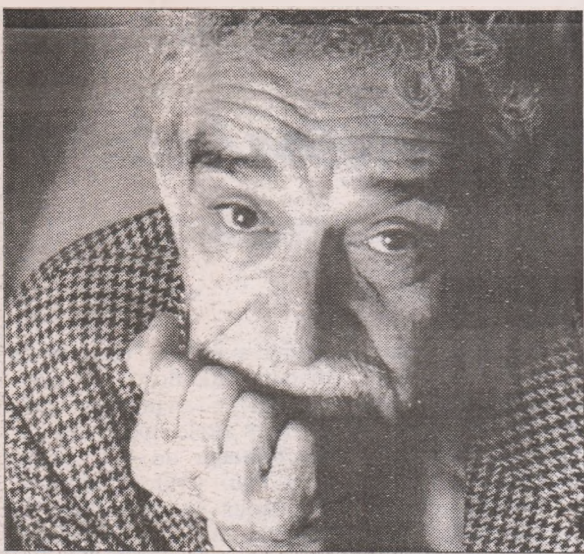
Traducerea Ilenei Vulpescu, rarissim opulentă, pe măsura luxuriantei lumi explorate de Tournier, face din *Vineri sau limburile Pacificului* o revelație.

Julian Barnes, *Papagalul lui Flaubert*. Traducere, postfață și note de Virgil Stanciu. Editura Univers 1997. 191 p. F.p.

"Extemporalul", scris sub forma unor întrebări pentru un examen Flaubert).

Romanul (numit de cunoscutul anglist Virgil Stanciu, care semnează traducerea

Amorul la vremea bătrâneții

vremea holerei este unul "de frontieră", care frizează pastişa epigonică și presupune adesea "recondiționarea", "transfigurarea" textului sau formulei literare luate în răspăr, cu care se întreține de fapt o relație de tandră complicitate și compasiune. Avata-

tarurile erotice ale lui Florentino Ariza și ale celorlalți eroi sînt, pe rînd și uneori în același timp, rizibile și cu adevărat profunde, emoționante. La un moment dat, bunăoară, pentru a se elibera de preaplinul unui sentiment neîmpărțit, Ariza devine un scriitor profesionist de epistole amoroase, care ajunge pînă la urmă să corespundă cu sine însuși, ambii parteneri apelînd în secret la serviciile lui.

În realitate, avem de-a face cu un roman *à thèse*, care își propune să arate, mai mult decît să demonstreze cun adevăr, nesocotit de mulți: Iubirea generează și manifestări kitsch, fără ca prin aceasta să fie mai puțin autentică. Ceea ce reduce, poate, din "culpa" literaturii "siropoase", care este prin urmare, cu toate excesele sale și dincolo de orice strategie interesată în obținerea succesului comercial (prin provocarea profesionalistă a suspinelor cititorilor) o emanație, o fațetă a iubirii însăși sau a fantasmelor acesteia.

O altă teză a romanului, mai explicită decît prima, este că iubirea și pasiunea amoroasă pot fi trăite din plin și la vîrsta senectuții. Cartea începe cu un soi de anticipare a opiniei adverse: sinuciderea "puristului" Jeremiah Saint-Amour, care jurase să-și ia viața la șazeci de ani, pentru a fi scutit de mizeriile vîrstei a treia, "o stare indecentă care trebuie oprită la timp". Gestul de gerontofobie radicală al personajului - un pesimist Saint-Just în cîm-

pul erosului - se realizează cu ajutorul cianurii de aur, care degajă un miros de migdale amare, "mirosul iubitilor neîmplinite". Restul istorisirii contrazice această viziune sumbră. Atît dragostea domestică dintre bătrînii soți Juvenal Urbino și Fermina Daza, cit și împlinirea din final a sentimentului născut cu zeci de ani în urmă între aceasta și Florentino Ariza, constituie exemple ce demonstrează în chip elocvent că fericirea în amor este posibilă și "în vremea holerei", de fapt o metaforă hiperbolică a bătrîneții.

Gourmeții care caută genul de discurs din *Un veac de singurătate* sau *Toamna patriarhului* (frază oraculară, lirică, rostirea de tip mitic, miraculosul cotidian) îl vor găsi și în romanul de față, doar că aici "fantasticul realist", principalul ingredient al "rețetei" romancierului columbian, e mai discret, fără a fi mai puțin intens. Frumoasa Remedios nu se mai ridică la cer dimpreună cu cearcafurile familiei și nu mai există dictatori multiseculari, care hălăduiesc la nesfîrșit prin palate sinistre. În compensație - ca să spunem așa -, se poate identifica în *Dragostea...*, poate mai bine decît în alte cărți, o cheie pentru lectura fantasticului "de tip sudamerican", eronat numit "realist".

În primul rînd, trebuie amintit că însuși Gabriel García Márquez i-a avertizat pe critici să nu "forțeze" o interpretare ezoterică a literaturii sale, care conține adesea subtile și glumețe aluzii, aalegorii și parabole, ce trimit la diverse situații și persoane din lumea prietenilor și rudelor scriitorului. Bineînțeles că această mărturisire nu "scoate în afara legii" hermeneutica gravă, de tip ezoteric (se știe doar că numai textul însuși, niciodată "trădarea intențiilor" creatorului, ar putea discredita o interpretare sau alta), dar atrage

atenția asupra ironiei și umorului ce subîntind un story înțesat de evenimente miraculoase, pline în aparență de absconse înțelesuri.

Narațiunea lui García Márquez nu transmite doar impresia de "consistență" și "realitate" a unei lumi magice, comunicată solemn prin gura unui soi de "bard inca", povestitor de mituri, dar cu școală europeană, ci, în același timp, diegeza se "subminează" cu umor și autoironie, deconspirîndu-se pe sine drept *ficțiune*. Lucrul acesta mi se pare mai vizibil în *Dragostea în vremea holerei*, fiindcă aici tușa parodică e mai pronunțată. "Exagerările" romantice - ce construiesc un fel de "Macondo erotic" - constituie tocmai o marcă a ficționalității, sînt un *clin d'oeil* la adresa cititorului receptiv și inteligent și o ușoară persiflare a celui credul, care confundă lumea textului cu lumea realității. De aceea, "realism fantastic" mi se pare o sintagmă nefecică, care poate conduce la o interpretare reducionistă.

Nu știu dacă autorul a declarat deja (sau o va face în viitor), confirmîndu-și bunul obicei de a-și lua peste picior exegeții, că și *El amor en los tiempos del cólera*, la fel ca *Cien años de soledad*, este un text "cu totul neserios, plin de semnale către prietenii cei mai intimi". Oricum, un anumit pasaj de la pagina 209 a romanului pare a fi o suspectă "punere în abis": "...dramele de atîtea ori citite și rascitite își redobîndeau puterea magică de la început, cînd el înlocuia protagoniștii imaginari cu prieteni și cunoscuți din viața reală, rezervîndu-și pentru sine și pentru Fermina Daza rolurile îndrăgostiților fără speranță".

Mihai Iacob

Școala franceză din Atena

PRESTIGIOASA Școală franceză de Arheologie - *École Française d'Athènes* - și-a sărbătorit al său *cent-cinquantenaire*, adică aniversarea a 150 de ani de la înființare. Fundată în 1846, prin decret regal al lui Ludovic-Filip, ca «École de perfectionnement pour l'étude de la langue, de l'histoire et des antiquités grecques», Școala franceză de arheologie din Atena, aflată actualmente sub tutela Ministerului Învățămîntului superior și al Cercetării științifice, este cel mai vechi așezămînt științific francez în străinătate și cel dintîi Institut arheologic străin stabilit la Atena.

În ciuda impresionantei și rotunde vîrste, venerabila instituție *se porte tres bien*. Aceasta se datorează în primul rînd capacității sale de a se înnoi și a se regenera în permanență. O dovedesc momentele și fazele cele mai importante din istoria misiunii arheologice franceze. O dovedește faptul că, în fiecare etapă, Ș.F.A. a constituit un pol de atracție pentru personalități culturale de prim ordin. (Astfel, în primele ei promoții, întâlnim numele scriitorului Edmond About și filosofului Antichității Numa Fustel de Coulanges - autor al faimoasei *Cité antique* -, iar mai târziu pe acelea ale bizantinologului Charles Diehl, homeristului Victor Bérard sau clasicistului Robert Flacelière...) O dovedește vocația de pepinieră instituțională a Școlii: «fiu spiritual» al acesteia este prestigiosul *Institut Français d'Athènes*, nu doar agent de prezență și

difuziune culturală franceză în Grecia, ci și - de multă vreme - un factor activ al culturii neoeleene, iar o "ramificație" a celui din urmă, exemplarul *Centre de la Traduction Littéraire*, împlinește luna aceasta 10 ani de existență (aniversare la care mă voi referi mai pe larg într-un episod ulterior al acestui "serial"). O dovedește mai ales profilul contemporan al instituției, în care se recunosc liniile de forță stabile ale întregii sale activități de-a lungul acestui secol și jumătate de existență. Înainte de a trece la prezentarea lor, profit de ocazie ca să adresez mulțumirile mele d-lui Jean-Michel Saulnier, secretar general Ș.F.A., atît pentru materialul documentar pus la dispoziție, cît și pentru lămuririle pe care mi le-a furnizat prin viu grai.

Prezența Ș.F.A. este paralelă cu nașterea și dezvoltarea arheologiei grecești și se identifică în mod esențial (începînd din anii 1870) cu săpăturile la marile situri din țară. Guvernul grec a încredințat francezilor șantiere prestigioase: Delfi, Argos, Delos, Thassos sau Malia (în Creta), deschise, unele, încă în secolul trecut, care își continuă din plin activitatea pînă astăzi. Și în trecut (la începutul secolului, precum și între cele două războaie) și (cu mai multă asiduitate) în prezent, cercetările Ș.F.A. s-au extins de asemeni în afara teritoriului statului grec, năzuind să acopere întreaga zonă de expansiune a elenismului. De la arealul mediteranean oriental (Asia Mică, Egipt, Cipru, mai nou Albania) arheologii francezi își îndreaptă tot mai des

atenția către bazinul Mării Negre: săpături au fost efectuate în ultimii ani în sudul Rusiei, există convenții încheiate cu Ucraina și Bulgaria și o descindere a lor în România este iminentă. De altfel, colaborarea «atenienilor» cu Bucureștii datează de ani buni, tatăl d-lui Roland Étienne, actualul director al Școlii, a efectuat săpături la Sarmisegetuza, iar dl Petru Alexandrescu, directorul Institutului Arheologic român, este un *habitué* al Ș.F.A.

Pe lângă această expansiune spațială merită relevată și «expansiunea temporală» a Școlii: începînd din 1985, aceasta își lărgeste sfera de activitate, incluzînd nu numai «diverse aspecte ale lumii elenice antice», ci și ale celei «medievale, moderne și contemporane». Din 1995, regulamentul concursurilor pentru recrutarea de personal științific la Ș.F.A. cuprinde probe specifice pentru bizantinști și specialiștii în Grecia contemporană.

Un alt secret al tinereții eterne a instituției este și faptul că a știut să-și reformeze "filosofia", reacționînd prompt la diverși stimuli, și mai ales simțînd pulsul vieții științifice (și nu numai) în fiecare perioadă a vieții sale. Existența însăși a Ș.F.A. este de o asemenea natură "reactivă", deschiderea ei fiind menită a contracara influența crescîndă a "partidei anglofile" în tînărul stat grec (care își dobîndise independența în 1830). Reforma din 1874 - considerată drept o «a doua naștere» a Școlii, prin orientarea decisă pe care i-o imprimă în direcția

cercetării arheologice, inaugurînd astfel perioada «marilor săpături» (1873-1922) - este tot o reacție: la înfrîngerea în războiul franco-prusian (1870-71), iar pe plan local la crearea Institutului arheologic german (1873), care din 1875 își inaugurează săpăturile de la Olympia. În condițiile rivalității crescînde dintre națiuni, Ș.F.A. creează în 1900 o Secție Internațională, schițînd astfel ceea ce aș numi dimensiunea ei europeană. În fine, după al doilea război mondial, simultan cu asimilarea de noi tehnologii (arheologia submarină, stratigrafia, cadrilajul teritoriului, prelucrarea fotografiilor prin satelit, informatizarea etc.), Ș.F.A., împreună cu arheologia mondială, face marele pas «de la arheologia obiectului la arheologia omului văzut în mediul său ambiant, urban sau rural».

Funcționînd astăzi ca un mare laborator de cercetare, ca un excepțional centru de documentare și ca un prestigios așezămînt editorial, Ș.F.A. descoperă o nouă sursă de înnoire în puternica dezvoltare a acelei dimensiuni europene de care vorbeam și mai înainte. Deschisă dintru început belgienilor (între care bizantinistul Henri Grégoire, studios al epopeii medievale *Digenis Akritas*) și elvețienilor, instituția recrutează actualmente din ce în ce mai mulți străini (care, potrivit legislației comunitare, dacă sunt cetățeni ai unei țări membre a UE, beneficiază de același statut ca și francezii). De asemeni, acordă burse și găzduire pentru stagii de durată mai scurtă arheologilor de toate naționalitățile, între care am avut satisfacția să constat că, în ultimii ani, se numără tot mai frecvent și români.

Victor Ivanovici

Thérèse Desqueyroux

F OARTE adesea, în lumea romanescă a lui François Mauriac, raporturile între persoane sunt comparabile cu cele ce unesc un proprietar de obiectul său. E vorba de un întreg sistem în sinul căruia fiecare poate fi și una și alta, concomitent sau rînd pe rînd - posesor și posedat...

Cea care guvernează în mare măsură aceste relații complexe este la *loi de la famille* - legea familiei. Ea prevede mijloacele prin care persoana-obiect este "ținută". Tatăl eroinei (Thérèse) îl "ține" pe directorul ziarului local (cu o afacere de moravuri...) - și aceasta va evita un scandal de presă. Neamul (clanul?) de la Trave-Desqueyroux o "ține" pe responsabilă oficiului poștal din Saint-Clair, iar ea, știindu-se în mina lor, va păstra secretul asupra scrisorilor adresate de Anne lui Jean Azévédo. Dar aceea care este mai cu seamă "ținută" de clanul familial este Thérèse. Bernard i-o spune, notificându-i sechestrarea:

"Sunteți în mina mea. Vă veți spune la hotărârile familiei, dacă nu..."

Imediat după ce are loc căsătoria, Thérèse se va simți un obiect - cel asupra căruia se exersează asiduitățile nocturne ale bărbatului. Aducînd-o pe lume pe Marie, ea se simte un simplu receptacol, o unealtă de reproducere familială.

Refuzul opus de Thérèse acestei stări de lucruri a început de timpuriu: adolescență, ea refuzase o puritate fondată pe ignoranță, așa cum o trăia Anne - crescută la mînăstire. Thérèse își trăiește plenar vîrsta, suferă și le face să sufere pe celelalte eleve de la liceul laic. Ceea ce o distinge în mod hotărîtor este setea de a se instrui. Inteligența ei s-a nuanțat prin lecturi imbelșugate, deși dezordonate, prin obiceiul de a reflecta, prin exercitarea spiritului său ironic la a da replici usturătoare. Mauriac insistă asupra *privirii*

personajului: Thérèse e o scrutătoare; ea îndreaptă asupra celorlalți niște ochi ce pătrund și judecă. Privirea sa e rău îndurată de cei ce au a o înfrunța; Anne, prietena ei, îi spune: "Cînd vei înceta să mă privești așa..."

Inevitabil, propria inteligență o nefericește, de îndată ce constată, vrînd-nevrînd, cît de mediocru îi este anturajul și cît de firavă și dezamăgitoare se revelă a fi "partea" ei pe lume... Thérèse, în fond, este o ființă însetată de iubire, și tocmai iubirea îi lipsește: ea visează la un amor utopic, necunoscut în cercul său social mărginit. În ce-l privește pe Bernard, soțul ei, el face parte: "din rasa oarbă, din rasa implacabilă a celor simpli" - adică a celor care, fără greș, se opresc la suprafața lucrurilor, care se bizuie pe tradiții și pe instinctele familiei... "Complicată", sufocîndu-se printre atîția oameni care nu o vor putea nicicînd înțelege, Thérèse nu găsește - pentru a-și exprima refuzul - decît gestul disperării: crima.

E de observat că eroina ajunge la aceasta după două evenimente de inegală importanță: propria-i maternitate și, mai înainte, convorbirile cu tînărul Jean Azévédo care-i revelase cine era ea în realitate și-i vorbise despre *diferența* ei. La o femeie "pas comme les autres", care refuză să se supună exigențelor strîmtului ordin familial, diferența față de maternitate apare normală și previzibilă. Și de ce ar trebui să fie fericită de a fi devenit mamă? Evenimentul cu pricina marchează, la urma urmei, o înfrîngere în existența ei, care s-ar putea dovedi definitivă... Cu gîndul la rapida domesticire a prietenei sale Anne (care promite să fie "une fameuse maman"), Thérèse vede în maternitate momentul în care toate femeile asemănătoare ei abandonează, renunță - ca și cum ele ar accepta de atunci înainte jugul vieții lor mediocre, fără a mai opune rezistență ("ruer dans les brancards").

Neacceptînd destinul comun, ea se zbate, scandalizează, devine insuportabilă. Aidoma atîtor altor femei nefericite pe seama cărora familiile "păstrează tăcerea" - după ce le vor fi zdrobit -, Thérèse caută să evadeze din acest spațiu unde se sufocă. Două simboluri revin adesea de-a lungul dramei: *zăbrelele* - barele de fier verticale, "les barreaux" (ele pot fi cele ale familiei, dar și tulpinele nenumărate ale pădurilor de pini - propria ei avere care o "ține" -, și pot fi de asemenea barele verticale ale ploii căzînd la nesfîrșit asupra landei), și *palombiera*. Acest al doilea simbol este înrudit cu primul: păsările captive sunt palombele (mari turturele) ce se zbat în sacul pus de Bernard pe masă; ele se pot afla și în palombieră (volieră); e un spațiu închis de unde nu se poate ieși, după ce fusese, la vremea adolescenței, un loc de visare...

Familia reprezintă în viziunea eroinei lui Mauriac - și acesta e al treilea mare simbol al cărții - un greu și implacabil mecanism, un ansamblu de roți care zdrobesc ființele ce nu urmează în mod scrupulos făgașele obișnuite. Femeia se vede așteptîndu-și moartea, ghemuită într-o tăcere sufocantă, la umbra acelor roți...

Thérèse suferă de o singurătate de nevindecă, în "Deșertul iubirii" (astfel numit de titlul unei alte cărți a lui François Mauriac). Această femeie inteligentă îndură o totală absență de comunicare, de înțelegere superioară. Aspru cu credincioșii "caldicei" (respinși și de Hristos în Evanghelie), Mauriac s-a pasionat, de-a lungul întregii sale opere, de aceste ființe al căror suflet complex se amestecă în chip patetic "cu noroiul". Acest "catolic care scrie romane" - cum îi plăcea să se auto-definească - se întreabă dacă nu cumva unii mari păcătoși de acest gen nu vor fi fost aleși, înainte de restul muritorilor, rătăcirile lor plătite

cu suferința fiind asemenea unor mișcătoare "probe inițiatice".

În conversația lor finală, la Paris, Thérèse îi vorbește lui Bernard despre refuzul ei de a *juca un rol*; privirea ei retrospectivă o determină să creadă că motivul veritabil al tentativei sale de crimă rezidă în însuși acest refuz. Dar soțul, obtuz și neîncrezător, reacționează în felul lui obișnuit: "Iar paradoxuri!" Sfîrșitul cărții pune capăt unei neînțelegeri, dar o alta va începe: cea dintre noua liberată și lumea Parisului. Pentru că tragedia trăită de Thérèse Desqueyroux nu e doar cea a unei inadecvări la un tip de societate. Eroina acceptă anevoie lumea întreagă: aripile viselor sale, setea ei de iubire și de o expresie de sine plenară, o "împiedică să meargă".

Bineînțeles, departe de a fi un înger, Thérèse reprezintă tipul însuși al păcătoasei; Mauriac ar fi vrut să o identifice cu o sfință ce otrăvise oameni la curtea lui Neron, "Sainte-Lo-custe". Refuzînd să fie un obiect utilizabil, Thérèse își asumă identitatea veritabilă - cea a unei sfîșiate de vie. Dacă expresia refuzului său (decî apărarea tenace a propriei diferențe) a putut să se învecineze cu crima, Thérèse rămîne o întrebare sfîșietoare nu doar asupra situației femeii, ci și asupra ansamblului de raporturi ce stă la temelia condiției umane.

Ilie Constantin

Éva Tóth

(Ungaria)

Ninge

Ninge pe trestii, pe gheață, pe ape,
ninge pe ochii mei, peste pleoape,
ninge pe tufe, pe ierburi, zănatic,
ninge pe păsărețul sălbatic,
pe urmele cizmelor mele, iată,
nimeni să nu mă găsească vreodată,
cu toate că aș dori ca pe urmele mute
de mînă să mă ia cineva pe tăcute,
să mergem prin ninsoare-mpreună,
pe zăpezi, pe ghețuri, sub lună,
ori ziua, cînd soarele umblă pe cer,
să nu mă simt ca omul stingher -
și cînd ar coborî spre tărîmuri reci
ninsoarea să mă îngroape pe veci.

Coral

Cu marea adorm cu marea mă scol
dimineți marine nopti peste ghiol
valuri vunde tărîmuri albastre
ceruri albastre nori peste astre

Fericită-s prea mult și nefericită
liberă sunt și prizonieră-n ispită

chipu-mi marin strălucește în soare
păru-mi marin răscolit de răcoare

Toată-s un trup în curînd doar sfîrv viu
vuietul mării capac de sicriu
nu-mi mai văd ochii adîncul mării
oasele-mi albe coral uitării

Madrigal

Salcia galbenă, galbena papură
se privesc în oglindă pe-o latură,
galbenă-i papura, verde e iarba,
cerul în ape-și sinește barba.
Albaștri-s munții, un copac brun
n-a dat încă în noul său verde,
prin pletele salciei Eolul nebun
sărută ochii ei și se pierde.

Prezentare și traducere de
Constantin Olariu

România literară 21

C U ANI în urmă, cînd am cunoscut-o pe Éva Tóth, am trăit un moment singular - ochii săi cuprindeau tot ce se afla în jur într-un halou de blîndețe, durere și profundă înțelegere a întregului ce se derula în fața sa. Am cunoscut atunci în ea strălucirea unică a unei personalități ce purta herbul inconfundabil al poeziei.

A debutat tîrziu. A strîns în frumosul ei zîmbet și dragoste, și autoironie. Éva Tóth (n. în 1939) și-a publicat primul volum, intitulat *Singura-mi viață*, în 1977, atrăgînd atenția criticii în special datorită unei atmosfere lirice mai rare. Dar abia cel de al doilea volum, apărut în 1982, cartea de poeme *Hotarul zăpezilor*, precum și o foarte frumoasă carte pentru copii, *Kámfor Benedek*, ilustrată de prestigiosul grafician Mihály Schéner, o ridică în rîndul consacraților, și poezia sa trece cu brio granițele Ungariei: *Wanted - Poems by Éva Tóth*, 1992 (trad. Peter Jay și Laura Schiff), în "Poetry Miscellany Chapbooks", University of Tennessee-see, Chattanooga; *Limite de las nieves* (în trad. poezilor Francisco R. Bello, Antonio Cisneras, Cristina Pina), 1992. Numele ei e legat de asemenea de ampla *Antologia de la poesia hungara desde el siglo XIII hasta nuestras dias. Colección UNESCO de Obras Representativas*, 1981, îngrijită și prefăcută de ea.

Éva Tóth s-a remarcat și ca o excepțională traducătoare de proză și poezie (Lope de Vega, J. Jorge Padron, Jorge Luis Borges, Nicolas Guillén, Alejo Carpentier ș.a.). O seamă de poeme i-au apărut pînă acum în limbile spaniolă, engleză, franceză, italiană, portugheză, bulgară, sîrbă, arabă etc.

Astăzi poeta face parte din biroul lărgit al Uniunii Scriitorilor Maghiari și e totodată vicepreședinte al P.E.N. Clubului Ungar.

Traducerile de mai jos oferă un triptic alcătuit pe un motiv mult agreat de autoare: jocul de culori în tonuri grave, încărcat de semnificații.

Llosa despre erotism și pornografie

◆ Cu noul său roman (despre care am mai scris în aceste pagini) *Caietele lui Don Rigoberto*, Llosa explorează încă o dată cîmpul narațiunii erotice, după *Elogiul mamei vi-trege* (apărută în traducere și la noi). Răspunzînd unui jurnalist de la "Pagina 12", el și-a explicat opțiunea tematică astfel: "Legalizarea și recunoașterea publică a erotismului îl banalizează după chipul unor reviste ca «Penthouse» sau «Playboy» care devalorizează sexul transformîndu-l în pornografie. În ochii mei, pornografia este erotismul celor săraci cu duhul și al săracilor pur și simplu. Din timpul tabu-urilor, spiritul uman avea mijloace să se răzvrătească, să-și exercite

libertatea și creativitatea prin intermediul fanteziilor și ceremoniilor secrete care confereau o dimensiune estetică actului de dragoste.../ Don Rigoberto, grație fantasmelor sale erotice, e capabil să trăiască o seamă de lucruri pe care întinsecata sa existență de agent de asigurări nu i le îngăduie."

Autoreclamă dubioasă

◆ Jeanette Winterson (în imagine) se declară moștenitoarea directă a Virginiei Woolf și nu ezită să afirme că ea e cel mai mare romancier din lume la ora asta. Ceea ce n-a împiedicat critica să primească foarte prost ultimul ei roman, *Gut Symmetries* (Granta Books), istoria unui tri-unghi amoros, format din două femei și un bărbat.

Dacă despre carte s-a vorbit puțin și de rău, declarția autoarei că în tinerețe s-a prostituat cu femei a alimentat din plin paginile revistelor de scandal.

Continuare și sfîrșit

◆ La cererea studiourilor de la Hollywood, hămese de Jane Austen (în imagine) după ce au constatat ce bine "merge" la public, Fay Weldon va termina *Sanditon*, din care autoarea romanului *Mindrie și prejudecată* n-a apucat să scrie decît 11 capitole, cam un sfert din cartea proiectată. Bineînțeles, afacerea e grasă, "continuatoarea" cîștigînd și din publicarea cărții și din ecranizare.

Secretele familiei Castro

◆ Alina Fernández s-a născut în 1957 la Havana și e fiica naturală a lui Fidel Castro. În 1993 a părăsit ilegal Cuba, instalîndu-se în SUA. Cartea ei apărută în Spania sub titlul *Alina. Memoriile fiicei rebele a lui Castro* (Ed. Plaza & Janés, Barcelona) este, pentru cotidianul madrilen "ABC", mai puțin o mărturie politică și mai

mult "o reglare de conturi personale a unei femei ce se simte dusă de vîntul istoriei și caută ceva de care să se agațe pentru a-și reface viața". Sub condeiul fiicei sale, "El Líder Máximo" devine "un personaj de roman, cu egoismul, răceala și lipsa lui de scrupule, cu sensul său foarte particular al moralei și cu obsesia inamicilor regimului".

Cronici pentru Anglia

◆ Admiratorii lui Stendhal vor avea o frumoasă surpriză în toamna aceasta. Editura Stock a anunțat publicarea, în octombrie, a unei colecții de texte încă neadunate pînă acum în volum, apărute în presa engleză între 1822 și 1828. Cartea se va numi *Cronici pentru Anglia* și e rodul muncii de 12 ani a unei echipe de cercetători din Franța și Marea Britanie. Se știe că în 1821, Henry Beyle fuge la Milano, avînd drept venit doar o mică pensie militară. Un irlandez, M. Stritch îi propune să colaboreze la ziar englez și, timp de șase ani, autorul romanului *Roșu și Negru* scrie pentru "New Monthly Magazine", "London Magazine" și "Paris Monthly Review" articole pe teme diverse, recenzii, note analitice și corespondențe din străinătate. Cadrul elastic al rubricii sale i-a permis lui Stendhal să dea friu liber spiritului său original, judecăților pasionate, punctului de vedere personal. Volumul se anunță un regal pentru stendhalieni.

Cel mai mare mai fals muzeu

◆ Importantul grup farmaceutic nipon Otsuka a investit 40 miliarde de yen pentru a construi cel mai mare muzeu din Arhipelag, situat în parcul din Naruto (prefectura Tokushima). Muzeul, ce va fi gata în primăvara viitoare, are o suprafață de 30.000 m², cu săli de expunere pe opt nivele, destinate să reunească cele mai valoroase lucrări

de artă, din Antichitate și pînă azi. Originalitatea muzeului va consta în reconstituirea mediului în care operele originale sînt expuse și în faptul că ele sînt copii fidele, în mărime naturală, ale tablourilor măștrilor occidentali, aflate în 30 de muzee din 25 de țări, precum și ale frescelor și mozaicurilor aflate în situri arheologice și biserici.

Mozart și Salieri

◆ Nu, Antonio Salieri nu e vinovat de moartea lui Mozart - a decis tribunalul, în urma unui "proces" organizat, după 206 ani, la Palatul de Justiție din Milano. Salieri este în sfîrșit scos de sub acuzația că și-ar fi otrăvit rivalul din invidie. În lipsa rapoartelor medicului legist, acuzația avea ca bază agravarea rapidă a bolii lui Mozart, ce putea fi urmarea unui act criminal. Argumentele avocatului apărării au fost de natură politică: "În epocă, raporturile între austrieci și italieni nu erau din cele mai calde. Salieri era italian. Deci ce șap ispășitor mai bun putea fi găsit pentru moartea unui geniu adulat ca Mozart?" Și astfel, italienii și-au achitat compatriotul, spre bucuria sponsorilor procesului, între care mai multe instituții muzicale și ziare - scrie "La Repubblica".

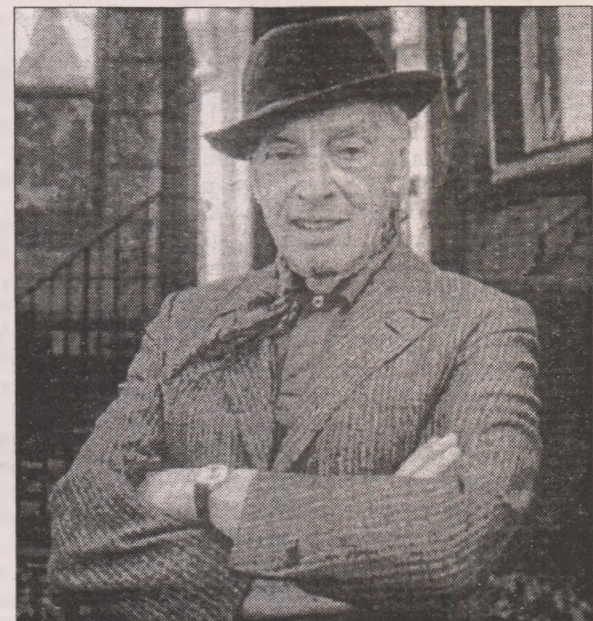
Americanii și chinezii

◆ Politicienii și opinia publică americană sînt din ce în ce mai preocupați de întrebarea: ce atitudine trebuie avută față de regimul de la Pekin. Doi foști corespondenți de presă în China, Richard Bernstein de la "Time" și Ross H. Munro de la "Toronto Globe and Mail", au publicat o carte, *Viitorul conflict cu China* (Ed. Knopf) în care se opun deschis politicii relativ conciliante a administrației Clinton față de Pekin. Calificînd ideea unui război chino-american ca "de neconceput", "New York Review of Books" estimează că SUA trebuie să considere retrocedarea Hong Kong-ului ca un "test" și să amenințe Pekinul cu sancțiuni în caz de nerespectare a acordurilor încheiate.

Celălalt K

◆ Din literatura albaneză, lumea nu știe decît un nume: Ismail Kadare. Acum, un nou nume, bine apreciat la Paris, vine să i se adauge: Fatos Kongoli (n. 1944), al cărui roman, *Palmuitul*, a apărut de curînd, în prezența autorului, la Ed. Rivage. Spre deosebire de Kadare, el nu și-a părăsit țara în timpul dictaturii comuniste, cînd a publicat trei volume de nuvele și două romane "ușoare", și abia în 1992, cînd Sali Berisha a cîștigat alegerile, și-a publicat acest prim roman "adevărat", al cărui erou, Thesar Lumi, oscilează mereu între a fugi în Italia sau a rămîne să sufere alături de ai lui.

La maturitate avansată

◆ Saul Bellow s-a despărțit de fostul lui agent literar, Harriet Wasserman, - care, timp de 25 de ani, pe lângă faptul că s-a ocupat de drepturile lui de autor, i-a fost și confidentă și dădăcă - și și-a ales un nou agent, mai eficient. Harriet a publicat de curînd o carte, *Handsome 15. Aventuri cu Saul Bellow* (Ed. Fromm International) în care povestește (cu indis-

creții) colaborarea ei cu Nobelul 1976. Acesta, la 81 de ani, revine, după 10 ani de pauză, cu o nouă carte importantă de ficțiune, *The Actual* - a cărei temă e "iubirea la maturitate avansată" și a lansat o nouă revistă literară, "News From The Republic of Letters" în al cărei număr inaugural a publicat și un fragment dintr-un roman inedit al său - scrie "V.S.Today".

Urmașul lui Pavarotti

◆ Recordman al vânzării de discuri în Italia, Germania, Belgia și Franța, țări în care s-au vîndut peste o sută de mii de exemplare din discul său "Romanza", tenorul italian Andrea Bocelli este socotit un veritabil urmaș al lui Pavarotti. Are 38 de ani și este orb de la vîrsta de 4 ani. În ciuda handicapului, a studiat dreptul și canto, fiind la început elevul lui Franco Corelli și apoi, al lui Luciano Pavarotti, care îl considera "unul dintre cei mai buni tenori ce au existat vreodată".

Jurnalul lui Pierre Loti

◆ Editura La Table Ronde a publicat luna aceasta jurnalul lui Pierre Loti, intitulat *Această veșnică nostalgie. Jurnal*

intim 1878-1911 - autoportretul unui vagabond salariat, om frămîntat de contradicții care s-au exprimat atît în viața sa

fabuloasă cît și în opera sa de povestitor. Ofițerul de marină care iubea călătoriile aventuroase și mascarada, care fugea de sine și se caută fără încetare, care fabulează chiar în propriile memorii, astfel încît nu se mai pot distinge întîmplările trăite de cele inventate, rămîne și după lectura jurnalului un personaj enigmatic. În paginile cărții apare și regina Elisabeta - Carmen Sylva, care pentru Pierre Loti e o figură de vis. Zilele petrecute împreună la Veneția în 1891, cînd regina României, în gondola, îi citea scriitorului-călător pasaje din manuscrisul ei *Cartea sufletului* sînt extatice și Loti mărturisește că s-a simțit în paradis.

Abecedarul lui Milosz

◆ În ordine alfabetică, 130 de referiri la persoane, obiecte sau noțiuni ce i-au marcat viața alcătuiesc materia ultimei cărți a laureatului Nobel 1980, *Abecedarul lui Milosz* (Ed. Wydawnictwo Literackie, Cracovia). În enciclopedia sa, Czesław Milosz aduce un omagiu pământului său natal, actuala Lituania, foștilor săi colegi de la școala din Vilnius, precum și oamenilor celebri pe care i-a cunoscut - Koestler, Camus și Simone de Beauvoir, între alții. Literale A și B ocupă un sfert din volum. Se pare că Nobelul polonez a avut intenția să scrie o carte mai lungă, dar s-a răzgândit pe drum. În orice caz, aceste cuvinte-cheie sînt importante pentru mai profun­da înțelegere a operei și personalității lui Milosz.

Biografie de cititor

◆ La editura spaniolă Critica, Manuel Vázquez Montalbán a anunțat pu-

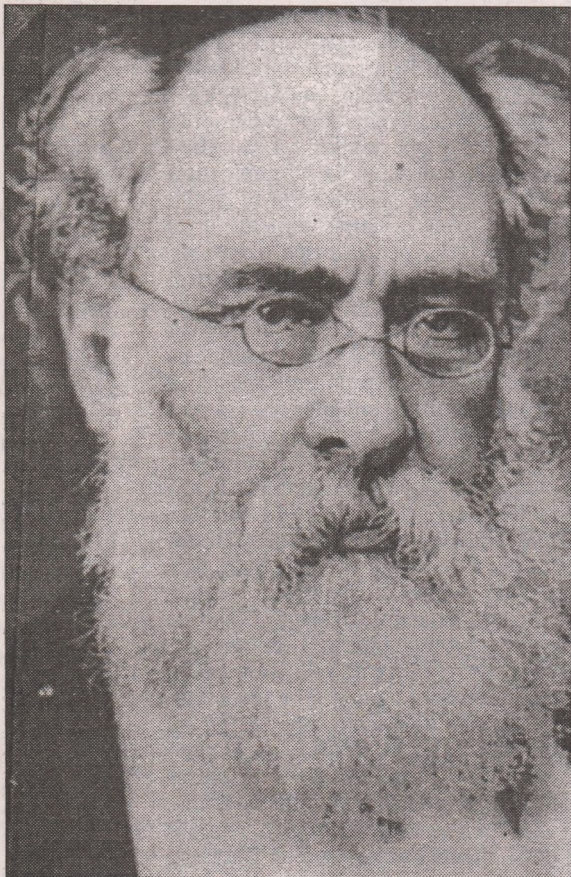

blicarea unei "biografii de cititor" - o culegere de texte consacrate cărților și autorilor care i-au marcat existența și opera. Volumul va purta titlul *El Escriba sentado* (Scribul așezat).

Bad boy

◆ Will Self e un scriitor care contrazice calmul și buna creștere englezești, de aceea are o reputație proastă. Cărțile lui sînt teribile și teribiliste: pline de zgomot și furie, droguri, violență, dar de un umor irezistibil. Datorită acestei din urmă calități a fost angajat de "The Observer", unde timp de 19 luni a scris articole trănite despre gastronomie, televiziune și tot soiul de alte lucruri, publicul distrîndu-se foarte bine cu jocurile lui de cuvinte și umorul lui absurd. Avînd succes, jurnalul l-a trimis să urmărească și să relateze în felul lui campania electorală. Dar, în avionul fostului prim-ministru John Major, a fost prins drogîndu-se, așa că a fost dat afară din redacție. Acum e iar șomer și scrie romane pline de...

Revanșa lui Trollope

◆ Anthony Trollope (1815-1882) a fost, împreună cu Dickens, romancierul englez cel mai popular în epoca victoriană. Dar comparația se oprește aici. Căci Dickens și-a creat propria lume ficțională prin forța imaginației sale, pe cînd Trollope, în foarte abundenta sa operă (75 de titluri, dintre care peste 40 sînt romane), a "descriș" realitatea Angliei victoriene, cu prejudecățile, tabuurile și modul ei de viață - o adevărată foto-

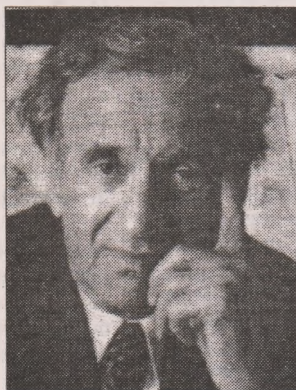
grafie, cu detalii minuțios observate. După moarte, Trollope a căzut în uitare pînă la jumătatea secolului nostru și a cunoscut o renaștere odată cu transformarea ciclurilor sale romanești - *Familia Palliser*, *Phineas Finn*, *Tururile din Barchesters* ș.a. - în seriale de televiziune cu enormă popularitate, urmărite în toată lumea. Martor exact și scrupulos al epocii sale, scriitorul își ia acum revanșa prin numeroase reeditări și studii asupra vieții și operei.

Despre sinucidere

◆ Revista franceză "L'Infini" nr. 58 conține și interesantele păreri despre sinuciderea scriitorilor ale lui Louis Althusser și Ellie Wiesel. Primul, într-o scrisoare din martie 1963, adresată prietenei sale Franca Madonia (cu care a avut o legătură între 1961 și 1972), vorbește despre Pavese: "Pentru mine, el spune: trebuie să-ți faci socoteala, totalul, să tragi o linie și să concluzi. Să te uci. El a făcut-o. De aceea vocea lui vorbea pentru mine. De aceea eu tăceam. Pentru că știam deja că a te sinucide înseamnă a dori să scapi." Cele 15 pagini publicate de "L'Infini" sînt extrase din voluminoasa corespondență Althusser-Franca Madonia, ce va apărea anul viitor la Stock. Cel de al doilea, Elie Wiesel, spune într-un lung interviu, acordat criticului literar român Ion Mihăileanu: "De ce se sinucid scriitorii mai mult decît reprezentanții altor categorii umane, mai mult decît pictorii și muzicienii? Pur și simplu fiindcă ei nu au decît cuvintele și își dau seama că vorbele nu răzbat.

Louis Althusser

Ellie Wiesel

Ei merg de nicăieri către niciunde, rămîn suspendați în aer ca niște duhuri, în căutarea unui refugiu, în căutarea unui suflet."

Din viața scriitorilor polonezi

DUPĂ ce au pierdut subvenția de stat, scriitorii polonezi se străduiesc să supraviețuiască pe cont propriu sau pe cel al puținilor sponsori interesați de cultură. Astfel, la Poznan nu s-a întrerupt Festivalul Internațional de Poezie (*Noiembrie poetic*), ajuns, anul acesta, la a XX-a ediție. Sufletul Festivalului este (de 13 ani) poetul Nikos Chadzinicolau, vicepreședinte al U.S. din Polonia și al Filialei zonale.

O altă formă (prețuită și consecventă) de supraviețuire a spiritului poetic o constituie diferitele întâlniri periodice cu prilejul unor jubilee sau lansări de cărți. Interesantă este însoțirea cu muzică a versurilor citite de autori. Astfel a procedat și poetul, Tomasz Agatowski (n. 1949) la întâlnirea cu cititorii în luna mai, unde și-a prezentat noile volume: *Na początku Milczenie* (La început a fost tăcerea) și *Jaki byłby ogień* (*Ce fel de foc ar fi*), Poznan 1997.

Același activ și generos scriitor Tomasz Agatowski realizează (din aprilie 1995) un Program (*Finezia Twórczosci* - Finețea creației) unde au fost și sînt prezentați, fizic și spiritual, cei mai importanți scriitori polonezi: Lucja Danielewska, Helena Gordziej, Nikos Chadzinicolau, Ryszard Danecki, Lech Konopinski (poeti), Przemysław Bystrzyski și Gerard Górnicki (prozatori).

La cele cîteva întâlniri la care am participat, s-au citit și s-au recitat de către autori și prezentator versuri și proze, s-au depănat amintiri, s-a intervenit umoristic, s-a vizionat expoziția cu numeroasele volume de autor, s-a intrat în dialog cu cititorii și s-au dat autografe. N-au lipsit, desigur, fotografiile și camerele de luat vederi ale TV.

Scriitorii polonezi și-au asumat greutatea ieșind în întîmpinarea lor cu acțiuni variate, crezînd în continuare în ei și în rostul creației artistice.

Tomasz Agatowski (n. 1949)

Noapte de stepă

În această stepă nocturnă
lîngă focul de tabără al vinului
scrisorile ne conduc
în paturi separate

Cu fiecare toast palma mea
blagoslovește luna
deasupra orașului tău
Vîntul se chircește lîngă foc
precum fluturile de culoarea lămîii
din ceașca ta
probabil treziți te uiti pe stradă
și palma o aluneci pe șold

Este noapte, deci nu-l invoci
pe Dumnezeu. Curajul tău este
răbdarea.

În această stepă nocturnă
dragostea
precum un foc bun
sparge cizmele de piatră.

Lucja Danielewska (n. 1932)

Exercițiu de memorie

Pe om îl urmează
oboseala
umbra interioară

sîngele negru bate intens
la antreul inimii
tropăie pe mansarda craniului
galopează cu caii înșpumați ai
pulsului

În astfel de timp
trebuie scris
exercitiul de memorie
Lunca se compune...

Atunci caii galopînd
pierd potcoavele
și totul devine calm

Undeva doar
trebuie să fie luncile

Alicja Patey-Grabowska (n. 1936)

Adam - Eva

Două drumuri de sînge într-unul
singur

două respirații într-o respirație
două flăcări în aceeași limbă de
foc

lată aleșii prin generozitatea
destinului
prin vîntul care deodată s-a așezat
pe trunchiul de mestecăn
și și-a trîmbitat cîntecul în cele
patru părți ale lumii

lată aleșii prin bunătatea întîmplării
prin frunza care deodată a
îngenunchiat în palmă
și pe șoptite a spus rugăciunea
încîntării

lată-i contopiți în unu
într-un trunchi și într-o tulpină
peste care explodează aurita
platoșă de flori

Adameva
.....
lată-i separați prin puterea
destinului
rupți în două descuși pînă la
inimă
cu păsările cuvintelor care n-o să
regăsească niciodată cuibul
Adam Eva

Ryszard Danecki (n. 1931)

Solitudine

Fluturînd mîna săpăm
fiecare pentru sine trecerea în
aerul
care înconjoară exact convexitatea
îmbrăcămîntei:

cu distincția gestului -
însemnăm distincția trecerii sale
aderarea sa la trecerea sa
șurubul la filet -
Precis aceasta este memorie:
retragerea în, inutil pentru altul,
tunelul gol
al trecerii sale
accesibil numai pentru timp
care ne ajunge din urmă precum
cîinele polițist
sub peretele de aer nesăpat...

Prezentare și traducere de
Toma Grigorie

Revista revistelor

Buchetul pestriț

CONTRAFORT, revista tinerilor scriitori din Republica Moldova, nu trezește deloc înduioșarea îngăduitoare pentru fratele mai mic, respinge prin chiar profesionalismul ei elevat criteriile sentimentale în judecata critică și impune scriitori români sincroni cu tendințele culturale ale sfârșitului de mileniu (faptul că au o perfectă cunoaștere a subtilităților limbii române contemporane nici n-ar mai trebui menționat dacă n-ar fi o excepție în publicistica basarabeană). Scrisă de tineri care au de luptat cu inimaginabile greutăți pentru a-și tipări cuvântul într-un context dominat de sărăcie, ignoranță, oportuniste și pășunisme, "Contrafort" este una dintre bunele reviste literare românești. ♦ Numărul 5-6 din mai-iunie e revelator pentru consecvența minorității contrafortiste în a spune lucrurilor pe nume și a se opune demagogiei patriotarde. Astfel, Vitalie Ciobanu, relatănd discuțiile prilejuite de prezența Anei Blandiana la Chișinău, consemnează și intervenția "destul de confuză și derutantă" a poetului Grigore Vieru, care a atras atenția "că Basarabia ar putea să se supere pe România". Care Basarabie? se întreabă tinărul redactor șef. "Poate Basarabia chefurilor patriotice și a diurnelor grase de care s-au bucurat atîția «atleți» ai românismului de pe la noi? Și pentru ce să se supere? Pentru strădania României de azi de a se curăța de jegul neocomunismului, pentru că încearcă să curme haosul stipendiat, în care a pescuit din plin clientela pedeseristă îmbogățită pe seama contribuabilului român și a unor imense credite deturnate? /.../ Înțelegem problemele de «identificare a răului» cum se spune, pe care le are dl Grigore Vieru în noua conjunctură politică, după ce politicienii de care s-a știut mai atras sufletește au fost invalidați prin votul românilor la alegerile din noiembrie '96, dar nu este bine să-și extindă frustrările asupra întregii Basarabii - provincia noastră constituie în prezent un buchet foarte pestriț de opțiuni." Opțiunea tinerilor intelectuali pe care-i reprezintă Vitalie Ciobanu e clară și ne dă o stringere de inimă prin bunăcredință: "Astăzi soarta Basarabiei se joacă în România, în efortul său de a se alătura lumii civilizate. Am ajutat enorm cauza națională dacă am ieși din ambiguitatea în care ne-am complăcut, după obiceiul locului, în toți acești ani postrevolu-

ționari, dacă ne-am strădui să înțelegem. Este singurul lucru ce ni se cere." ♦ Și Vasile Gârnet are, în acest număr, intervenții polemice în același sens. Comentînd un discurs televizat al lui Ion Druță - "scriitor al poporului" care recomandă drept salvatori ai neamului tocmai pe cei vinovați de dezastrul economic, partidul majoritar în parlamentul Republicii Moldova - editorialistul e încercat de un sentiment greu, de "stupoare și milă. Ion Druță are comportamentul și reacțiile unei persoane care nu-și mai aparține sieși, el pare să interpreteze un rol regizat grosier din culise, care nu i se potrivește deloc." Dar inteligența echilibrată a tinărului polemist își dă întreaga măsură în controversele literare din rubrica *Flash-Contrafort*. Aflăm astfel că în săptămînalul politic "Mesagerul" s-au publicat sub pseudonim alte atacuri la adresa postmodernismului ("o adevărată obsesie la basarabeni"). Modelul de receptare nefavorabilă a postmodernismului românesc este pentru "Mesager" publicația protoconștiilor național-comuniste - "Noua revistă română". "În cazul acesta, destul de potrivită ni se pare expresia: spune-mi pe cine citești, ca să te înțeleg mai bine." ♦ Vasile Gârnet e dezolat că dezbaterile de idei degenerază în atacuri vulgare la persoană, cu lovituri joase mascate în "pamflet" - etichetă ce, în mintea unora, ar justifica orice trivialitate. Revista "Flux" a găzduit o astfel de violentă polemică între Em. Galaicu-Păun și Grigore Vieru. Numai că înfruntarea a scos la iveală lipsa elementarului *fair-play*, de ambele părți: "Dacă șuvoiul de murdărie care a curs cu acest prilej era, să recunoaștem, previzibil (de unde la noi o cultură a polemicii?), faptul că cel care a stărnit această dezbateră (Em. Galaicu-Păun) îi trimite în secret o scrisoare de admirație și un poem «admirabil» lui Grigore Vieru, pe care îl ofensează la vedere, adică în pagina de ziare, a avut impactul unui adevărat șoc. Nu știu cât de corect este gestul lui Grigore Vieru de a publica și comenta pasaje dintr-o scrisoare particulară, dar jocul dublu, la două nivele, al colegului nostru, Em. Ga.-P(e), ne intristează și ne dezamăgește." Și pe noi. ♦ În afara acestor semnificative intervenții polemice, "Contrafortul" are meterezele pline de cărți românești și străine, recenzate de critici cultivați și competenți (pe lângă Vitalie Ciobanu și Vasile Gârnet, trebuie reținute numele lui Iulian Ciocan, Florin Platon, Mihai Vaculovschi, Grigore Canțaru, Grigore Chiper și Petru Negură). ♦ Deosebit de interesantă ni s-a părut și pagina realizată de Larisa Turea și dedicată pictorului Grégoire Michonze (1902-1982), născut la Chișinău și stabilit din 1922 în Franța, unde a făcut parte din cercul suprarealist, pentru ca, după război, să capete o apreciazabilă cotă internațională.

Trădarea de țară

Numărul din iunie al revistei **LUMEA** cuprinde o interesantă anchetă despre trădarea de țară. Pentru istoricul Dinu C. Giurescu, nu-ți trădezi țara, atunci cînd te opui unui regim trădător. Regimul despre care vorbește dl Giurescu e cel comunist, în care istoricul vede trădarea tradițiilor, valorilor intelectuale și morale autohtone, cu tendința de a duce țara de ripă. Pentru dl Dan A. Lăzărescu, istoria românilor e plină de trădări. Iar în prezent, afirmă d-sa, poporul român nu are "o elită intelectuală, nu mai are o elită politică, nu mai are o elită socială, nu mai are o elită economică (decît în halul în care o are, adică toți candidați la pușcărie) și, mai ales nu mai are o elită culturală." Șansa poporului român e că îl are pe dl Dan A. Lăzărescu să scrie prostii, în numele unei demagogii care, dacă nu e probă de ramolism, ar putea fi inclusă tot la capitulul trădării de țară, prin calomniere. Dl Ion Diaconescu

LA MICROSCOP

Divorțuri și logodne politice

LIBERALII din Parlament se unesc pe bucăți, care cu cine își dă bună ziua, iar dl Petre Roman e supărat de incetineala reformei. PNȚCD-ul e împărțit în privința legii Învățămîntului, iar UDMR anunță că dacă legea nu va deveni Lege, adică dacă nu va fi votată, într-un fel sau altul, numai să treacă, își va schimba atitudinea față de coaliție. PD-ul d-lui Roman îi face semne amicale d-lui Marko Bela, pentru orice eventualitate, iar dl Constantinescu se zbirleşte, în premieră, la guvern. În opoziție, grupul celor cinci crește în paguba d-lui Iliescu, în ciuda faptului că aceștia nu sînt încă un partid, ceea ce îi și face atît de simpatici cîtorva dintre partidele coaliției de la putere.

Guvernul și dl Constantinescu, care au mizat pe intrarea în NATO ca și cum asta ne-ar fi putut vindeca toate bubele interne, nu mai au în mînă acum decît macazul reformei. Mai rămîne și birlicul luptei cu corupția, dar, cum spunea dl Dejeu, și aici se simte o tot mai puternică împotrivire. Tot d-sa se plînge că polițistul român nu seamănă cu omologul său care-i păzește pe americani. Nici dl Dejeu nu are aer de ales al americanilor să-i apere de ei înșiși, oricît i-ar fi schimbat ideile vizita sa în Statele Unite. Dl Dejeu are un aer și mai cumplit decît predecesorul său, dl Tărăcilă, dar pare să intre într-un proces de acomodare cu realitățile patriei și cu noua situație locativă a polițistilor cu grad înalt din subordinea sa. Oare ce aștepta dl Dejeu - să vină corupții la sine, cu cătușele de-acasă, și să-i spună "Arestează-ne!?" Cît despre faptul că dl Dejeu se plînge că nu găsește oameni pe care să-i pună în fruntea polițiilor județene, nici asta nu e o notă bună. Dacă nu cunoști, nu te bagi. Or, se pare că dl Dejeu acum află cum stă treaba în poliție. De unde și senzația lui că în lupta împotriva corupției există o anumită împotrivire.

La rîndul său, dl Constantinescu a constatat că după cele 200 de zile de cînd se află în fruntea țării sîntem tot

săraci. Parcă altfel ne fusese vorba la alegeri, dar dacă o ducem prost, cel puțin să știm de ce. Dl președinte s-a zbirlit puțin la guvern, apoi a dat-o pe gimnastica națională pe care ar trebui s-o facem, cu toții, ca să ne meargă mai bine. Dl Constantinescu are încă o viziune apropiată de aceea a omului de pe stradă. Asta e o mare calitate, dar nu un merit prezidențial. Președintele e un om singur care vorbește în numele țării sale. Dl Iliescu n-a înțeles acest lucru. S-a înconjurat de persoane ciudate, unele de-a dreptul dubioase, care treptat au făcut un gard imens între președinte și țara lui. Nu e vina lor, ci a d-lui Iliescu. Noul președinte nu și-a intrat nici d-sa pe de-a-ntregul în rol. E, în orice caz, mult mai președinte decît predecesorul său, dar încă nu are forța, aplombul și tăria pe care ar trebui să le aibă un președinte al unei țări ca România. Chiar dacă a trecut de la un apartament oarecare, la bloc, în Cotroceni, dl Constantinescu ar trebui să ia mult mai în serios ideea de reprezentativitate. Această idee i-a rămas cu desăvîrșire străină dlui Iliescu, care a acceptat să prezideze o alianță politică prin care a izolat România. Asta n-ar trebui să uite dl Iliescu. Și nici PDSR-ul. Cîndva, fostul președinte a spus că guvernezi cu cine poți. Ca să rămîi la putere, da! Dar pentru binele țării, nu!

Acum, pentru a pune în mișcare prielnic ceea ce stagnează sau ca să împingă înainte lucrurile care se mișcă încet, dl Constantinescu va trebui să se decidă ce vrea. Două mandate, ca dl Iliescu, sau binele țării. Acest bine înseamnă reforma, dar nu una făcută prostește, pentru ochii Occidentului și ai Băncii Mondiale, ci în numele unei strategii fără rest. Obsesia orientală a vizitatului ar trebui să facă loc unei gândiri pragmatice, prin care ceea ce e de schimbat să se schimbe înainte de a se ajunge la bilanțuri periodice.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 19.500 lei; 6 luni - 39.000 lei; 1 an - 78.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: **grupul draço print**
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

24 pag - 1.500 lei
La redacție: 1.000 lei

Cronicar